

Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ: Σ.Ε.Υ.Π.

ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**«Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΡΟΛΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ-ΑΠΟΨΕΙΣ ΦΟΙΤΗΤΩΝ Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ»**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΜΑΝΙΑΔΑΚΗ ΜΑΡΙΑ-ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΠΕΡΟΥΛΑΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ σελ.5

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ σελ.6

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ σελ.8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....σελ.10

- 1.1 Ορισμός Οικογένειας σελ.10
- 1.2 Ιστορική Εξέλιξη της Οικογένειας σε Ευρώπη και Ελλάδα σελ.13
- 1.3 Μορφές Οικογένειας σελ.15
- 1.4 Η Σύγχρονη Ελληνική Οικογένεια σελ.21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΡΟΛΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....σελ.25

- 2.1 Έμφυλες Αντιλήψεις και Στερεότυπα για τους Ρόλους σελ.26
- 2.2 Η Κατανομή των Ρόλων και οι Σχέσεις των Μελών στη Σύγχρονη Ελληνική Οικογένεια σελ.30
  - 2.2.1 Ο Ρόλος του Άνδρα σελ.33
  - 2.2.2 Ο Ρόλος της Γυναίκας σελ.38
  - 2.2.3 Ο Ρόλος των Παιδιών σελ.40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ
ΖΩΗΣ σελ.43

- 3.1 Νομοθετικές Ρυθμίσεις στην Ελλάδα σελ.45
- 3.2 Μέτρα Οικογενειακής Πολιτικής σελ.49

B. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

- 4.1 Σκοπός Έρευνας σελ.52
- 4.2 Ερευνητικά Ερωτήματα σελ.52
- 4.3 Το Ερευνητικό Εργαλείο σελ.53
- 4.4 Περιγραφή και Επιλογή του Δείγματος σελ.55
- 4.5 Διαδικασία Συλλογής Ερευνητικών Δεδομένων σελ.55
- 4.6 Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων σελ.56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- 5.1 Περιγραφική Στατιστική
  - 5.1.1 Κοινωνικοδημογραφικά Στοιχεία των Ερωτώμενων του Δείγματος σελ.57
  - 5.1.2 Κοινωνικοδημογραφικά Στοιχεία για την Οικογένεια του Ερωτώμενου και τους Γονείς σελ.59
  - 5.1.3 Κατανομή των Ρόλων μέσα στην Οικογένεια.....σελ.63
  - 5.1.4 Οικονομική Κρίση και Μεταβολές στους Ρόλους σελ.65
  - 5.1.5 Αντιλήψεις για τους Ρόλους στην Οικογένεια. σελ.67
- 5.2 Συσχετίσεις Μεταβλητών
  - 5.2.1 Η Σχέση της Ύπαρξης ή όχι Εργασίας των Γονέων με την Κατανομή των Ρόλων στα Πλαίσια της Οικογένειας.....σελ.72
  - 5.2.2 Η Συσχέτιση των Ωρών Εργασίας των Γονέων των Σπουδαστών με την Ανάλυση των Υποχρεώσεων και την Κατανομή των Ρόλων μέσα στην Οικογένειά τους σελ.73
  - 5.2.3 Η Σχέση της Διαμόρφωσης των Ρόλων στην Οικογένεια με το Μορφωτικό Επίπεδο των Γονέων των Φοιτητών.....σελ.74
  - 5.2.4 Η Συσχέτιση της Κατανομής των Ρόλων μέσα στην Οικογένεια με τον Τόπο Προέλευσης των Φοιτητών (αγροτική, ημιαστική, αστική περιοχή) σελ.74

- 5.2.5 Η Σχέση των πιθανών Μεταβολών στην Κατανομή των Ρόλων στις Οικογένειες των Φοιτητών με την Οικονομική Κρίση.....σελ.75
- 5.2.6 Η Συσχέτιση της Κατανομής των Ρόλων μέσα στην Οικογένεια με τις Αντιλήψεις των Φοιτητών για τους Ρόλους.....σελ.75
- 5.2.7 Η Σχέση του Φύλου των Σπουδαστών με τη Διαμόρφωση των Αντιλήψεών τους για τους Ρόλους μέσα στην Οικογένεια σελ.76
- 5.2.8 Η Συσχέτιση του Τμήματος Φοίτησης με τη Διαμόρφωση των Αντιλήψεων των Φοιτητών όσον αφορά τους Ρόλους στα Πλαίσια της Οικογένειας σελ.77

Γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ σελ.79

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ σελ.85

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ σελ.90

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ...σελ.61

Πίνακας 2: ΒΑΣΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ.....σελ.62

Πίνακας 3: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΡΟΛΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....σελ.63

Πίνακας 4: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΡΟΛΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΑΔΕΛΦΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥ ΦΥΛΟΥ.....σελ.65

Πίνακας 5: ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΕ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....σελ.66

Πίνακας 6: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (Μέσες Τιμές).....σελ.69

Πίνακας 7: ΣΚΟΡ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ Q1+Q2+Q3+Q5 .....σελ.70

Πίνακας 8: ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ.....σελ.71

Πίνακας 9: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ.....σελ.71
Πίνακας 10: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΑΤΕΡΩΝ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥΣ.....σελ.73
Πίνακας 11: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΜΗΤΕΡΩΝ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥΣ σελ.73
Πίνακας 12: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.....σελ.74
Πίνακας 13: ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ.....σελ.76
Πίνακας 14: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΦΥΛΟΥ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ σελ.77
Πίνακας 15: ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΦΟΙΤΗΣΗΣ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ.....σελ.77

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Γράφημα 1: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΥΛΟ.....σελ.57
Γράφημα 2: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ.....σελ.58
Γράφημα 3: ΒΑΣΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ.....σελ.63

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας ολοκληρώνονται οι σπουδές μας στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι Κρήτης. Νιώθουμε την υποχρέωση να ευχαριστήσουμε την υπεύθυνη καθηγήτρια, κυρία Σοφία Κουκούλη, για την εμπιστοσύνη που μας έδειξε και την αποδοχή στο αίτημά μας για συνεργασία, καθώς επίσης και για την υπομονή, την αμέριστη βοήθεια, την επιστημονική και πνευματική υποστήριξη που παρείχε στην ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε, επίσης, τους φίλους μας εδώ στο Ηράκλειο, που με την στήριξη, την παρουσία και την ανεκτικότητα τους συνέβαλαν καταλυτικά στην επίτευξη των στόχων μας.

Το μεγαλύτερο, όμως, «ευχαριστώ» το οφείλουμε στην οικογένειά μας για την αμέριστη υποστήριξη, τόσο σε οικονομικό όσο και σε ηθικό επίπεδο, όλον αυτόν τον καιρό.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους φοιτητές όλων των σχολών του Τ.Ε.Ι Κρήτης για την κατανόηση και τη συνεισφορά τους στην πραγματοποίηση της έρευνας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας ήταν να εξετάσουμε κατά πόσο η κατανομή των ρόλων ανάμεσα στα μέλη της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας έχει διαφοροποιηθεί γενικά με την πάροδο των χρόνων, αλλά και μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης. Επίσης στόχος μας ήταν να μελετήσουμε σε ποιο βαθμό συντηρούνται στις σύγχρονες ελληνικές οικογένειες οι προκαταλήψεις και οι στερεοτυπικές αντιλήψεις για τους ρόλους των δυο φύλων.

Μεθοδολογία: Το δείγμα επιλέχθηκε τυχαία και αποτελείτο από 250 φοιτητές και φοιτήτριες από όλα τα τμήματα του Τ.Ε.Ι. Κρήτης, που στεγάζονται στην πόλη του Ηρακλείου. Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο με κλειστές και ανοικτές ερωτήσεις, ενώ η στατιστική ανάλυση και επεξεργασία των δεδομένων έγινε με τη χρήση του προγράμματος SPSS.

Αποτελέσματα: Η έρευνα ανέδειξε πως οι οικογένειες των σπουδαστών του Τ.Ε.Ι. Κρήτης τείνουν να διατηρούν την παραδοσιακή τους μορφή όσον αφορά την κατανομή των ρόλων, όπως για παράδειγμα οι γυναίκες ασχολούνται κυρίως με τις εργασίες του νοικοκυριού σε ποσοστό 84,7% και οι άνδρες με τεχνικές εργασίες σε ποσοστό 57,4%. Επιπλέον δεν παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις στην ανάληψη των ρόλων την τελευταία 5ετία σχετιζόμενες με την οικονομική κρίση.

Συμπεράσματα: Η συγκεκριμένη έρευνα επιβεβαίωσε ως ένα βαθμό τα ήδη γνωστά δεδομένα της ελληνικής πραγματικότητας, όπου το κάθε φύλο έχει τις δικές του ευθύνες και βάσει αυτών σχηματίζονται οι αντιλήψεις των παιδιών, οι οποίες κατά πάσα πιθανότητα θα υιοθετηθούν στην ενήλικη ζωή τους. Η οικογένεια έχει επηρεάσει στο μεγαλύτερο βαθμό από κάθε άλλο περιβάλλον τις αντιλήψεις των σπουδαστών, ενώ η οικονομική κρίση δεν έχει επιδράσει σημαντικά στα ελληνικά νοικοκυριά. Τέλος ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως οι περισσότερες υποχρεώσεις και δραστηριότητες των γονέων, όπως οι εξωτερικές εργασίες, η συζήτηση για προσωπικά θέματα των παιδιών, η λήψη αποφάσεων κτλ, φαίνεται να μοιράζονται ανεξαρτήτως φύλου, εκτός βέβαια από τις παραδοσιακές (μητέρα-ευθύνη νοικοκυριού και διαβάσματος παιδιών και πατέρα-ευθύνη τεχνικών εργασιών).

Λέξεις-κλειδιά: οικογένεια, κατανομή ρόλων, φύλο, αντιλήψεις, οικονομική κρίση.

**ROLES' DISTRIBUTION IN THE MODERN GREEK FAMILY-Views from
the Students of the Technological Educational Institute of Crete.**

ABSTRACT

Aim: The purpose of the present study was to examine whether the roles' distribution among the members of the modern Greek family has been differentiated over the years, as well as after the appearance of the financial crisis. Furthermore our aim was to investigate to what extent the prejudices and stereotypes regarding gender roles are maintained in the modern Greek families.

Methodology: The sample consisted of 250 students from all the departments of the Technological Educational Institute of Crete, located in the city of Heraklion. We chose the method of quantitative research with the use of a questionnaire consisted of open-ended and closed-ended questions. Data were analyzed with the SPSS Statistical Package.

Results: This research showed that the families of the sample tend to maintain their traditional characteristics concerning roles' distribution according to the Greek reality, with women taking care of the household (84,7%) and men dealing mostly with technical work (57,4%). Furthermore no statistically significant differences were found regarding roles' distribution before and after the financial crisis.

Conclusions: Our results confirmed in part the context of the Greek household, where every gender has his/her own responsibilities and according to this are shaped children's perceptions, which presumably will be adopted in their adulthood. It seems that family affects the students' perceptions more than any other environment, while the financial crisis has not affected significantly the Greek households regarding roles' distribution between genders. Finally, it is interesting to notice that most of the parents' obligations and activities, like doing outdoor chores and running errands, discussing about children's issues, taking decisions etc., seem to be equally divided irrespectively of gender, except the traditional (mother-in charge of the household and father-in charge of technical work).

Keywords: family, distribution of roles, gender, perceptions, financial crisis.

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την σημερινή εποχή τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες βιώνουν άνισες καταστάσεις σε όλους τους τομείς της ζωής τους εξαιτίας των έμφυλων διαχωρισμών που συναντώνται στον τομέα της εργασίας, στο πλαίσιο της οικογένειας, στην πολιτική και την οικονομία, διαχωρισμοί οι οποίοι παραμένουν και διαιωνίζονται. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αποδοχή των ρόλων που λειτουργούν σαν πρότυπα και εμφανίζονται κεκαλυμμένα ή απροκάλυπτα, συνειδητά ή υποσυνείδητα στις σύγχρονες κοινωνίες, σε κάθε τομέα ξεχωριστά (Στρατηγάκη, 2013).

Οι γυναίκες σήμερα συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή, εργάζονται και προσπαθούν για την συντήρηση της οικογένειάς τους, επιδιώκοντας παράλληλα τη συμφιλίωση της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής. Οι άνδρες αναζητούν την ταυτότητα και το ρόλο τους πέρα από τα παραδοσιακά στερεότυπα, προσπαθούν να αφομοιώσουν και να εξοικειωθούν με τους νέους ρόλους, που αναλαμβάνουν οι γυναίκες, συμβάλλοντας περισσότερο στην φροντίδα και ανατροφή των παιδιών. (Αρτινοπούλου, 2010).

Τα παιδιά, και πιο συγκεκριμένα η διαμόρφωση της συμπεριφοράς τους, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από αυτήν των γονέων και των άλλων οικείων προσώπων μέσω της μίμησης προτύπων. Οι γονείς από την πλευρά τους ενισχύουν, αποθαρρύνουν ή αποδοκιμάζουν συμπεριφορές των παιδιών. Οι στάσεις και οι πεποιθήσεις του ίδιου του παιδιού για τους ρόλους των δυο φύλων θεωρούνται πρωταρχικής σημασίας, διότι καθοδηγούν τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρά το παιδί με το περιβάλλον (Λιμνιάτη, 2011).

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματεύεται το θέμα της κατανομής των ρόλων στα πλαίσια της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας και τις αλλαγές στις συνθήκες διαβίωσης, που έχει πιθανώς επιφέρει η οικονομική κρίση. Μέσα από την συγκεκριμένη έρευνα επιθυμούμε να αναδείξουμε τις διαφοροποιήσεις στην δομή και λειτουργία της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας, τις τυχόν αλλαγές ανάμεσα στους ρόλους των μελών, καθώς επίσης και στερεότυπα και προκαταλήψεις που υπάρχουν για τα δυο φύλα σε σχέση με τους ρόλους τους στην οικογένεια τη σημερινή εποχή. Επίσης, θέλουμε να διερευνήσουμε τις αντιλήψεις και τη στάση των φοιτητών-τριών,

μέσα από τις οποίες βιώνουν και αντιμετωπίζουν την καθημερινότητά τους στα νέα κοινωνικά δεδομένα.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από το θεωρητικό και το ερευνητικό μέρος. Στο θεωρητικό μέρος γίνεται αναφορά στον ορισμό της οικογένειας, την ιστορική της εξέλιξη, τις μορφές της, αλλά και την σύγχρονη ελληνική οικογένεια. Ακολούθως, πραγματοποιείται ανάλυση όσον αφορά τους ρόλους και τις αντιλήψεις στη σύγχρονη οικογένεια, την κατανομή των ρόλων και τις σχέσεις των μελών, το ρόλο του πατέρα, της γυναίκας, των παιδιών, τις έμφυλες αντιλήψεις που επικρατούν και τα στερεότυπα. Στη συνέχεια αναφερόμαστε στη συμφιλίωση της επαγγελματικής και της οικογενειακής ζωής, τις νομοθετικές ρυθμίσεις και τα μέτρα οικογενειακής πολιτικής.

Στο ερευνητικό μέρος της εργασίας αναφερόμαστε στο σκοπό και τη μεθοδολογία της έρευνας, πιο συγκεκριμένα στην επιλογή του δείγματος, τα ερευνητικά ερωτήματα, το ερευνητικό εργαλείο, τη διαδικασία συλλογής ερευνητικών δεδομένων και τη μέθοδο επεξεργασίας και ανάλυσης των δεδομένων.

Τέλος, γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας, όπου αναφερόμαστε στην περιγραφική στατιστική, στα κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία του δείγματος, στην οικογενειακή κατάσταση των γονέων του ερωτώμενου, στην κατανομή των ρόλων μέσα στην οικογένεια, στην οικονομική κρίση και τις όποιες μεταβολές μπορεί να επέφερε στους ρόλους των μελών της οικογένειας, αλλά και στις αντιλήψεις των ερωτώμενων για τους ρόλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η σύγχρονη κοινωνία, για να λύνει τα μόνιμα προβλήματα της, χρησιμοποιεί τους θεσμούς, τις σταθερές εκείνες διαδικασίες, με τις οποίες κάθε κοινωνία σε κάθε εποχή επιχειρεί να απαντήσει στα συνεχώς επανερχόμενα προβλήματα. Τέτοιος θεσμός είναι και η οικογένεια.

Η οικογένεια αποτελεί ένα σύνολο ανθρώπων που συνδέονται μεταξύ τους με τον ισχυρό δεσμό του αίματος και από εκεί πηγάζει η αμοιβαιότητα αισθημάτων των μελών της και η ανάγκη προστασίας των πιο ανίσχυρων από τα πιο δυνατά μέλη. Περιλαμβάνει τους συζύγους με τα παιδιά τους και συχνά και τρίτα πρόσωπα, που συνδέονται με τους συζύγους με στενούς κοινωνικούς δεσμούς. Κύρια χαρακτηριστικά των μελών της είναι η κατοίκηση στον ίδιο χώρο και η οικονομική συνεργασία.

Βασική αποστολή της οικογένειας είναι να ικανοποιεί τις φυσικές και ψυχολογικές ανάγκες των μελών της και να εξασφαλίζει την επιβίωση της, μια λειτουργία που συνίσταται στην αναπαραγωγή του είδους.

Η παροχή τροφής και κατοικίας, η κάλυψη άλλων υλικών αναγκών, η προστασία από εξωτερικούς κινδύνους αποτελούν μέρος των ευρύτερων λειτουργιών της οικογένειας. Ο σύνδεσμος των μελών μεταξύ τους, η κάλυψη των συναισθηματικών αναγκών τους, η ευκαιρία να αναπτύξουν την προσωπική τους ταυτότητα διατηρώντας παράλληλα μέρος και της οικογενειακής τους ταυτότητας, η υποστήριξη της δημιουργικότητας και των πρωτοβουλιών του κάθε μέλους εντάσσονται στη ψυχολογική λειτουργία της οικογένειας.

Τέλος, μέσα στην οικογένεια τα παιδιά εκτίθενται στις αξίες της κοινωνίας, στους ανδρικούς και γυναικείους ρόλους και προετοιμάζονται να αποδεχτούν κοινωνικές ευθύνες (Μουσούρου, 2005).

1.1 Ορισμός Οικογένειας

Η οικογένεια είναι μία θεσμοθετημένη κοινωνική ομάδα, της οποίας η συγκρότηση υπαγορεύεται και προσδιορίζεται τόσο ως προς τους σκοπούς όσο και ως προς την δομή της κοινωνικά και όχι ατομικά.

Η οικογένεια είναι ψυχοκοινωνική- ψυχολογική ομάδα, η οποία αποτελείται από το έγγαμο ετερόφυλο ζευγάρι με παιδιά, ή μονογονεϊκή οικογένεια με παιδιά ή ένα ομόφυλο ζευγάρι με παιδιά, η κοινωνικοποίηση των οποίων πραγματοποιείται κυρίως από το γονεϊκό, αλλά και το συγγενικό περιβάλλον, σε ένα χρονικό διάστημα που είναι αναγκαίο για την ανατροφή και την ολοκληρωμένη ανάπτυξή τους (Γεώργας, 1999).

Η οικογένεια έχει δομή και επιτελεί συγκεκριμένες λειτουργίες. Η δομή συνίσταται σε ένα σταθερό πλέγμα θέσεων και ρόλων. Η θέση αποτελεί ένα σημείο, όπου συγκλίνουν ορισμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις, τα οποία συνθέτουν την αναμενόμενη συμπεριφορά του κατόχου της, δηλαδή το ρόλο του. Η αναφορά, επομένως, στην δομή παραπέμπει στην έννοια μιας στρωμάτωσης και ιεραρχίας και στην έννοια της αναμενόμενης συμπεριφοράς από τον κάτοχο μιας θέσης- συμπεριφοράς.

Είναι, λοιπόν, ένα σταθερό δίκτυο σχέσεων μεταξύ κοινωνικών ρόλων. Ο ρόλος του κάθε μέλους και οι σχέσεις του ως κατόχου θέσης, έχοντας ένα συγκεκριμένο ρόλο σχετικά με τα άλλα μέλη της ομάδας, είναι κοινωνικά προσδιορισμένες και δοτές για το άτομο και την ομάδα.

Η οικογένεια σχετίζεται με την οργάνωση της κοινωνικής και ιδιωτικής ζωής των ατόμων. Η οικογένεια αποτελεί κύριο και καίριο στοιχείο της οργάνωσης του συλλογικού και ατομικού βίου. Η σημασία της αποδίδεται κυρίως στο ρόλο της ως γέφυρας, που συνδέει τον κοινωνικό με τον ατομικό δημόσιο και ιδιωτικό βίο.

Τα μέλη της οικογένειας, τα οποία ζουν στον ίδιο χώρο, συνδέονται με συναισθηματικούς δεσμούς και συμμετέχουν σε ομαδικές δραστηριότητες. Η έννοια του νοικοκυριού δεν είναι συνώνυμη με αυτή της οικογένειας, ωστόσο στη σύγχρονη κοινωνία το νοικοκυριό αποτελεί την οικογένεια.

Η οικογένεια είναι ένας κοινωνικός θεσμός, ο οποίος συμβάλλει στην αποδοχή και κατανόηση των ατόμων, στη λειτουργικότητα και τη διατήρηση της κοινωνίας, και η οποία οδηγεί τα άτομα στη συνεξέλιξη μέσα από τη συμβίωση και συνύπαρξή τους. Αποτελεί σύστημα μεταβαλλόμενο, αλλάζει και εξελίσσεται συνεχώς, οι σχέσεις των μελών επαναπροσδιορίζονται, με αποτέλεσμα να επιφέρουν διάφορες αλλαγές στο οικογενειακό σύστημα. Οι αλλαγές στην οικογένεια

επηρεάζουν ξεχωριστά κάθε μέλος της, ενώ η αλλαγή σε ένα μέλος επηρεάζει ολόκληρο το οικογενειακό περιβάλλον (Τσουραμάνης, 2003).

Η οικογένεια ως κοινωνικός θεσμός αποτελεί στήριγμα για την ανατροφή και ανάπτυξη του παιδιού για μεγάλο χρονικό διάστημα μέχρι το παιδί να ορθοποδήσει και στη πορεία να χαράξει το δικό του δρόμο. Επομένως, είναι σημαντικό η οικογένεια να προστατέψει το παιδί με τη γνώση και την πείρα, την οποία διαθέτει, δίνοντάς του τη δυνατότητα να καλλιεργήσει τις δικές του απόψεις για να μπορεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις και τις προκλήσεις της ζωής.

Η οικογένεια σε σχέση με το παιδί έχει αναλάβει και επιτελεί βασικές λειτουργίες όπως:

- Η φροντίδα για την ικανοποίηση των βιολογικών του αναγκών, την υγεία και την ακεραιότητα του,
- Η φροντίδα για την κοινωνικοποίηση του παιδιού, την εκμάθηση μορφών συμπεριφοράς, τις οποίες απαιτεί η κοινωνική ομάδα από κάθε μέλος για να γίνει αποδεκτό,
- Η φροντίδα για την οικοδόμηση υγιούς προσωπικότητας, την ενίσχυση και διατήρηση συναισθηματικής ισορροπίας,
- Η φροντίδα για την ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων του παιδιού (Διαμαντόπουλος, 1995).

Η οικογένεια αποτελεί ένα βασικό κύτταρο από κοινωνιολογικής και ψυχολογικής πλευράς. Ανήκουμε σε μια οικογένεια, ανήκαμε σε μία άλλη όπου μεγαλώσαμε, θα φτιάξουμε μία νέα, τη δική μας οικογένεια. Μέσα στην οικογένεια χαιρόμαστε, λυπούμαστε, απογοητευόμαστε, έχουμε τις δεσμεύσεις και τις προκλήσεις μας (Μουσούρου, 1998).

Η οικογένεια ανέκαθεν κατείχε σημαντική θέση στην ζωή των ανθρώπων. Οι ρόλοι των μελών της οικογένειας και ιδιαίτερα των συζύγων διαφοροποιείται με το πέρασμα των χρόνων, ανάλογα με την εξέλιξη της κοινωνίας, στην οποία είναι ενταγμένοι. Ορισμένες, όμως, από τις λειτουργίες της οικογένειας παραμένουν πάντα ίδιες, όπως είναι η κάλυψη των αναγκών των μελών και η ανατροφή των παιδιών.

1.2 Ιστορική Εξέλιξη της Οικογένειας σε Ευρώπη και Ελλάδα

Η πρώτη προσπάθεια για την επιστημονική προσέγγιση της οικογένειας πραγματοποιήθηκε από τους Bachofen, Morgan και Engels το 19ο αιώνα. Σύμφωνα με τον Buchofen, η οικογένεια είναι ένας ιστορικός θεσμός, του οποίου η δομή και η λειτουργία επηρεάζονται στον μεγαλύτερο βαθμό από την ανάπτυξη της εκάστοτε κοινωνίας στο σύνολό της. Ο Morgan προσπάθησε να εξηγήσει την κοινωνική διάσταση της οικογένειας, τονίζοντας τη διαφορά στην οργάνωση της οικογένειας και της συγγένειας, θεωρώντας ότι είναι κοινωνικές κατασκευές και θα έπρεπε να μελετηθούν ως προς αυτό.

Ο Morgan ακολούθησε το εξελικτικό μοντέλο μελέτης και ερμηνείας των κοινωνιών και, αναλύοντας τα συστήματα συγγένειας, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι κοινωνίες πέρασαν από διαδοχικά στάδια κοινωνικής οργάνωσης, το καθένα από τα οποία αντιστοιχεί σε μια συγκεκριμένη βαθμίδα εξέλιξης του ανθρώπου. Σύμφωνα με τον ίδιο, η οικογένεια είναι ένα ενεργό στοιχείο, το οποίο δεν χαρακτηρίζεται ποτέ από στασιμότητα, αλλά προχωρά από μια κατώτερη σε μια ανώτερη βαθμίδα.

Με τη μετάβαση από την εποχή της βαρβαρότητας στον πολιτισμό, εμφανίζεται η ζευγαρωτή οικογένεια, βασικό χαρακτηριστικό της οποίας είναι ο περιορισμός στο ζευγάρι ενός άνδρα και μια γυναίκας, όπου ο άνδρας είχε το δικαίωμα στην πολυγαμία, ενώ η γυναίκα όχι. Το πέρασμα στην μονογαμική οικογένεια ανέλυσε ο Engels, σύμφωνα με τον οποίο καθοριστικό στοιχείο είναι η αύξηση της παραγωγής σαν αποτέλεσμα νέων πηγών απόκτησης τροφής και έτσι η οικογένεια μετατρέπεται σε μια οικονομική μονάδα μέσα στην κοινωνία.

Πριν την βιομηχανική επανάσταση βασικός πόρος της ανθρώπινης ζωής ήταν η γη με την άμεση ή έμμεση καλλιέργεια της. Η οικογένεια, ως βασική μονάδα παραγωγής, εξασφάλιζε την επιβίωσή της χάρη στις σχέσεις απόλυτης αλληλεξάρτησης, δηλαδή την απόλυτη συνεργασία όλων των μελών, αφού όλοι έπρεπε να συμμετέχουν σε εργασίες.

Με την εμφάνιση της βιομηχανικής επανάστασης άλλαξε εξ ολοκλήρου η υπάρχουσα κατάσταση. Στις νέες συνθήκες ζωής η παραγωγική διαδικασία της οικογένειας σταμάτησε. Η οικογένεια από ανεξάρτητη μονάδα παραγωγής διαφοροποιήθηκε, αλλά διατηρήθηκε λόγω της σημαντικότητάς της μέσα στη νέα κοινωνία. Καθιερώνεται ο οικογενειακός μισθός, η γυναίκα αναλαμβάνει το ρόλο της μητέρας, ο οποίος αναγνωρίζεται και ενισχύεται. Οι οικονομικοί όροι δεν απαιτούν

τη δημιουργία της οικογένειας, ενώ αναζητούνται νέοι όροι σύναψης σχέσεων και διατήρησης δεσμών στην οικογένεια (Πάντου Χ., 2010).

Η βιομηχανική επανάσταση και το φεμινιστικό κίνημα συνέβαλαν στο να «βγει» από την οικογένεια η μητέρα και να περάσει στον παραγωγικό χώρο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να καταρριφθεί ο παραδοσιακός ρόλος του πατέρα και ο ίδιος να συμμετάσχει ενεργά στην ανατροφή των παιδιών.

Η μελλοντική οικογένεια, αποσυνδεδεμένη από την οικονομική και βιολογική επιβίωση των μελών της, συνδέεται περισσότερο με την ψυχοκοινωνική τους επιβίωση. Ο ρόλος της οικογένειας αποσκοπεί στη βοήθεια των μελών της για να πετύχουν τους στόχους τους και να έχουν την δυνατότητα να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Η επικοινωνία πλέον γίνεται επιτακτική ανάγκη για τα μέλη της οικογένειας σε σχέση με την παροχή υλικών αγαθών μεταξύ τους.

Οι ιδεολογικές και κοινωνικές αλλαγές της σημερινής κοινωνίας έχουν επιφέρει αλλαγές και στην αγωγή των παιδιών. Σήμερα και οι δύο γονείς προσπαθούν να προσφέρουν την καλύτερη διαπαιδαγώγηση στα παιδιά, χωρίς να χωρίζονται οι ρόλοι σύμφωνα με παρωχημένες αντιλήψεις ότι π.χ. μόνο η μητέρα είναι υπεύθυνη.

Υπάρχει όμως και η περίπτωση, κατά την οποία συγκεκριμένες συνθήκες εργασίας απομακρύνουν τον πατέρα από τα παιδιά, που δεν καταλαβαίνουν την έννοια της λέξης «πατέρας», πιστεύοντας ότι είναι αυτός ο οικείος ξένος που τροφοδοτεί το σπίτι και είναι συνεχώς κουρασμένος (Borneman, 1988).

Η σημερινή αγωγή, που προσφέρουν οι γονείς, εμπνέεται από το σεβασμό στην προσωπικότητα του παιδιού και έτσι προσπαθούν να διαμορφώσουν μια προσωπικότητα με εσωτερική και εξωτερική ελευθερία και αυτονομία και κυρίως μια προσωπικότητα με αγάπη για τον συνάνθρωπο.

Οι Έλληνες γονείς προσπαθούν να δώσουν στα παιδιά τους μέσω της αγωγής τα αγαθά του πολιτισμού μας, τους δίνουν πνευματικά, ηθικά και υλικά εφόδια για την αντιμετώπιση της ζωής και προσπαθούν να αναπτύξουν τις ατομικές δυνατότητες και ικανότητες, ώστε να ανταπεξέλθουν τα ίδια στις μελλοντικές δυσκολίες και τα προβλήματα που θα τους παρουσιαστούν.

Πρέπει όμως να σημειωθεί το εξής: Οι γονείς στην Ελλάδα μεγάλωσαν κάτω

από αυστηρή αγωγή και διαπαιδαγώγηση και πολύ συχνά εφαρμόζουν αυτήν την αυστηρή αγωγή στα παιδιά τους, με αποτέλεσμα να γίνονται αυταρχικοί, να μη δίνουν αυτονομία και ελευθερίες, να πιστεύουν ότι τα παιδιά είναι ανώριμα για να πάρουν κάποια απόφαση, κάνοντας στο τέλος πιο μεγάλη τη διαφορά των φύλων. (Τσαρδάκη, 1984).

Το πιο σημαντικό, όμως, με τους νέους γονείς είναι ότι προσπαθούν να πλησιάσουν τα παιδιά τους και να επικοινωνήσουν μαζί τους, χωρίς να υπάρχουν οι τεράστιες προκαταλήψεις των παλαιότερων ετών για το ποιός είναι υπεύθυνος από τους γονείς για την αγωγή των παιδιών και την ανατροφή τους.

Για αιώνες οι γονείς έχουν αφοσιωθεί στην ανατροφή και διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους. Από τη μακροχρόνια αυτή πείρα έχουν διαμορφωθεί νέοι κανόνες ανατροφής και φροντίδας των παιδιών, οι οποίοι βασίζονται περισσότερο στην πείρα και συνήθεια των γονέων, όπως έμαθαν από τους δικούς τους γονείς και όπως θα μάθουν τα παιδιά τους στη συνέχεια. Σε μια συνεχώς μεταβαλλόμενη κοινωνία, μέσα στην οποία η οικογένεια αγωνίζεται να προσαρμοστεί και να συμβαδίσει με τις νέες συνθήκες ζωής.

Πλέον, είναι γεγονός ότι οι παραδοσιακές οικογένειες χάνουν έδαφος, οι πολύτεκνες μειώνονται ολοένα και περισσότερο, ενώ από την άλλη τα ολιγομελή νοικοκυριά αυξάνονται διαρκώς. Η δημιουργία νέων οικογενειών και ο μεγάλος αριθμός διαζυγίων συνθέτουν ένα διαφορετικό τοπίο ανασυγκροτημένων οικογενειών.

1.3 Μορφές Οικογένειας

Η οικογένεια, ως βασικό στοιχείο οργανωμένης κοινωνικής συμβίωσης, εξακολουθεί να διαδραματίζει έναν πρωτεύοντα ρόλο στο κοινωνικό σύνολο, αλλά και στη ζωή του κάθε ατόμου μεμονωμένα. Είναι αναγνωρισμένη σαν θεσμός και λειτουργεί σε διάφορες μορφές σε όλες τις χώρες του κόσμου. Με την πάροδο των χρόνων η οικογένεια έχει υποστεί πολλές μεταβολές, οι οποίες οφείλονται στις αλλαγές που υφίσταται η κάθε κοινωνία καθώς εξελίσσεται.

Στην παραδοσιακή οικογένεια συμπεριλαμβάνονται τρεις ή περισσότερες

γενιές ατόμων, οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους με δεσμούς κοινής καταγωγής. Πρόκειται για μια μορφή συνεργατικής ομάδας, η οποία έχει από κοινού στην διάθεσή της περιουσιακά στοιχεία, που ορίζει και κατανέμει αναλόγως την κρίση του ο αρχηγός της οικογένειας, όπως για παράδειγμα ο πατέρας ή ο αδερφός, χωρίς να είναι απαραίτητα ο ιδιοκτήτης.

Στα πλαίσια της συγκεκριμένης οικογένειας εξασφαλίζεται η κάλυψη των αναγκών του ατόμου και η ένταξή του σε μια σταθερή ομάδα. Κάθε άτομο εκφράζει πλήρη αφοσίωση προς το σύνολο της οικογένειας θέτοντας συχνά τις προσωπικές του ανάγκες σε δεύτερη μοίρα, αφού οι ανάγκες του συνόλου θεωρούνται πρωταρχικές και ταυτίζονται με αυτές του κάθε μέλους. Επίσης, κάθε μέλος της οικογένειας φέρει ευθύνη για τις πράξεις και την συμπεριφορά οποιουδήποτε άλλου μέλους. Ο σκοπός της παραδοσιακής οικογένειας αφορά την εκπλήρωση ρόλων και λειτουργιών, που κρίνονται απαραίτητοι για την πορεία και εξέλιξη της και που αδυνατεί να εκπληρώσει η κοινωνία.

Με την πάροδο των χρόνων η παραδοσιακή οικογένεια υπέστη αλλαγές ανάλογες του βαθμού εξέλιξης και εκσυγχρονισμού της εκάστοτε κοινωνίας. Έτσι, διακρίνονται:

- 1) η ριζική οικογένεια, η οποία αποτελείται από δυο πυρηνικές οικογένειες, που με τη σειρά τους προέρχονται από δυο συνεχόμενες γενιές,
- 2) η οικογένεια των στενών δεσμών, όπου πρόκειται για μια οικονομική μονάδα, την οποία συνθέτουν δύο ή περισσότερες πυρηνικές οικογένειες.

Η παραδοσιακή οικογένεια αντιμετώπιζε πολλές αντιξοότητες καθημερινά στην προσπάθειά της για επιβίωση και αυτάρκεια. Η οργάνωσή της χαρακτηριζόταν από απλότητα και σαφήνεια, με κοινούς στόχους και αξίες, όπως και συμπληρωματικότητα στην ανάληψη ρόλων. Βασικό χαρακτηριστικό της ήταν η αποτελεσματικότητα στην εξισορρόπηση των αντικρουόμενων τάσεων της ανθρώπινης φύσης.

Όσον αφορά τους ρόλους των συζύγων-γονέων, ο πατέρας ήταν ο αρχηγός της οικογένειας, όπως προαναφέρθηκε, εκείνος που λάμβανε αποφάσεις για την οικογένεια, ο προστάτης της, ο κύριος υπεύθυνος για την προστασία και την διευθέτηση των θεμάτων και ο εκπρόσωπός της στον έξω κόσμο. Από την άλλη πλευρά, η μητέρα αναλάμβανε έναν περισσότερο συντονιστικό και συνδετικό ρόλο, λειτουργούσε σαν σύμβολο αγάπης και φροντίδας των μελών, όπως και σήμερα, και

συμπληρωματικό ως προς το ρόλο του συζύγου της.

Παρά την υποταγή ως ένδειξη σεβασμού στο πρόσωπο του συζύγου, ο ρόλος της συζύγου στην οικογένεια είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την πορεία και επιβίωσή της. Μετά την γέννηση των παιδιών η θέση και το κύρος της γυναίκας βελτιώνονταν, παράλληλα με την αύξηση της ηλικίας της. Μέχρι και πριν το γάμο, όμως, η θέση της βρισκόταν μέσα στο σπίτι συμβάλλοντας στις εργασίες του νοικοκυριού και μετά το γάμο της συνήθως έμενε με την οικογένεια του συζύγου, όπου έπρεπε να υπηρετεί υπομονετικά τους γονείς και συγγενείς του συζύγου της. Αποτέλεσμα του συγκεκριμένου ρόλου είναι η σχέση μεταξύ εκείνης και του συζύγου της, αλλά και εκείνης και των υπόλοιπων μελών της οικογένειας (Διώτη & Γιαννοπούλου, 2010).

Η οικογένεια, στην παραδοσιακή μορφή της, χαρακτηρίζεται ως «εκτεταμένη αγροτική» και αφορά τον πάγιο προσδιορισμό κοινωνικών ρόλων, επομένως και των οικογενειακών, αναλόγως το φύλο και την ηλικία, στους οποίους παρατηρείται και ιεράρχηση. Πιο συγκεκριμένα, οι άνδρες έχουν μια μορφή εξουσίας απέναντι στις γυναίκες και τα παιδιά, όπως και οι γεροντότεροι απέναντι στα νεότερα μέλη της οικογένειας. Επίσης, στην προβιομηχανική κοινωνία οι λειτουργίες της οικογένειας ήταν περισσότερες από αυτές της σύγχρονης οικογένειας και αφορούσαν την φροντίδα των μελών της οικογένειας, συμπεριλαμβανομένων και των παππούδων, την κάλυψη των αναγκών επιβίωσης, την στοιχειώδη εκπαίδευση συνήθως στα αγόρια της οικογένειας, την περίθαλψη, την παραγωγή κ.α.

Ο παραδοσιακός-εκτεταμένος τύπος οικογένειας περιλαμβάνει τους γονείς και τα παντρεμένα παιδιά και για αυτόν το λόγο ονομάζεται «εκτεταμένη». Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μορφής οικογένειας όλα τα μέλη της απασχολούνται με κάποιου είδους εργασία και δεν είναι κανένας εξαιρετέος, συνήθως στις οικογένειες της αγροτικής κοινωνίας. Υπάρχει αυστηρός διαχωρισμός μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού βίου, ο καθένας από τους οποίους αντιστοιχεί αυστηρά στον άνδρα και τη γυναίκα. Οι εργασίες που αφορούν τον ιδιωτικό βίο, τις οποίες αναλαμβάνει αποκλειστικά η γυναίκα, αφορούν τις δουλειές του σπιτιού και την ανατροφή των παιδιών και θεωρούνται κατώτερες από εκείνες του δημόσιου βίου, όπως η εργασία για βιοποριστικούς λόγους, την οποία αναλαμβάνει ο άνδρας-σύζυγος.

Κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα παρατηρούνται σοβαρές κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές, όπως η εγκατάλειψη της υπαίθρου και η αστικοποίηση, οι οποίες επηρέασαν σημαντικά την οικογένεια τόσο στη δομή, όσο και στο μέγεθος και

τη λειτουργία της. Στις αγροτικές κοινωνίες παρατηρείται ο άκαμπτος διαχωρισμός των φύλων, ενώ στις σύγχρονες αστικές οι σχέσεις των μελών λόγω του φύλου στην οικογένεια είναι πιο ελαστικές.

Στην Ελλάδα, στα αστικά κέντρα η οικογένεια περιλαμβάνει τους γονείς και τα παιδιά και ονομάζεται «πυρηνική» ή «συζυγική» οικογένεια. Στο πλαίσιο αυτής της οικογένειας η γυναίκα εργάζεται εκτός σπιτιού και αυτό αποτελεί βασική διαφορά σε σχέση με την γυναίκα-σύζυγο της αγροτικής-εκτεταμένης οικογένειας.

Η κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της εκάστοτε κοινωνίας επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τις λειτουργίες της οικογένειας. Καθώς, δηλαδή, η κοινωνία εξελίσσεται από παραδοσιακή αγροτική-γεωργική σε σύγχρονη αστεακή-βιομηχανική, οι περισσότερες λειτουργίες πολυλειτουργικών θεσμών καλύπτονται από πιο εξειδικευμένους, λιγότερο λειτουργικούς θεσμούς, και η οικογένεια δεν αποτελεί εξαίρεση. Οι λειτουργίες της έχουν υποστεί σοβαρές μεταβολές, εφόσον καλύπτονται από άλλους κοινωνικούς θεσμούς, και επομένως η επιβολή της οικογένειας στα μέλη της μειώνεται όσον αφορά τον έλεγχο και τη μεταβίβαση αξιών.

Οι μεταβολές αυτές οφείλονται σε μια σειρά παραγόντων, όπως η αλλαγή της κοινωνικής θέσης της γυναίκας, αλλά και του ρόλου της συζύγου-μητέρας βάσει των νέων οικονομικών και κοινωνικών δεδομένων και των φεμινιστικών διεκδικήσεων. Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, η μεταβολή σχετικά με τη σημασία της ηλικίας και της γενεάς.

Η μετάβαση της οικογένειας από μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης σε αποκλειστικά μονάδα κατανάλωσης συνδέεται με τη μεταβολή του ρόλου των παιδιών από οικονομικά ενεργητικό παράγοντα, δηλαδή από εργατικά χέρια με οικονομική χρησιμότητα ως συμβολή στην παραδοσιακή γεωργική οικονομία, σε παθητικό παράγοντα, δηλαδή οικονομικό βάρος για την οικογένεια. Στο τελευταίο οφείλονται οι προσδοκίες και φιλοδοξίες των γονέων απέναντι στα παιδιά και αυτό φαίνεται μέσα από την επένδυση στην εκπαίδευσή τους.

Οι καινούργιες μορφές οικογενειακής συμβίωσης, όπως αυτές ανακύπτουν στο πλαίσιο της πυρηνικής οικογένειας, είναι οι ακόλουθες:

- 1) **Η οικογένεια διπλής σταδιοδρομίας**, στην οποία εργάζονται και οι δυο σύζυγοι και η διαμόρφωση των ρόλων πραγματοποιείται βάσει των επαγγελματικών ασχολιών, αλλά και των προτύπων αξιών. Στην περίπτωση

αυτής της οικογενειακής μορφής η σχέση των συζύγων βασίζεται στην μεταξύ τους συνεργασία.

- 2) **Η ελεύθερη συμβίωση**, η οποία αφορά τη συγκατοίκηση εκτός γάμου βάσει ατομικών προσωπικών επιλογών και συναντάται ολοένα και περισσότερο στις ευρωπαϊκές χώρες.
- 3) **Η οικογένεια δεύτερου γάμου**, η οποία αποτελεί αποτέλεσμα δημιουργίας οικογένειας μετά από διαζύγιο του ενός ή και των δύο συζύγων. Ακόμη, δεν αποκλείεται να ακολουθήσει και τρίτος γάμος.
- 4) **Η μονογονεϊκή οικογένεια**, στην οποία υπάρχει μόνο ο ένας από τους δυο γονείς, συνήθως η μητέρα, και είναι είτε άγαμος, χήρος, ή διαζευγμένος. Οι μονογονεϊκές οικογένειες αποτελούσαν το 6% του πληθυσμού το 1991 και το 9% το 2001 . (Θεριανός, 2006)
- 5) **Οι ανασυγκροτημένες οικογένειες**, όπου πρόκειται για τη δημιουργία οικογενειών από δεύτερο γάμο του ενός ή και των δύο γονέων, μετά από μια πιθανή κατάσταση χηρείας ή διαζυγίου. Σε αυτόν τον τρόπο οικιακής ζωής εντάσσονται και τα παιδιά από τον προηγούμενο γάμο. Η γέννηση ενός παιδιού έχει συμπληρωματικό ρόλο στη δομή αυτής της οικογένειας, ενώ οι λέξεις «μαμά» και «μπαμπάς» αφορούν τους βιολογικούς γονείς. Συνήθως ο πατριός ή η μητριά προσφωνούνται με τα δικά τους ονόματα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο παρελθόν οι διαζευγμένοι ή χήροι γονείς δεν προχωρούσαν στη σύναψη ενός δεύτερου γάμου λόγω του φόβου για κοινωνική κατακραυγή. Στις μέρες μας, όμως, η κοινωνία είναι περισσότερο ανεκτική και το παραπάνω αποτελεί πλέον συχνό φαινόμενο.
- 6) **Οι «χωλές» οικογένειες**, όπου πρόκειται για συζυγικές οικογένειες των οποίων οι σύζυγοι ζουν χωριστά, για μη οικογενειακούς λόγους, όπως είναι η μετανάστευση ή οι επαγγελματικές υποχρεώσεις. Οι παραπάνω λόγοι τους αναγκάζουν να ζουν χωριστά για μεγάλα χρονικά διαστήματα (Μεσσήνης, 2014) .
- 7) **Η μοναχικότητα**, η οποία αφορά ένα ποσοστό ενηλίκων σε μια κοινωνία, οι οποίοι έχουν παραμείνει άγαμοι και άτεκνοι. Στη σύγχρονη κοινωνία παρατηρείται ένα αυξανόμενο ποσοστό ανδρών και γυναικών που αποφεύγουν τη σύναψη γάμου ή την απόκτηση παιδιών ή και τα δυο, το δεύτερο ως φυσικό επακόλουθο του πρώτου, επιλέγοντας μια μοναχική ζωή.

Με το πέρασμα των χρόνων και βάσει των καινούργιων κοινωνικό-δημογραφικών εξελίξεων, ήρθαν στην επιφάνεια κάποια νέα σχήματα ως υποκατάστατα της συμβατικής οικογένειας, τα οποία είναι τα εξής:

- 8) **Το κοινόβιο**, στο οποίο διακρίνονται δύο τύποι: α) ο πρώτος αφορά το *συλλογικό νοικοκυριό*, με βασική μονάδα τη συζυγική οικογένεια, η οποία συμβιώνει με άλλες συζυγικές οικογένειες, με τις οποίες και συγκατοικεί, και μοιράζονται κοινές δραστηριότητες. β) Ο δεύτερος τύπος είναι το *κοινοβιακό νοικοκυριό*, στο οποίο βασική μονάδα είναι το άτομο και το οποίο συμμετέχει στις κοινοβιακές δραστηριότητες μαζί με άλλα άτομα.
- 9) **Τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια**. Από τη δεκαετία του 1970 και μετά παρατηρείται αύξηση και πίεση από τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια προς την κοινωνία να δεχτεί και να επιτρέψει τη σύναψη γάμου μεταξύ ομοφυλόφιλων, όπως και την υιοθεσία παιδιών από αυτούς (Μουσούρου, 1998).

Η πυρηνική οικογένεια από την άλλη, βασικό χαρακτηριστικό της οποίας είναι η παιδοκεντρικότητά της, δηλαδή η απόκτηση παιδιού ή παιδιών, αποτελεί βασικό σκοπό της σύναψης του γάμου. Οι επιδιώξεις της συγκεκριμένης οικογένειας αφορούν την κοινωνική άνοδο των μελών της και αυτό φαίνεται μέσα από την υπερβολική προσπάθεια στη μόρφωση των παιδιών για τη μετέπειτα επαγγελματική τους αποκατάσταση και καταξίωση. Μέσα από την προσαρμογή των παιδιών στις νέες συνθήκες της κοινωνίας προωθείται η οικογένεια ως σύνολο.

Στον τύπο της πυρηνικής οικογένειας διακρίνονται στοιχεία αλληλεξάρτησης, που καταλήγουν σε συγκρούσεις μεταξύ των μελών λόγω των προσωπικών επιδιώξεων, που αντιπαραβάλλονται με την στήριξη της προσωπικότητας του κάθε ατόμου. Οι γονείς από την άλλη κατακλύζονται από αντιφατικά συναισθήματα, αφού από τη μια πλευρά νιώθουν ικανοποίηση και χαρά και από την άλλη πόνο λόγω της απομάκρυνσης των παιδιών από το σπίτι. Ο παιδοκεντρικός χαρακτήρας της πυρηνικής οικογένειας επέφερε ιδιαίτερα σημαντικές αλλαγές στη ζωή της γυναίκας, αφού σε αντίθεση με την παραδοσιακή οικογένεια, ο άνδρας-σύζυγος έχει την ευθύνη μαζί με εκείνη, όπως επίσης και την αναζήτηση διεξόδου στην επαγγελματική απασχόληση, είτε ως ενίσχυση του εισοδήματος είτε λόγω προσωπικής επιθυμίας.

Η ένταξη των γυναικών στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο προκαλεί διλήμματα και σύγχυση στις ίδιες, διότι τόσο η οικογένεια όσο και η εργασία έχουν σοβαρές απαιτήσεις και εκείνες καλούνται να οριοθετήσουν τους ρόλους τους βάζοντας

προτεραιότητες. Έτσι, από τη μια πλευρά υπάρχει η στέρηση της προσωπικής επιθυμίας και από την άλλη η αίσθηση της στέρησης της αναγκαίας παρουσίας της από την οικογένειά της (Διώτη&Γιαννοπούλου, 2010).

Η ελληνική οικογένεια έχει υποστεί σοβαρούς μετασχηματισμούς, όπως από εκτεταμένη σε πυρηνική οικογένεια, ανασχηματισμένη ή διαζευγμένη, από πατριαρχική σε συντροφική, από αυτάρκες οικονομικό σύστημα σε οικογενειακό καταναλωτικό. Τα παραπάνω δεδομένα επέφεραν σοβαρές αλλαγές στην εσωτερική λειτουργία της οικογένειας και την οδήγησαν στην αναπροσαρμογή των ρόλων που αναλαμβάνει κάθε μέλος της. Η ελληνική οικογένεια δε διαφέρει ουσιαστικά από την οικογένεια των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ραγδαίες αυτές εξελίξεις δεν έχουν αφομοιωθεί εξίσου από όλα τα κοινωνικά στρώματα και για το λόγο αυτό υπάρχει πληθώρα οικογενειακών χαρακτηριστικών, τόσο παραδοσιακών, όσο και σύγχρονων (Μεσσήνης, 2014).

1.4 Η Σύγχρονη Ελληνική Οικογένεια

Η σύγχρονη οικογένεια χαρακτηρίζεται από μια συμβατική μορφή, τη συζυγική, η οποία αποτελείται από τους γονείς-συζύγους και το παιδί ή παιδιά τους. Η διαβίωσή τους είναι ανεξάρτητη από αυτή των δικών τους οικογενειών ή άλλων συγγενών, ονομάζεται ανεξάρτητη συζυγική και είναι αντίθετη με τον παραδοσιακό τύπο οικογένειας που συναντάται στις αγροτικές κοινωνίες, δηλαδή την εξαρτημένη συζυγική οικογένεια. Η τελευταία αποτελείται από περισσότερες από μια συζυγικές οικογένειες, οι οποίες είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους με συγγενικούς δεσμούς και όλοι μαζί αποτελούν μια οικονομική μονάδα.

Η οικογένεια έχει δημόσιο χαρακτήρα αφενός, που αφορά την οργάνωση του συλλογικού βίου και συνδέεται άρρηκτα με την υπάρχουσα νομοθεσία, και ιδιωτικό χαρακτήρα αφετέρου, ο οποίος αφορά την οργάνωση του ιδιωτικού βίου. Οι λειτουργίες της οικογένειας προωθούν την ικανοποίηση των στόχων τόσο για τα ίδια τα άτομα, όσο και για το σύνολο. Με τον τρόπο αυτό ο θεσμός της οικογένειας εμφανίζεται σε όλες τις εποχές και όλες τις κοινωνίες. Η καθολικότητα του θεσμού οφείλεται στην ύπαρξη ενός σταθερού πλέγματος σχέσεων ανάμεσα στους κοινωνικά προσδιορισμένους ρόλους, αυτών της μητέρας, του πατέρα και του παιδιού.

Ο γονεϊκός ρόλος έχει διπλή διάσταση, τη βιολογική και την κοινωνική. Ο θεσμός της οικογένειας αφορά τους κοινωνικούς ρόλους, οι οποίοι δε συνάδουν αναγκαστικά με τους βιολογικούς (Μουσούρου, 1993).

Ο θεσμός του γάμου γενικότερα τη σημερινή εποχή έχει υποστεί σοβαρά πλήγματα, αφού συνήθως εργάζονται και οι δυο σύζυγοι, ο προσωπικός τους χρόνος είναι πολύ περιορισμένος και επηρεάζει αρνητικά τη διαπροσωπική τους σχέση. Όσον αφορά το μέγλωμα των παιδιών στην εκτεταμένη-παραδοσιακή οικογένεια, η οποία συναντάται ακόμη και σήμερα στις αγροτικές περιοχές, κύριο πρόσωπο είναι η μητέρα και μετά ο πατέρας, οι συγγενείς, η γειτονιά. Με την αστικοποίηση και τη μετάβαση από την παραδοσιακή εκτεταμένη στη συζυγική-πυρηνική οικογένεια, το μέγλωμα των παιδιών γίνεται από τρίτα πρόσωπα, αμειβόμενα συνήθως, λόγω της εργασίας και των δυο γονέων και σπανιότερα από τους παππούδες, εάν υπάρχουν και όταν εκείνοι μπορούν (Josafat, 2009).

Σύμφωνα με τη θεωρία του Parsons, η οικογένεια δέχεται σοβαρές ψυχολογικές επιπτώσεις κατά την προσαρμογή της στις νέες κοινωνικές συνθήκες του αστικού χώρου. Η ψυχολογική απομόνωση είναι ένα φαινόμενο, το οποίο οφείλεται στην απομάκρυνση της πυρηνικής οικογένειας από την εκτεταμένη και στην χαλάρωση των προσωπικών και συναισθηματικών δεσμών μεταξύ των μελών και επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις στη λειτουργικότητα του γονεϊκού ρόλου. Ο πατέρας εργάζεται, η θέση της μητέρας και συζύγου είναι στο σπίτι, επομένως η ανατροφή των παιδιών αφορά τους γονείς, χωρίς εκείνοι να δέχονται πια τη βοήθεια των μελών της παραδοσιακής-εκτεταμένης οικογένειας. Η πυρηνική οικογένεια, όσον αφορά τις λειτουργίες αυτές, απευθύνεται στη βοήθεια που παρέχουν οι κρατικές υπηρεσίες και φορείς, και αποτελεί πλέον μονάδα κατοικίας και κατανάλωσης και όχι μονάδα αυτόνομης παραγωγής.

Ο Parsons υποστήριξε ότι η συζυγική οικογένεια, όπως αυτή υπάρχει στις βιομηχανικές κοινωνίες, είναι απομακρυσμένη από το σύνολο των συγγενών, συμπεριφέρεται με ορθολογικό τρόπο και διαφοροποιεί τους ρόλους των φύλων σε ανδρικούς και γυναικείους ανάλογα. Η πυρηνική οικογένεια έχει την ικανότητα να προσαρμόζεται καλύτερα σε ένα βιομηχανικό σύστημα λόγω της μεγαλύτερης γεωγραφικής και επαγγελματικής κινητικότητας (Μισέλ, 2000).

Στην Ελλάδα και γενικότερα στην Ευρώπη η οικογένεια φαίνεται να αναλαμβάνει έναν ρυθμιστικό ρόλο όσον αφορά τις κοινωνικοοικονομικές σχέσεις.

Πιο συγκεκριμένα, ρυθμίζει τις οικονομικές σχέσεις των μελών της μέσω της κληρονομικής μεταβίβασης αγαθών, μεταβιβάζει στα μέλη της τα κοινωνικά συστήματα αξιών εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη συνοχή της κοινωνίας και υιοθετεί έναν ελεγκτικό και κατευθυντικό ρόλο μέσω του συστήματος διαδοχής στο κύρος και τη δύναμη των μελών της, που αποτελούν αλληλένδετες έννοιες του ρόλου και της θέσης στην ευρύτερη κοινωνία. Επίσης, αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή συναισθηματικής στήριξης προς τα μέλη της.

Σύμφωνα με μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με την πρόωμη ανατροφή των παιδιών, την πλειοψηφία έδειξε να καταλαμβάνουν οι μητέρες σε σχέση με τους πατέρες, των οποίων η συγκεκριμένη αλληλεπίδραση με τα παιδιά τους παρατηρείται πιο σπάνια, παρά το γεγονός ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνικοποίηση των παιδιών τους. Οι μητέρες παρουσίασαν υψηλότερα ποσοστά σχετικά με την ευαισθησία προς τα παιδιά τους και χαμηλότερα σε σχέση με την παρεμβατικότητα προς αυτά σε σχέση με τους πατέρες. Επιπλέον, τόσο οι μητέρες όσο και οι πατέρες, έδειξαν να είναι πιο ευαίσθητοι και λιγότερο παρεμβατικοί στο πρώτο παιδί τους από ό,τι στο τελευταίο. Το υψηλότερο ποσοστό παρεμβατικότητας των πατέρων προς το μικρότερο παιδί βρέθηκε σε μόνο μία περίπτωση. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, το φύλο του παιδιού δεν έχει σχέση με την ανατροφή των παιδιών. (Hallers-Haalboom et al., 2014).

Οι ταχύρρυθμες κοινωνικές αλλαγές επηρέασαν σημαντικά το υποσύστημα της οικογένειας, πιο συγκεκριμένα η μετάβαση από το παραδοσιακό τοπίο στη μεταμοντέρνα εποχή έχει ως αποτέλεσμα την προσαρμογή των δομών και λειτουργιών σε ένα νοηματικό και συμβολικό επίπεδο. Οι επιλογές κάθε μέλους της οικογένειας σχετικά με την οργάνωσή της διαφοροποιούνται σε ιδιαίτερα σημαντικό βαθμό, προκαλώντας ριζικές αλλαγές στη δομή, το μέγεθος και τη σύνθεση των οικογενειών και των νοικοκυριών τις τελευταίες δεκαετίες (Λιμνιάτη, 2011).

Στην Ελλάδα, σε έρευνα της Μαράτου-Αλιπράντη (1999) με ζευγάρια της Αθήνας, διαπιστώθηκε ότι επικρατεί ο παραδοσιακός καταμερισμός οικιακών καθηκόντων μεταξύ των συζύγων, ενώ η υιοθέτηση προοδευτικών απόψεων σχετικά με τους οικογενειακούς ρόλους των φύλων και την εφαρμογή τους επηρεάζεται σημαντικά από τα ατομικά-κοινωνικά χαρακτηριστικά των συζύγων, αλλά και την επαγγελματική κατάσταση της γυναίκας-συζύγου.

Ειδικότερα στα ζευγάρια, στα οποία οι σύζυγοι είναι νεαρής ηλικίας,

μορφωμένοι και ανήκουν στα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα, όπως και στα ζευγάρια διπλής σταδιοδρομίας, υπάρχει πιθανότερη έκφραση προοδευτικών αντιλήψεων για τους ρόλους και τη θέση των φύλων και συνεπώς τείνουν στην υιοθέτηση προοδευτικών προτύπων οικογενειακής ζωής. Αντίθετα, τα ζευγάρια μεγαλύτερης ηλικίας, τα οποία έχουν χαμηλό επίπεδο μόρφωσης, ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα και των οποίων οι γυναίκες-σύζυγοι δεν εργάζονται, φαίνεται να υιοθετούν παραδοσιακές απόψεις για τους ρόλους και τη θέση των φύλων στην οικογένεια (Μαζηρίδου, 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΡΟΛΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η γυναικεία έξω-οικιακή επαγγελματική απασχόληση αντιμετωπίζεται από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού πιο θετικά και δε θεωρείται ασυμβίβαστη με τις οικογενειακές υποχρεώσεις. Από τη δεκαετία του '60 ξεκινάει μια μικρή επανάσταση. Οι γυναίκες εργάζονται ολοένα και περισσότερο για να αντεπεξέλθουν στο διπλό τους ρόλο και παραμένουν το κατεξοχήν συνεκτικό στοιχείο μιας λεπτής ισορροπίας στη σχέση οικογένειας-εργασίας.

Η οικιακή εργασία, που υπήρξε αρχικά εμπόδιο για την επαγγελματοποίηση των γυναικών, παύει να είναι, ενώ παρατηρείται σταδιακή μετάβαση από το «συζυγικό τύπο οικογένειας» στο «συντροφικό», όπου όλες οι ευθύνες και οι υποχρεώσεις θα επιβαρύνουν εξίσου και τους δυο συζύγους. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι η ταύτιση των συζυγικών ρόλων δε συνεπάγεται και ισότητα σ' όλα τα επίπεδα και δε θα πρέπει να υπερτιμηθεί ο ρόλος της γυναικείας επαγγελματικής απασχόλησης (Μουρίκη, 2006).

Η επαγγελματική απασχόληση των γυναικών, που συνδέεται, όπως είπαμε, με τις διαδικασίες εκβιομηχάνισης, αλλά και την επικράτηση των σύγχρονων καταναλωτικών προτύπων, παρουσιάζει εξαρχής πολλές ιδιορρυθμίες και εναλλαγές από χώρα σε χώρα.

Όμως παρά τη συνεχώς αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στην αμειβόμενη απασχόληση, η κατανομή των ρόλων μεταξύ των συντρόφων/συζύγων παραμένει σε μεγάλο βαθμό παραδοσιακή, με τους άνδρες να υστερούν στην ανάληψη του δικού τους μεριδίου ευθύνης στις οικογενειακές και οικιακές υποχρεώσεις.

Ο διαφορετικός βαθμός συμμετοχής των δύο φύλων στις οικογενειακές/οικιακές ευθύνες έχει ως φυσικό επακόλουθο τόσο τη διαφορετική ένταση της συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας, όσο και τη μεγαλύτερη συχνότητα, μεταξύ των γυναικών, των άτυπων ή ευκαιριακών μορφών απασχόλησης. Από την άλλη, η πλήρης συμμετοχή των γυναικών στην αμειβόμενη απασχόληση έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των εντάσεων και του συνολικού φορτίου υποχρεώσεων

για αυτές και όχι την αναδιανομή αυτών των υποχρεώσεων μεταξύ των δύο φύλων (Μουρίκη, 2006).

Σύμφωνα με τον Ράλφ Λίντον, ο ρόλος είναι μια δυναμική όψη της θέσης που κατέχει ένα άτομο και για το λόγο αυτό δεν υπάρχουν θέσεις χωρίς ρόλους ή ρόλοι δίχως θέσεις. Παρά το γεγονός, όμως, ότι ο ρόλος αποτελεί μια αναμενόμενη συμπεριφορά, αυτό μπορεί να σημαίνει ότι η συμπεριφορά αυτή έχει έναν υποχρεωτικό χαρακτήρα ως προς το άτομο που είναι κάτοχος της συγκεκριμένης θέσης. Το περιεχόμενο κάθε ρόλου καθορίζεται από κανόνες κοινωνικής πρακτικής, οι οποίοι διακρίνονται σε τυπικούς ρόλους, δηλαδή κανονισμούς εργασίας, νόμους και καταστατικά, και αφορούν τους γραπτούς κανόνες συμπεριφοράς και τους άτυπους ρόλους, δηλαδή κανόνες κοινωνικής πρακτικής, όπως είναι τα ήθη, τα έθιμα ή οι συνήθειες (Τσαούσης, 2006).

2.1 Έμφυλες Αντιλήψεις και Στερεότυπα για τους Ρόλους

Είναι γεγονός ότι στη σύγχρονη ελληνική οικογένεια δημιουργούνται διάφορες αντιλήψεις, στάσεις και στερεότυπα για τα δύο φύλα, τα οποία δε διαμορφώνονται μόνο από την πλευρά της κοινωνίας, αλλά και από θεσμούς όπως η οικογένεια, το σχολείο κ.α.

Τα στερεότυπα των δύο φύλων ορίζονται ως το σύνολο των προσχηματισμένων κοινωνικών αντιλήψεων αναφορικά με τους τρόπους συμπεριφοράς, τις ικανότητες, τους ρόλους και τα επαγγέλματα των ατόμων με βάση το φύλο τους (Στρατηγάκη, 2008).

Οι άνδρες στην ελληνική κοινωνία θεωρούνται ότι είναι «κυρίαρχοι» σε όλες της πλευρές της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτισμικής ζωής. Έχουν περισσότερα προνόμια, κύρος και εξουσία στα πλαίσια της οικογένειας συγκριτικά με τις γυναίκες.

Από την άλλη πλευρά, τις γυναίκες τις κατατάσσουν ως «νοικοκυρές», έχουν την κύρια ευθύνη για την ανατροφή των παιδιών, τη διαπαιδαγώγησή τους, την εκπαίδευσή τους, καθώς και την ενασχόλησή τους με διάφορες δραστηριότητες. Θα

λέγαμε ότι ακόμα και σήμερα υπάρχουν οικογένειες, οι οποίες έχουν τη στερεοτυπική αντίληψη ότι ο άνδρας αποτελεί την κύρια πηγή εισοδήματος (Κορωναίου, 2006).

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι και τα δύο φύλα είναι ισάξια και διαφορετικά, χωρίς αυτό να σημαίνει υπεροχή του ενός έναντι του άλλου. Το ένα φύλο οφείλει να συμπληρώνει το άλλο και η γυναίκα πρέπει να αντιμετωπίζεται όπως και ο άνδρας, δηλαδή ως ισότιμο μέλος της οικογένειας και της κοινωνίας με ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις, χωρίς καμία απολύτως διάκριση (Παρασκευόπουλος, Μπεζεβέγκης & Γιαννίτσας, 1998).

Ο καταμερισμός της εργασίας μέσα στην οικογένεια ανάμεσα στα δύο φύλα δεν εμφανίζεται το ίδιο ισχυρός όπως παραδοσιακά ήταν. Ωστόσο η πραγματικότητα της εργασίας των γυναικών έξω από το σπίτι δεν έχει οδηγήσει στην κυριαρχία του μοντέλου μιας ισορροπημένης κατανομής των οικογενειακών υποχρεώσεων και ευθυνών.

Η δυσκολία της εναρμόνισης μεταξύ των οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων μοιάζει να έχει συνειδητοποιηθεί τόσο από τις γυναίκες όσο και από τους άνδρες, αν και η σύγκρουση μεταξύ επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής αναγνωρίζεται από όλους και όλες ως εντονότερη για τις ίδιες τις γυναίκες. Το γεγονός αυτό κάνει ακόμη πιο επιτακτική την ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής στοχευμένων στην κατεύθυνση αυτή πολιτικών (Κορωναίου, 2006).

Η συνειδητοποίηση αυτή αποτελεί το πρώτο μόνο βήμα σε μια διαδικασία αλλαγής των προτύπων-στερεοτύπων αναφορικά με τους ρόλους των δύο φύλων μέσα στην οικογένεια και των σχέσεων μεταξύ των μελών της, καθώς και τα δύο φύλα επιθυμούν τη συνεργασία και τη συν-αρμοδιότητα σε μια σειρά από οικογενειακές αρμοδιότητες και ευθύνες.

Η ενασχόληση των ανδρών με τη φροντίδα των παιδιών – ο γονεϊκός τους ρόλος – μοιάζει να είναι περισσότερο κατακτημένος σε επίπεδο αντιλήψεων, ενώ παραμένει η απόστασή τους από το ρόλο της συμμετοχής στη φροντίδα του νοικοκυριού, για την οποία οι γυναίκες θεωρούνται καταλληλότερες.

Το στερεότυπο αυτό εξακολουθεί να είναι ισχυρό στην αντίληψη και των ίδιων των γυναικών, γεγονός που συνδέεται με τη δυσκολία των ανδρών να συμμετέχουν στο νοικοκυριό και τις δουλειές που το απαρτίζουν, που εξακολουθούν

να θεωρούνται «απαξιώτικες εργασίες», παραγνωρίζοντας τη σημασία τους στην καθημερινή κοινωνική αναπαραγωγή της οικογένειας.

Ωστόσο, κάποια από τα αίτια, που οδηγούν διαχρονικά σε αυτές τις αντιλήψεις και τα στερεότυπα, είναι τα εξής:

1. Η αντίληψη των πατριαρχικών κοινωνιών για τη γυναικεία αδυναμία προσφοράς στην παραγωγική δραστηριότητα.
2. Ο αποκλεισμός της γυναίκας από την επαγγελματική κατάρτιση και την οικονομική ανεξαρτησία.
3. Τα μεταδιδόμενα στις επόμενες γενιές, και από τις ίδιες τις γυναίκες, στερεότυπα και προκαταλήψεις σχετικά με τη φυσική και νοητική κατωτερότητα της γυναίκας.
4. Η εκπαίδευση με τα πρότυπα που προβάλλει και την αποσιώπηση ή υποβάθμιση του πραγματικού ρόλου της γυναίκας σε καίριες ιστορικές στιγμές.
5. Η προβολή προτύπων μέσω των ΜΜΕ. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης προβάλλουν πρότυπα υπεροχής του άνδρα και υστέρησης της γυναίκας, εκμεταλλεύονται τη γυναίκα στη διαφήμιση ή την εμφανίζουν αδύναμη και καταξιωμένη μόνο στο πλευρό του άνδρα.

Παρατηρούμε ότι στη σύγχρονη ελληνική οικογένεια οι φυλετικοί ρόλοι έχουν γίνει πιο ευέλικτοι, χωρίς όμως να θίγονται οι βασικές σταθερές, με πρώτη και καλύτερη εκείνη που προτάσσει στη γυναίκα τη θηλυκότητα σαν κύριο στοιχείο της ταυτότητάς της. Ενώ οι γυναίκες στη Δύση είναι ελεύθερες, θεωρητικά τουλάχιστον, να αναπτύξουν τις πνευματικές τους ικανότητες, να κατακτήσουν πολλά επαγγέλματα, να συμμετάσχουν στην πολιτική και στα κοινά, την ίδια στιγμή αξιολογούνται και αξιολογούν τον εαυτό τους σύμφωνα με αυθαίρετα και ξένα προς αυτές πρότυπα, που οι ίδιες έχουν όμως αποδεχθεί και εσωτερικεύσει σαν αιώνια και «φυσικά».

Οι περισσότερες γυναίκες, σε ό,τι αφορά την επαγγελματική τους ζωή, έχουν μειωμένα εισοδήματα σε σχέση με τους άνδρες, αισθάνονται έντονα τον αποκλεισμό τους από την αγορά εργασίας, ενώ δεν μπορούν να ενισχύσουν την οικονομική ανεξαρτησία τους λόγω και της οικονομικής κρίσης. Βέβαια σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια παρατηρούμε ότι οι γυναίκες εισέρχονται σιγά-σιγά στην

πολιτική, οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή, αλλά συχνά έχουν δυσκολία να σταθούν σε αυτό το επίπεδο λόγω των στερεοτυπικών αντιλήψεων που επικρατούν στην κοινωνία.

Αυτό που έχει σημασία, κυρίως στην περίπτωση απόφασης για την κατανομή των οικογενειακών καθηκόντων ανάμεσα στους συζύγους, είναι να μην εμποδίζεται η επαγγελματική δραστηριότητα και εξέλιξή τους. Εκτός από τη νομική προστασία χρειάζεται αλλαγή στερεοτυπικών αντιλήψεων και στάσεων, όπως τα κατάλοιπα της έννοιας του «αρχηγού» ή της «νοικοκυράς», επιδιώκοντας ισοτιμία σε όλους τους θεσμούς της κοινωνίας.

Ωστόσο, για να αντιμετωπιστούν τα στερεότυπα των δύο φύλων, ώστε να υπάρχει ισότιμη κατανομή ρόλων και υποχρεώσεων μέσα στην οικογένεια, αλλά και σε άλλες πτυχές του κοινωνικού προφίλ, παραθέτουμε ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες προάγουν την κοινωνική ισότητα:

1. Πνεύμα ισοτιμίας των δύο φύλων στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις.
2. Αλληλοβοήθεια και αλληλοσυμπλήρωση στους ρόλους, που ο καθένας έχει αναλάβει, μέσα σε πνεύμα συνεργασίας και αμοιβαιότητας.
3. Αλληλοκατανόηση και συναίνεση, που υλοποιείται με τον ειλικρινή διάλογο.
4. Αλληλοσεβασμός, που προϋποθέτει τον αυτοσεβασμό.
5. Ανθρωπιστική παιδεία για την καλλιέργεια του σεβασμού προς την ανθρώπινη οντότητα ανεξάρτητα από φύλο, ηλικία και κοινωνική τάξη.
6. Τα επιτεύγματα του φεμινιστικού κινήματος, τα οποία εστιάζουν στην εξάλειψη στερεοτυπικών αντιλήψεων, στην προώθηση των δικαιωμάτων, των ζητημάτων και συμφερόντων των γυναικών στην κοινωνία.
7. Καλλιέργεια του πολιτιστικού επιπέδου της κοινωνίας, που θα αποδέχεται τα θετικά στοιχεία της παράδοσης, τα οποία θα αναδεικνύει στη σύγχρονη οικογένεια, αλλά θα απορρίπτει καθετί αναχρονιστικό και ρατσιστικό.
8. Η ίδια η γυναίκα με τις ενέργειές της οφείλει να καταξιώνει την προσωπικότητά της. Επίσης με την υπευθυνότητα και την πολύπλευρη δραστηριότητά της να κερδίζει, χωρίς να απαιτεί, το σεβασμό από τους άλλους (Στρατηγάκη, 2008).

Τη σημερινή εποχή η εργασία των γυναικών κρίνεται απαραίτητη για την επιβίωση της οικογένειας, για την πρόοδο της οικονομίας και την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής. Οι αλλαγές στους ρόλους τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών στην οικογένεια και την εργασία, αλλά και η εμφάνιση διαφορετικών μοντέλων εργασιακών σχέσεων καθιστούν απαραίτητη τη νομοθεσία και λήψη κατάλληλων μέτρων για την προστασία της οικογένειας. Η συμφιλίωση της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής εκφράζεται ως μια νέα πολιτική, που σκοπό έχει να απαντήσει σε αυτή την κοινωνική ανάγκη (Μουρίκη, 2006).

2.2 Η Κατανομή των Ρόλων και οι Σχέσεις των Μελών στη Σύγχρονη Ελληνική Οικογένεια

Ο θεσμός της οικογένειας αλλάζει, καθώς μεταβάλλονται οι οικογενειακοί ρόλοι και η ιεράρχησή τους. Πιο συγκεκριμένα, η σημαντική μεταβολή της κοινωνικής θέσης των γυναικών και του ρόλου της συζύγου-μητέρας υπό την πίεση νέων κοινωνικοοικονομικών δεδομένων αλλά και των φεμινιστικών διεκδικήσεων, η σημαντική μεταβολή της κοινωνικής θέσης των παιδιών λόγω της μειωμένης γεννητικότητας αλλά και της εκπαιδευτικής έκρηξης, καθώς και η μεταβολή της ίδιας της έννοιας της εξουσίας και της ιεράρχησης των ρόλων στην οικογένεια. (Μουσούρου, 2005).

Οι ρόλοι των δύο φύλων στο πλαίσιο της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας είναι:

- Ο ρόλος του «φροντιστή» όσον αφορά τη σωματική φροντίδα των υπολοίπων μελών της οικογένειας, αλλά και το νοικοκυριό του σπιτιού, καθώς και τη συναισθηματική, νοητική και κοινωνική φροντίδα.
- Ο ρόλος του «κουβαλητή», δηλαδή η παροχή οικονομικής κάλυψης των αναγκών και η σύνδεση της οικογένειας με το εξωτερικό «κοινωνικό» περιβάλλον.
- Ο ρόλος της διαπαιδαγώγησης και εκπαίδευσης, δηλαδή η εκμάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών και παροχή βοήθειας στα μαθήματα.

- Η απασχόληση των παιδιών στον ελεύθερο χρόνο τους, όπως ο αθλητισμός και το παιχνίδι.

Γυναίκες και άνδρες εξακολουθούν να βιώνουν άνισες συνθήκες και διακρίσεις σε όλους τους τομείς της ζωής τους σε όλο τον κόσμο. Οι διακρίσεις αυτές δημιουργούνται από έντονους έμφυλους διαχωρισμούς στην απασχόληση, την οικογένεια, την πολιτική και την οικονομία, που παραμένουν και διαιωνίζονται, καθώς βασίζονται στην αποδοχή πρότυπων ρόλων, η οποία εμφανίζεται κεκαλυμμένα ή απροκάλυπτα, συνειδητά ή υποσυνείδητα σε όλους τους τομείς των σύγχρονων κοινωνιών (Στρατηγάκη, 2010).

Οι γυναίκες σήμερα εργάζονται και συμμετέχουν ενεργά στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική πραγματικότητα, συντηρούν την οικογένειά τους, φροντίζουν τα μέλη της, επενδύουν στην ολοκληρωμένη ανάπτυξή τους και προσπαθούν να συμφιλιώσουν την οικογενειακή με την επαγγελματική τους ζωή. Οι άνδρες αναζητούν την ταυτότητα και το ρόλο τους πέρα από τα παραδοσιακά στερεότυπα της μοναδικής πηγής εισοδήματος στην οικογένεια, προσπαθούν να αφομοιώσουν τους νέους ρόλους της γυναίκας και να εξοικειωθούν με αυτούς και αρχίζουν να ασχολούνται με την ανατροφή των παιδιών, στην οποία εμπλέκονται ενίοτε και οι παππούδες-γιαγιάδες. (Αρτινοπούλου, 2010).

Επίσης, σχετικά με τα παιδιά, η συμπεριφορά τους διαμορφώνεται από τη συμπεριφορά των άλλων και ιδιαίτερα των γονέων. Οι γονείς και άλλα σημαντικά πρόσωπα ενισχύουν συγκεκριμένες συμπεριφορές και αποθαρρύνουν ή αποδοκιμάζουν άλλες. Έτσι, τα παιδιά μιμούνται παρατηρώντας τη συμπεριφορά των άλλων. Οι στάσεις και οι πεποιθήσεις του ίδιου του παιδιού για τους ρόλους των δυο φύλων θεωρούνται πρωταρχικής σημασίας, διότι καθοδηγούν τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρά το παιδί με το περιβάλλον (Λιμνιάτη, 2011).

Όσον αφορά τις ενδοοικογενειακές σχέσεις, η θέση του πατέρα ως «αρχηγού» της οικογένειας εξασθενεί, ενώ η κοινωνικοποίηση των νέων εξακολουθεί να καθοδηγείται από τα οικογενειακά δίκτυα. Είναι γεγονός ότι οι γονείς και τα παιδιά πολλές φορές παίρνουν από κοινού αποφάσεις για ορισμένα θέματα, ωστόσο σημαντικές αποφάσεις εξακολουθούν σε μεγάλο βαθμό να λαμβάνονται από τους ίδιους τους γονείς.

Επιπλέον, σχετικά με τις σχέσεις που διατηρεί η οικογενειακή ομάδα με τους συγγενείς, σε αντίθεση με την αντίληψη ότι η σύγχρονη αστική οικογένεια απομονώνεται από το συγγενικό της δίκτυο, οι δεσμοί και οι σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της παραμένουν αρκετά ισχυροί. Οποσδήποτε οι σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες και η απομάκρυνση ορισμένων συγγενών εξαιτίας της εσωτερικής μετανάστευσης καθιστούν αναπόφευκτη την αλλαγή της υπάρχουσας ισορροπίας και συντελούν στη σχετική εξασθένηση των παραπάνω τάσεων και αξιών μεταξύ των νεότερων (Stanggenborg, 1998).

Πάντως οι σχέσεις και οι ανταλλαγές τόσο μεταξύ των στενών συγγενών όσο και με το ευρύτερο συγγενικό δίκτυο δεν περιορίζονται μόνο στο επίπεδο της κοινωνικότητας, δηλαδή συχνές επαφές και επισκέψεις. Αφορούν ανταλλαγές, σχέσεις αλληλοβοήθειας και, γενικότερα, συμπράστασης στο πλαίσιο της καθημερινής ζωής, όπως π.χ. βοήθεια στην ανατροφή και τη φύλαξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας, σε περίπτωση ασθενείας, στη δημιουργική απασχόληση με διάφορες δραστηριότητες κ.α.

Είναι σημαντικό οι ρόλοι και οι σχέσεις των δύο φύλων στη σύγχρονη ελληνική οικογένεια να επικεντρώνονται στην ενίσχυση των οικογενειακών θεσμών και στην εναρμόνιση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής των ζευγαριών.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι σε μία οικογένεια πρέπει να υπάρχει ισορροπία σε όλα τα επίπεδα με εναλλαγές ρόλων και από τα δύο φύλα αλλά και άλλες πτυχές, οι οποίες επηρεάζουν και διαμορφώνουν τον οικογενειακό θεσμό.

Πιο συγκεκριμένα, ενώ σε παλιότερες εποχές ο άνδρας συνήθιζε να είναι ο κυρίαρχος του σπιτιού και η γυναίκα να έχει πολλαπλούς ρόλους (ανατροφή, διαπαιδαγώγηση παιδιών κ.α.) μέσα στην οικογένεια, στη σημερινή εποχή οι ρόλοι έχουν μεταβληθεί, δηλαδή εναλλάσσονται, με αποτέλεσμα η γυναίκα να συμμετέχει ενεργά στην κοινωνική, πολιτική, πολιτιστική και οικονομική διάσταση της κοινωνίας (Μουρίκη, 2006).

Εμπειρικές έρευνες, που έχουν γίνει στην Ελλάδα, έδειξαν ότι στα ζευγάρια νοικοκυριών σε αστικές περιοχές, στα οποία επικρατεί η παραδοσιακή αντίληψη για τους ρόλους των δυο φύλων, ο άνδρας-σύζυγος αναλαμβάνει την εργασία εκτός σπιτιού και η γυναίκα-σύζυγος τις οικιακές εργασίες και την ανατροφή των παιδιών,

ακόμη και όταν εκείνη εργάζεται. Επίσης, στις σύγχρονες οικογένειες, οι οποίες διαμένουν σε αγροτικές περιοχές και οι εργασίες και των δυο συζύγων είναι εκτός σπιτιού, οι ρόλοι που αναλαμβάνουν οι σύζυγοι είναι αλληλοσυμπληρούμενοι χωρίς να υπάρχει σαφής διαχωρισμός ανάληψης συγκεκριμένων δραστηριοτήτων από το κάθε φύλο ξεχωριστά.

Παρά το γεγονός αυτό, οι γυναίκες-σύζυγοι φαίνεται να αναλαμβάνουν τις οικιακές εργασίες και την ανατροφή των παιδιών χωρίς να συμμετέχουν σε αυτό οι άνδρες-σύζυγοι. Αξίζει να σημειωθεί ακόμη ότι στις αγροτικές περιοχές οι άνδρες εκφράζουν μια έντονη αρνητικότητα ως προς τη βοήθεια στις οικιακές εργασίες, τις οποίες έχουν αναλάβει εξ ολοκλήρου οι γυναίκες. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ύπαρξη διαφορετικών προτύπων που ισχύουν στο πλαίσιο κάθε οικογένειας.

Η συμμετοχή των ανδρών-συζύγων στις εργασίες του νοικοκυριού συνδέεται με τα ατομικά χαρακτηριστικά τους, όπως είναι η ηλικία, αλλά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, όπως είναι το επίπεδο εκπαίδευσής τους και η επαγγελματική τους αποκατάσταση (Θεριανός, 2006).

- *2.2.1 Ο Ρόλος του Άνδρα*

Σύμφωνα με την ψυχολογική θεώρηση, οι πολιτισμικοί ορισμοί κάθε κοινωνίας παρουσιάζουν τα πράγματα σαν να έχουν φύλο, παρά το γεγονός ότι ελάχιστα είναι αρσενικά ή θηλυκά. Ακόμη και αν ανατρέξουμε ιστορικά, θα δούμε ότι κάθε κοινωνία απέδιδε έμφυλους ρόλους και πολιτισμικές προσδοκίες, οι οποίες καθορίζουν τη συμπεριφορά των ατόμων κάθε φύλου και στηρίζονται στις βιολογικές διαφορές των δυο φύλων.

Στον ανθρώπινο πολιτισμό οι έμφυλοι ρόλοι αποτελούν την πιο πρόιμη μορφή καταμερισμού εργασίας, με αποτέλεσμα όλοι να γεννιόμαστε σε κοινωνίες με εδραιωμένους κανόνες που διέπουν τη συμπεριφορά τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών (Hughes & Kroehler, 2007). Η ανδρική κυριαρχία, όπως αυτή παρουσιαζόταν παλαιότερα, πλέον αμφισβητείται. Παρατηρείται μια μορφή αποστασιοποίησης από τα πρότυπα της κοινωνικοποίησής τους με την παρουσία μιας καινούργιας έκφρασης της πατρότητας.

Σύμφωνα με τον La Rossa (1988), ο οποίος μελέτησε την ιστορική εξέλιξη

της πατρότητας, η αλλαγή στις πολιτισμικές προσδοκίες είναι εκείνη που οδήγησε τους πατέρες να συμμετέχουν περισσότερο στη φροντίδα των παιδιών.

Η έννοια της πατρότητας, ο ρόλος δηλαδή που αναλαμβάνει ο άνδρας σαν πατέρας στο πλαίσιο της οικογένειας, εμπεριέχει ορισμένες διαστάσεις, οι οποίες προσδιορίζονται από τη θέση που κατέχει ο άνδρας μέσα στην οικογένεια και τη σχέση, που αυτός αναπτύσσει με το παιδί ή τα παιδιά. Οι διαστάσεις αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Η **βιολογική πατρότητα**, η οποία αφορά τη βιολογική καταγωγή ενός παιδιού από τον άνδρα.
- Η **νομικά αναγνωρισμένη πατρότητα**, η οποία προσδιορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πατέρων βάσει νομοθεσίας και δικαστικών αποφάσεων.
- Η **κοινωνική πατρότητα**, η οποία αφορά την αναγνώριση του ρόλου του πατέρα σε κάποιον, ο οποίος μοιράζεται την καθημερινή του ζωή με ένα παιδί, ανεξάρτητα εάν εκείνος είναι ο βιολογικός πατέρας ή όχι.
- Η **ψυχολογική πατρότητα**, δηλαδή η στενή σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ άνδρα και παιδιού, ανεξάρτητα εάν ζει ή όχι μαζί του, αλλά σε κάθε περίπτωση το παιδί τον θεωρεί πατέρα του. Πρόκειται για τη σημαντικότερη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ παιδιού και πατέρα.

Οι διαστάσεις αυτές της πατρότητας αντιστοιχούν στα διαφορετικά οικογενειακά μοντέλα, τα οποία παρατηρούνται σήμερα στις αναπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες. Το γεγονός αυτό δηλώνει μια σημαντική αλλαγή, δηλαδή σημείο αναφοράς δεν είναι η ανδρική-πατρική εξουσία, αλλά η οικογενειακή δομή, μέσα στην οποία ένας άνδρας ασκεί το ρόλο του πατέρα.

Τόσο η έννοια της πατρότητας όσο και οι τρόποι, με τους οποίους οι άνδρες συμπεριφέρονται όντας πατέρες, έχουν διαφοροποιηθεί σημαντικά. Η διαφοροποίηση αυτή οφείλεται στην πατρική ευθύνη, η οποία υπερβαίνει πια την οικονομική διάσταση και πιο συγκεκριμένα την υποχρέωση του άνδρα-πατέρα να ικανοποιεί τις ανάγκες επιβίωσης της μητέρας και των παιδιών. Ο ρόλος του πατέρα γίνεται ολοένα και πιο ολοκληρωμένος απαιτώντας, παράλληλα με την οικονομική ευθύνη, τη συναισθηματική φροντίδα και στήριξη της μητέρας και των παιδιών (Κορωναίου, 2007).

Η εμπλοκή του πατέρα στο πλαίσιο της οικογένειας έχει κατηγοριοποιηθεί με βάση τους παρακάτω τύπους:

- **ο συμμετέχων πατέρας (*new involved father*)**, ο οποίος αφορά τη σύγχρονη πατρότητα και πιο συγκεκριμένα την αυξημένη συμμετοχή του πατέρα στην καθημερινή ζωή της οικογένειας αλλά και στην ανατροφή των παιδιών, ένας ρόλος φροντιστή, που μέχρι τώρα ήταν κατά κύριο λόγο μέλημα της μητέρας.
- **Ο κουβαλητής (*good provider*)**, που αφορά την παροχή οικονομικής κάλυψης των αναγκών της οικογένειας.
- **Ο «κακός» και «αδιάφορος» πατέρας (*bad and uninterested*)**, ο οποίος αδυνατεί να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του ως πατέρας, τόσο στη φροντίδα και διαπαιδαγώγηση των παιδιών, όσο και στην οικονομική στήριξη της οικογένειας. Το παραπάνω έχει καθοριστική επίδραση στην ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών και ιδιαίτερα η απουσία του πατέρα από την οικογένεια, στην οποία οφείλονται καταστάσεις, όπως χαμηλή επίδοση των παιδιών στο σχολείο, (αυτο)καταστροφική συμπεριφορά, αδυναμία διαμόρφωσης της ταυτότητας του φύλου, αδυναμία αυτοελέγχου, δυσλειτουργίες στην κοινωνική προσαρμογή κ.α.

Στη σημερινή κοινωνία ένας άνδρας θεωρείται υπεύθυνος για το παιδί του, όταν:

- αποκτά παιδί όταν νιώθει συναισθηματικά και οικονομικά έτοιμος.
- υπάρχει νομική αναγνώριση απέναντι στο παιδί.
- αναλαμβάνει τη φυσική και συναισθηματική φροντίδα του παιδιού από την περίοδο της εγκυμοσύνης (Αρβανίτης κ.α., 2007).

Ο οικογενειακός ρόλος, που αναλαμβάνει ο άνδρας-πατέρας εξίσου με τη γυναίκα-μητέρα, συναντάται σε τρεις διαστάσεις:

- **Ο εκφραστικός ρόλος**, ο οποίος αφορά τη συναισθηματική στήριξη των παιδιών και της συζύγου, τη διατήρηση καλών σχέσεων με τους συγγενείς, τη διατήρηση της ενότητας της οικογένειας και την προστασία της, τη μετάδοση των παραδόσεων κ.α.
- **Ο οικονομικός ρόλος**, που αφορά την οικονομική συμβολή και διαχείριση εσόδων και εξόδων.
- **Ο ρόλος του φροντιστή**, δηλαδή η βοήθεια στις εργασίες εντός και εκτός σπιτιού, η φροντίδα, το διάβασμα και η ψυχαγωγία των παιδιών (Γεωργιάς, 2009).

Η διαπροσωπική σχέση, που αναπτύσσει ο πατέρας με το παιδί ή τα παιδιά του, παρουσιάζεται διαφορετική από αυτήν της μητέρας. Σύμφωνα με τα πρότυπα, τα οποία συναντώνται στο μοντέλο της πατριαρχικής οικογένειας, ο πατέρας αναλαμβάνει έναν προστατευτικό ρόλο απέναντι στην οικογένεια, ενώ η μητέρα είναι

εκείνη που αναλαμβάνει περισσότερο τη φροντίδα των παιδιών. Επίσης, εκείνος αναλαμβάνει τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών και λειτουργεί σαν πρότυπο υπευθυνότητας, αυστηρότητας, πειθαρχίας, εξουσίας και μετάδοσης αξιών. Με λίγα λόγια, στο πρότυπο του πατέρα αντανακλάται το κοινωνικό γίγνεσθαι.

Τα παιδιά μαθαίνουν να αναγνωρίζουν την ευθύνη που έχει απέναντί τους ο πατέρας, τόσο οικονομική όσο και συναισθηματική, και μαθαίνουν να τον θαυμάζουν και να τον σέβονται για την υπεροχή, την επιβλητικότητα και τη δύναμη που εκπέμπει. Το πρόσωπο του πατέρα επικαλείται συχνά η μητέρα, αλλά και άλλα πρόσωπα στην οικογένεια, για να νουθετήσουν και να συμμορφώσουν τα παιδιά.

Ο ρόλος του πατέρα είναι ιδιαίτερα σημαντικός στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών, αφού μέσα από αυτόν το παιδί αποκτά «ταυτότητα». Τα στοιχεία επιβλητικότητας και εξουσίας του πατέρα θα πρέπει να συνδυάζονται με αυτά της φροντίδας και αφοσίωσης, ώστε να δημιουργηθεί και να αναπτυχθεί μια υγιής διαπροσωπική σχέση ανάμεσα σε εκείνον και τα παιδιά (Καπνίση, 2009).

Σύμφωνα με τη θεωρία του Parsons, οι ρόλοι των δυο φύλων είναι εξειδικευμένοι, έτσι ώστε να μπορέσει να συντηρηθεί το οικογενειακό σύστημα και να διασφαλίσει την πορεία κοινωνικοποίησης του παιδιού. Για το λόγο αυτό υπάρχει αυτή η διάσταση μεταξύ των ρόλων που αναλαμβάνουν οι γονείς. Ο ρόλος που αναλαμβάνει ο πατέρας χαρακτηρίζεται «εκτελεστικός» και λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος με την ευρύτερη κοινωνία. Είναι ο προμηθευτής των αγαθών της οικογένειας και συνδέεται άρρηκτα με το επάγγελμά του, καθώς από αυτό εξαρτάται ο προσδιορισμός της θέσης της οικογένειας. Πρωταρχικός ρόλος του πατέρα είναι η εξασφάλιση των πόρων ζωής για την οικογένειά του. Κατά συνέπεια, η συμμετοχή του πατέρα-συζύγου στις οικιακές εργασίες είναι ελάχιστη ή και ανύπαρκτη (Μισέλ, 2000).

Οι απόψεις δίστανται όσον αφορά τη συμμετοχή του πατέρα στη φροντίδα του παιδιού ανάλογα με το φύλο του. Οι Belsky κ.α. (1984), πραγματοποίησαν έρευνα σε οικογένειες, στις οποίες υπήρχαν βρέφη τριών μηνών και την επανέλαβαν, όταν αυτά έγιναν έξι και εννέα μηνών. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το φύλο του παιδιού δεν είχε κάποια σημασία όσον αφορά την πατρική φροντίδα. Ο Marsiglio (1991) επίσης μέσα από έρευνα έδειξε ότι η πατρική εμπλοκή δεν επηρεαζόταν από το φύλο των παιδιών προσχολικής ηλικίας 0-5 ετών. Σε αντίθετη περίπτωση, οι Keller & Zach (2002), ανέδειξαν ότι το φύλο σε παιδιά ηλικίας τριών

μητών επηρέασε την εμπλοκή των πατέρων με αυτά και πιο συγκεκριμένα, οι πατέρες διέθεταν περισσότερο χρόνο στα αγόρια από ό,τι στα κορίτσια.

Σύμφωνα με το εννοιολογικό περιεχόμενο της πατρότητας, θα πρέπει να συμπεριληφθούν οι προσωπικές και κοινωνικές διαστάσεις των ατόμων σύμφωνα με τα νέα πολιτιστικά, οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα, αλλά και με τη σύνδεσή τους με την πατρότητα ως εμπειρία των ανδρών-πατέρων. Σημείο αναφοράς είναι πλέον η οικογενειακή δομή, μέσα στην οποία ο άνδρας-σύζυγος ασκεί το ρόλο του ως πατέρας και όχι ως η ανδρική πατρική εξουσία. Με την πατρότητα οι άνδρες νιώθουν πιο δυνατοί, υπεύθυνοι και σημαντικοί.

Όταν ένας άνδρας γίνεται πατέρας, αυτό συνεπάγεται μεγαλύτερη δέσμευση στη συζυγική ζωή μέσα από τις αλλαγές που φέρνει η γέννηση ενός παιδιού. Ο προβληματισμός, που υπάρχει γύρω από την κατάσταση της πατρότητας, αφορά τις ακόλουθες σημασίες:

- Τη σημασία της πατρότητας για τον ίδιο τον πατέρα, η οποία σχετίζεται με την ψυχολογική επεξεργασία του πατρικού αισθήματος,
- Τη σημασία της πατρότητας για το παιδί, δηλαδή τις ενέργειες εκείνες της πατρικής λειτουργίας στην ανάπτυξη του παιδιού,
- Τη σημασία της πατρότητας στο κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο, πράγμα που αφορά τις μορφές της πατρότητας, όπως αυτές συνδέονται με ψυχολογικές, ιδεολογικές και πολιτικές τους εμπλοκές.

Οι σύγχρονες κοινωνικές μεταβολές στη δημόσια ζωή είχαν σημαντική επιρροή και στην ιδιωτική, με σημαντικότερη αλλαγή την είσοδο της γυναίκας στην αγορά εργασίας. Από την πλευρά των ανδρών δεν υπήρξε ουσιαστική συμμετοχή στις εργασίες του νοικοκυριού. Γενικότερα, το παράδειγμα του σύγχρονου πατέρα, που αφορά τη συμμετοχή του στις εργασίες και πρακτικές του νοικοκυριού, τη δέσμευσή του στη φροντίδα των παιδιών και την υποστήριξη προς τη σύζυγό του κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης (Λιμνιάτη, 2011).

Σύμφωνα με αποτελέσματα έρευνας (Lewis & Cooper, 1999), υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα φύλα στον τομέα της απασχόλησης και στις οικογενειακές εμπειρίες. Σημαντική επιρροή έχουν κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες, όπως οι ικανότητες και η προσωπικότητα του ατόμου. Οι άνδρες συνεχίζουν να αναλαμβάνουν τον «ρόλο του παρόχου» στην επαγγελματική και οικογενειακή ζωή. Οι στόχοι και οι φιλοδοξίες τους είναι υψηλότεροι από των

γυναικών (Cinamon, 2002).

Ο ρόλος της γυναίκας στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα έχει αλλάξει σημαντικά στο προσκήνιο σε σχέση με παλαιότερα, ο οποίος ήταν υποδεέστερος από αυτόν του άνδρα. Η γυναίκα αποτελούσε πάντοτε το θεμέλιο λίθο της οικογένειας. Τα τελευταία χρόνια, όμως, με τις ραγδαίες κοινωνικές και πολιτικές ανακατατάξεις έχουν προκληθεί σοβαρές αλλαγές τόσο στο κοινωνικό όσο και στο οικογενειακό πλαίσιο (Αλεξοπούλου, 2011).

- *2.2.2 Ο Ρόλος της Γυναίκας*

Η γυναίκα στη σύγχρονη οικογένεια καλείται να αναλάβει ταυτόχρονα πολλαπλούς ρόλους, όπως αυτοί της μητέρας, της νοικοκυράς, της συζύγου αλλά και της εργαζόμενης. Ο πρώτος, όμως, και ο πιο σημαντικός για την ίδια είναι αυτός που της χάρισε η φύση προνομιακά. Αυτός είναι ο ρόλος της ως μητέρα (Στυλιανάκης, 1999).

Η μητρότητα έχει το νόημα της αμοιβαίας σχέσης και επαφής με το παιδί και αποτελεί μέρος της γυναικείας φύσης, που την κάνει να αισθάνεται ολοκληρωμένη ως προσωπικότητα. Μία γυναίκα ως σύζυγος μπορεί να μη νιώθει ολοκληρωμένη προσωπικότητα, ως μητέρα όμως έχει αποκτήσει μία ισχυρή και συμπληρωμένη προσωπικότητα.

Η μητέρα αποτελεί το πιο σημαντικό πρόσωπο για τη σωστή και υγιή ανάπτυξη του παιδιού και η ίδια θεωρείται αναντικατάστατη για το παιδί της. Ο ρόλος της μητέρας απέναντι στο παιδί είναι να το βοηθήσει να διαμορφώσει το δικό του χαρακτήρα και την προσωπικότητα του για να μπορέσει να εξελιχθεί και να αντιμετωπίσει της προσδοκίες και τις δυσκολίες της ζωής σε μελλοντικό στάδιο (Κούρος, 1993).

Επίσης, η μητέρα καταναλώνει αρκετό χρόνο στα οικιακά για τη φροντίδα της οικογένειας σε σχέση με την εργασία και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι γυναίκες να ταυτίζονται ιδεολογικά με την οικογένεια-σπίτι ανεξάρτητα από το βαθμό συμμετοχής τους στην εξωτερική εργασία, να στερούνται την οικονομική

αυτοδυναμία και τον ελεύθερο χρόνο για να εκπαιδευτούν επαγγελματικά, να προσλαμβάνονται ως ευκαιριακό προσωπικό και να λαμβάνουν χαμηλά ημερομίσθια και μισθούς, να έχουν πιο περιορισμένη πρόσβαση από τους άνδρες στην πληροφόρηση και στα κέντρα λήψης αποφάσεων και να δέχονται ευκολότερα την άσκηση διαφόρων μέτρων ανδρικής εξουσίας στην οικογένεια, την εργασία και σε άλλους τομείς.

Οι γυναίκες καριέρας συχνά συναντούν αποδοκιμασία όχι μόνο από τους άνδρες, αλλά και από τις ίδιες τις γυναίκες. Ωστόσο, η επαγγελματική καριέρα αποτελεί ένα πραγματικό εφόδιο για τη γυναίκα και της επιτρέπει να βελτιώσει σημαντικά τη θέση της μέσα στο ζευγάρι, καθώς συσχετίζεται με την εξουσία μέσα σε αυτό, την εκτέλεση των οικιακών εργασιών, την αντίληψη των ανδρικών και γυναικείων ρόλων, τον πραγματικό και επιθυμητό αριθμό παιδιών, καθώς και την ικανοποίηση της (Παρασκευόπουλος, 1998).

Η εργαζόμενη γυναίκα-μητέρα θα βρει τρόπους να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις που δημιουργούν οι δύο ρόλοι και το σίγουρο είναι η συνεισφορά μέσα στην οικογένεια, αλλά ας φροντίσουμε ο καταμερισμός των ευθυνών και υποχρεώσεων να γίνεται ισότιμα και από τα δύο φύλα μέσα στο σπίτι (Κ.Ε.Θ.Ι., 2006).

Η κοινωνία, η οποία είναι ένας σημαντικός παράγοντας στη διαμόρφωση του ρόλου της γυναίκας-μητέρας, την κατασκευάζει ως μητρική μορφή με μία συγκεκριμένη κατάσταση ζωής, δηλαδή την αναπαραγωγή παιδιών και στη συνέχεια την ανατροφή τους χωρίς να εμπλέκει το εγκώμιο της εργασίας. Οι γυναίκες προετοιμάζονται από τη στιγμή που θα γεννηθούν για τη θέση της μητρικής μορφής. Αντιμετωπίζουν την αποδοκιμασία της κοινωνίας, η οποία επιμένει σε μεγάλο βαθμό ότι η γυναίκα έχει κατά κύριο λόγο το ρόλο της νοικοκυράς και της ανατροφής των παιδιών (Παρασκευόπουλος, 1998).

Ωστόσο, το μήνυμα που δίνει η κοινωνία στις γυναίκες είναι ότι είναι απόλυτα υπεύθυνες για τα παιδιά και πρέπει να καλύπτουν τις ανάγκες τους. Όταν δεν μπορούν ή δεν έχουν τη δυνατότητα να τους προσφέρουν τα πάντα, αισθάνονται πίεση, άγχος και πολλές φορές ανικανότητα. Δέχονται πιέσεις από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο λόγω της αδυναμίας τους να καλύψουν τις ανάγκες των παιδιών, αλλά και της θέσης που έχουν ως μητέρες, πράγμα το οποίο δεν αποδέχονται και

τονίζουν ότι μπορεί μία γυναίκα να είναι και μητέρα-εργαζομένη γυναίκα, οικονομικά ανεξάρτητη, αποκλείοντας αυτή την αντίληψη ή το κατεστημένο που επικρατεί στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία.

- *2.2.3 Ο Ρόλος των Παιδιών*

Ο άνθρωπος, όταν έρχεται στη ζωή, είναι ένα εν δυνάμει κοινωνικό ον, το οποίο διακατέχεται από ορισμένες έμφυτες ικανότητες. Οι ικανότητές του αυτές είναι δυνατό να αναπτυχθούν, όταν το παιδί μεγαλώνει μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο βιώνει τον εαυτό του μαζί με άλλα πρόσωπα και από το οποίο αντλεί διαρκώς κοινωνικές εμπειρίες. (Τσαούσης, 2006).

Στην παραδοσιακή κοινωνία και πιο συγκεκριμένα στην εκτεταμένη οικογένεια το παιδί συνέβαλε στην κοινωνική ένταξη των γονέων. Αντίθετα, οι ενήλικες που δεν είχαν τεκνοποιήσει, δεν είχαν «πραγματική» θέση στην κοινότητα. Η ελληνική κοινωνία είναι παιδοκεντρική, γεγονός που είναι ευκρινές από καιρό, και επενδύει στα παιδιά χρήματα και στοργή. Όπως προαναφέρθηκε, οι προσδοκίες που έχουν οι γονείς τόσο για τους εαυτούς τους όσο και για τα παιδιά τους φαίνονται μέσα από την «εκπαιδευτική έκρηξη», στην οποία η νεότερη γενιά είναι σαφώς πιο μορφωμένη από την προηγούμενη. Η μορφωτική αυτή διαφορά μεταξύ των γενεών έχει σαν αποτέλεσμα την αναβάθμιση της θέσης των παιδιών, αλλά και την εξασθένιση της οικογενειακής συνοχής, αποδυναμώνοντας το παραδοσιακό πρότυπο οικογένειας και ιεραρχίας (Μουσούρου, 2005).

Ο ρόλος των παιδιών έχει μεταβληθεί σημαντικά από οικονομικά ενεργητικούς σε οικονομικά παθητικούς παράγοντες, έπαψαν δηλαδή να αποτελούν τα απαραίτητα για την παραδοσιακή γεωργική οικονομία εργατικά χέρια και μετατράπηκαν με τα χρόνια σε «οικονομικό βάρος». Το βάρος αυτό σχετίζεται και με τις φιλοδοξίες της οικογένειας για τα παιδιά της και είναι υπερβολικό, αν λάβουμε υπόψη την όλη επένδυση της οικογένειας στην εκπαίδευση των παιδιών, από την οποία εξαρτάται η πραγμάτωση των φιλοδοξιών. Η απόκτηση ολοένα και λιγότερων τέκνων έπειτα από συνειδητή επιλογή επηρεάζει σημαντικά την οικογένεια προσδίδοντας έναν πιο παιδοκεντρικό χαρακτήρα. Το γεγονός ότι η απόκτηση παιδιού ή παιδιών αποτελεί λόγο ύπαρξης της οικογένειας και τα παιδιά επίκεντρο

της ζωής της και των προσδοκιών της, συνέβαλε ώστε το παιδί να κερδίσει σε στοργή και κοινωνικό γόητρο.

Σύμφωνα με τις ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις και τις θεωρίες κοινωνικής μάθησης, στη νηπιακή ηλικία το οικογενειακό περιβάλλον, σαν φορέας κοινωνικοποίησης και ανάπτυξης σχέσεων, δρα καταλυτικά στη διαμόρφωση της ανδρικής και γυναικείας ταυτότητας αντίστοιχα.

Σύμφωνα με τον Sigmund Freud και τους οπαδούς του, η απόκτηση της έμφυλης ταυτότητας και η υιοθέτηση προκαθορισμένων έμφυλων συμπεριφορών είναι απόρροια του οιδιπόδειου συμπλέγματος. Εμφανίζεται στην ηλικία των τριών έως έξι ετών, όταν το παιδί αρχίζει να διακρίνει τις γενετικές διαφορές των δυο φύλων. Μέσα από την ανακάλυψη αυτή το παιδί βλέπει το γονιό του ίδιου φύλου ως αντίζηλο για τη στοργή του άλλου και τα συναισθήματα που προκύπτουν του δημιουργούν άγχος, το οποίο επιλύεται όταν τελικά υπάρξει ταύτιση του παιδιού με το γονέα του ίδιου φύλου. Η διαδικασία αυτή έχει ως αποτέλεσμα την απόκτηση ανδροπρεπών χαρακτηριστικών για τα αγόρια και θηλυπρεπών για τα κορίτσια. Αντίθετα, οι θεωρητικοί της πολιτισμικής μεταβίβασης απέρριψαν τη θεωρία του Freud θεωρώντας πως η απόκτηση των έμφυλων ταυτοτήτων και συμπεριφορών οφείλεται σε μια σταδιακή διαδικασία μάθησης από τη βρεφική ηλικία και όχι στο οιδιπόδειο σύμπλεγμα.

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, μέσω των γονέων, των δασκάλων και των άλλων ενηλίκων διαμορφώνεται η συμπεριφορά του παιδιού, ενισχύοντας και ενθαρρύνοντας συμπεριφορές που θεωρούν κατάλληλες και αποθαρρύνοντας άλλες. Ενθαρρύνουν, επίσης, τα παιδιά να μιμούνται και να μαθαίνουν τα πρότυπα φύλου, στα οποία ανήκουν. Από πολύ νωρίς τα παιδιά δέχονται πληθώρα μηνυμάτων σχετικά με το ποιός είναι ο «φυσιολογικός» έμφυλος ρόλος τους μέσα από τα παιχνίδια τους, τη διακόσμηση των δωματίων τους, ακόμη και τα ρούχα με τα οποία τα ντύνουν οι ενήλικες (Hughes & Kroehler, 2007).

Οι γονεϊκοί ρόλοι και τα οικογενειακά δίκτυα γενικότερα αποτελούν πρωτογενείς παράγοντες κοινωνικοποίησης των παιδιών, όπως επίσης σημαντικό ρόλο αναλαμβάνουν τα σχολεία, οι παρέες των ομηλίκων, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, κ.α. Η εκμάθηση της ταυτότητας του φύλου και των σχετικών ρόλων πραγματοποιείται στο περιβάλλον της οικογένειας και συγκεκριμένα μεταξύ παιδιού και γονέων από την παιδική ηλικία.

Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης του Bandura (1977) υποστηρίζει ότι η συμπεριφορά του παιδιού διαμορφώνεται βάσει της συμπεριφοράς των γονέων κατά κύριο λόγο και άλλων προσώπων του οικογενειακού περιβάλλοντος. Στη συμπεριφορά αυτή του παιδιού συγκαταλέγονται στάσεις και διαφορές του φύλου. Οι γονείς από την πλευρά τους ενισχύουν, αποθαρρύνουν ή απορρίπτουν συμπεριφορές. Η διαμόρφωση της συμπεριφοράς των παιδιών πραγματοποιείται και μέσα από τη μίμηση προτύπων, δηλαδή παρατηρώντας τη συμπεριφορά των άλλων (Λιμνιάτη, 2011).

Ο Siegal παρατήρησε ότι ο τρόπος, με τον οποίο οι πατέρες αντιδρούν απέναντι στα παιδιά τους, είναι πολύ διαφορετικός από αυτόν των μητέρων, δηλαδή θεωρούν ότι τα αγόρια είναι πιο σκληρά και πιο δυνατά από τα κορίτσια ενθαρρύνοντας αυτά στο σκληρό παιχνίδι, ενώ τα απέτρεπαν από το παιχνίδι με κούκλες.

Η γνωστική αναπτυξιακή θεωρία του Kohlberg σχετικά με τη διαμόρφωση του ρόλου του φύλου υποστηρίζει ότι το παιδί είναι ένα ενεργό υποκείμενο, το οποίο επιδιώκει να κατανοήσει το κοινωνικό περιβάλλον, στο οποίο εισέρχεται. Οι στάσεις και οι πεποιθήσεις του παιδιού για τους ρόλους των δυο φύλων είναι πρωταρχικής σημασίας, αφού αφορούν την αλληλεπίδρασή του με το περιβάλλον. Η επίγνωση, που έχει το παιδί για την ταυτότητα του φύλου, έχει ιδιαίτερη σημασία στη διαμόρφωση του φύλου. Τα υπόλοιπα άτομα του κοινωνικού περιβάλλοντος του παιδιού, λειτουργούν σαν μίμηση προτύπου λόγω της αυτοκοινωνικοποίησης, της επίγνωσης δηλαδή ότι ανήκει σε ένα φύλο και τα άτομα, που ανήκουν στο ίδιο φύλο, συμπεριφέρονται με τον ίδιο τρόπο (Καρετζής, 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΣΥΜΦΙΛΙΩΣΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

Τη σημερινή εποχή στις ευρωπαϊκές χώρες αντικείμενο συζήτησης είναι η οργάνωση, η χρηματοδότηση και ο εφοδιασμός των δομών, οι οποίες αφορούν τη φύλαξη των παιδιών των εργαζόμενων γονέων. Το κράτος πρόνοιας δέχεται σοβαρές πιέσεις, ενώ παράλληλα υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός κοινωνικών συστημάτων, στα οποία το κράτος, μη κυβερνητικές οργανώσεις, εργοδότες και οικογένειες καλούνται να αναλάβουν περισσότερες κοινωνικές ευθύνες.

Παρατηρείται σημαντική διαφορά ανάμεσα στις βόρειες, κεντρικές και μεσογειακές ευρωπαϊκές χώρες. Στις βόρειες και κεντρικές χώρες η τοπική διοίκηση αναλαμβάνει την ευθύνη που αφορά την χρηματοδότηση και την προσφορά των υπηρεσιών τέτοιου είδους, ενώ στις μεσογειακές χώρες, πέρα από την Ιταλία, σχετικά με τις ομάδες παιδιών υποχρεωτικής εκπαίδευσης η συμβολή δημοσίων φορέων δεν είναι αρκετή για την κάλυψη των οικογενειακών αναγκών. Έτσι αναζητούνται άλλοι συμπληρωματικοί, οι οποίοι αδυνατούν να ανταπεξέλθουν, με αποτέλεσμα να μην ευνοείται ο συνδυασμός της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής.

Η οικογενειακή φροντίδα, και πιο συγκεκριμένα οι υποχρεώσεις εντός σπιτιού, θεωρείται ότι αφορούν το γυναικείο ρόλο, επομένως η συμφιλίωση της εργασιακής και οικογενειακής ζωής πραγματοποιείται με γνώμονα το παραπάνω. Αυτό δικαιολογεί την ύπαρξη και την παροχή υπηρεσιών, οι οποίες πέρα από τις ιδιωτικές, είναι οι ακόλουθες:

1. Βρεφονηπιακοί και παιδικοί σταθμοί, οι οποίοι αναλαμβάνουν τη φύλαξη μικρών παιδιών, των οποίων οι γονείς εργάζονται, και στόχο έχουν την κοινωνικοποίηση και διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Αυτοί χωρίζονται σε δυο κατηγορίες, τους δημόσιους και τους ιδιωτικούς. Στους δημόσιους συμπεριλαμβάνονται οι μεγάλες εταιρείες, δημόσιοι οργανισμοί, οι οποίοι λειτουργούν τους σταθμούς για τα παιδιά των εργαζομένων τους, καθώς επίσης η Εκκλησία και άλλα φιλανθρωπικά σωματεία. Η παροχή υπηρεσιών των παραπάνω σταθμών είναι δωρεάν ή έναντι συμβολικής αμοιβής. Όσον αφορά τους ιδιωτικούς σταθμούς, η παροχή υπηρεσιών πραγματοποιείται έναντι αμοιβής αναλόγως το ωράριο, τα προγράμματα και τις εγκαταστάσεις

που προσφέρονται.

2. Τα δημόσια και ιδιωτικά νηπιαγωγεία, τα οποία λειτουργούν λίγες ώρες την ημέρα, συνήθως 3-4, χωρίς να παρέχουν την επιθυμητή διευκόλυνση για τους εργαζόμενους γονείς. Τελευταία, ορισμένα νηπιαγωγεία λειτουργούν ως ολόημερα με σκοπό την παραπάνω διευκόλυνση και πιο συγκεκριμένα τη διευκόλυνση της εργαζόμενης μητέρας.
3. Ολόημερα δημόσια δημοτικά σχολεία, τα οποία λειτουργούν προς όφελος των παιδιών που προέρχονται από λιγότερο ευνοημένες συνθήκες περιβάλλοντος, ώστε να αποκτήσουν πρόσβαση σε ποιοτικές εξωσχολικές δραστηριότητες. Η διευκόλυνση ως προς τους εργαζόμενους γονείς αποτελεί δευτερεύοντα στόχο.
4. Παιδικές κατασκηνώσεις, οι οποίες αφορούν τη δημιουργική απασχόληση και ψυχαγωγία των παιδιών σε περίοδο, που τα σχολεία δεν λειτουργούν, και επιλύεται το πρόβλημα φύλαξης των παιδιών για τους εργαζόμενους γονείς. Ο χρόνος λειτουργίας τους είναι από 1-3 εβδομάδες και εξαρτάται από το φορέα, με κόστος συμμετοχής, αλλά και με δωρεάν ή κάποιο συμβολικό κόστος (οργανισμοί όπως οι ΟΤΑ, συνδικαλιστικά όργανα υπαλλήλων μεγάλων οργανισμών και τραπεζών, η Εκκλησία, το ΠΙΚΠΑ, η ΧΑΝ, κ.α.)
5. Προγράμματα «Βοήθειας Στο Σπίτι», τα οποία αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση ηλικιωμένων ατόμων που διαβιούν μόνοι τους και συνήθως πρόκειται για χρόνια πάσχοντες. (Μουσούρου, 2005).

Με την εμφάνιση των νέων μορφών οικογένειας λήφθηκαν υπόψη και οι νέες εξελίξεις γύρω από το θεσμό της οικογένειας, αλλά και οι ιδιαίτερες ανάγκες της. Τα νομοθετικά μέτρα εκφράζονται διαφορετικά από χώρα σε χώρα, ωστόσο υπάρχουν σημεία κοινά για κάθε χώρα, όπως τα ακόλουθα:

α) Μέτρα για τη διευθέτηση του χρόνου εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, αφορά τη μείωση του χρόνου εργασίας και τις ευέλικτες μορφές απασχόλησης.

β) Μέτρα, τα οποία αναφέρονται στις Συλλογικές Συμβάσεις και προβλέπονται σε επιχειρησιακό επίπεδο, δηλαδή τη διευθέτηση του χρόνου εργασίας σε επίπεδο επιχείρησης, τη μέριμνα των παιδιών και των ηλικιωμένων.

γ) Μέτρα που αφορούν παροχές, επιδόματα, δομές και υπηρεσίες στήριξης.

δ) Μέτρα για την κοινωνική οργάνωση του χρόνου.

Στις νομοθετικές ρυθμίσεις, οι οποίες δημιουργήθηκαν για την εξισορρόπηση

της εργασιακής και οικογενειακής ζωής, συγκαταλέγονται οι διατάξεις, οι οποίες συμβάλλουν στη διευκόλυνση των εργαζομένων γονέων και πιο συγκεκριμένα των εργαζόμενων μητέρων, στο συνδυασμό της αμειβόμενης εργασίας με τις οικογενειακές υποχρεώσεις.

Στη νομοθεσία περιλαμβάνονται νόμοι και διατάξεις με στόχο την προστασία της μητρότητας, την ισότητα των δυο φύλων, την παροχή κατάλληλων υπηρεσιών σε ευπαθή και εξαρτημένα άτομα, ευέλικτες μορφές απασχόλησης, την παροχή αδειών και επιδομάτων και την κοινωνική οργάνωση του χρόνου. Οι παραπάνω ρυθμίσεις καλύπτονται στο πλαίσιο διατάξεων και συλλογικών συμβάσεων εργασίας, τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στον δημόσιο τομέα (Λιμνιάτη, 2011).

Η συμφιλίωση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής είναι ένα από τα κύρια ζητήματα στα πλαίσια των ευρωπαϊκών πολιτικών. Η συμφιλίωση αυτή πραγματοποιείται μέσα από τις άδειες, όπως είναι η γονική, η άδεια μητρότητας, τα ευέλικτα και μειωμένα ωράρια εργασίας, την αντιμετώπιση της επιβαρυντικής για την οικογένεια εργασίας με βάρδιες, ή τη νυχτερινή εργασία, κλπ. Επίσης, άδεια άνευ αποδοχών και συγκεκριμένα 6 ημερών κατά έτος λόγω ασθένειας, όταν οι γονείς έχουν παιδί έως 16 ετών (και άνω των 16 όταν είναι ανάπηρο ή χρόνια πάσχον), 8 ημερών, όταν τα παιδιά είναι δύο, και 10 ημερών, όταν οι γονείς έχουν παραπάνω από δυο παιδιά.

3.1 Νομοθετικές Ρυθμίσεις στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα έχουν θεσμοθετηθεί βάσει νόμου πολλές από τις Κοινοτικές Οδηγίες, όπως η άδεια μητρότητας, η γονική άδεια, η μονογονεϊκή άδεια, κ.τ.λ. Αρχικός σκοπός ήταν η προστασία του αναπαραγωγικού ρόλου της μητέρας ως εργαζόμενης γυναίκας και η διευκόλυνσή της στην παράλληλη άσκηση του γονεϊκού με τον επαγγελματικό ρόλο.

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις, βάσει της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προωθούν τη συνεργασία μεταξύ ανδρών και γυναικών στον χώρο εργασίας, γεγονός που υπερβαίνει τις παραδοσιακές αντιλήψεις σχετικά με τους ρόλους των φύλων. Οι νομικές αυτές ρυθμίσεις, πέρα από τη διευκόλυνση των εργαζόμενων μητέρων, αποβλέπουν και στην ανάπτυξη μιας επαγγελματικής δραστηριότητας παράλληλης με

τις οικογενειακές υποχρεώσεις, ώστε οι τελευταίες να μην αποτελούν εμπόδιο στην πορεία της επαγγελματικής ζωής. Από τις πιο σημαντικές κρίνεται η κατάργηση της πατριαρχικής οικογένειας και η αντικατάστασή της με την οικογένεια ισότητας, μέσω της οποίας καταργήθηκε ο θεσμός της προίκας και ορίστηκε ότι τόσο ο άνδρας όσο και η γυναίκα οφείλουν να συμβάλουν στην κάλυψη των αναγκών της οικογένειάς τους ανάλογα με τις οικονομικές δυνάμεις τους.

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις, όπως αυτές ορίστηκαν για τη συμφιλίωση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, είναι οι ακόλουθες:

- 1) **Η διευθέτηση του χρόνου εργασίας και η κοινωνική οργάνωση του χρόνου** είναι ένα θέμα, το οποίο βρίσκεται σε εξέλιξη σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο λόγω των αρνητικών επιπτώσεων που μπορεί να προκαλέσει στην εθνική οικονομία σύμφωνα με τον νόμο Ν.2639/1998, ο οποίος αποβλέπει στη ρύθμιση της μερικής απασχόλησης και στην πρόβλεψη μέτρων για την κοινωνική οργάνωση του χρόνου και την κάλυψη των αναγκών του Κοινωνικού Κράτους. Οι διατάξεις του εργατικού δικαίου αφορούν και τους μερικώς απασχολούμενους, πέρα από την άδεια άνευ αποδοχών για ασθένεια εξαρτημένων μελών, στην οποία δεν περιλαμβάνονται οι μερικώς απασχολούμενοι, γεγονός που αποτελεί έμμεση διάκριση κατά των γυναικών.
- 2) **Άδεια μητρότητας/τοκετού**. Πρόκειται για την άδεια κυοφορίας (πριν τον τοκετό) και την άδεια λοχείας (μετά τον τοκετό) για τις εργαζόμενες μητέρες. Μετά την άδεια λοχείας η άδεια απουσίας λόγω θηλασμού ή φροντίδας παιδιού χορηγείται πλέον και στον πατέρα.
- 3) **Άδεια γέννησης παιδιού για τον πατέρα**. Όταν πρόκειται για τη γέννηση ενός παιδιού, ο πατέρας έχει το δικαίωμα άδειας δυο ημερών με αποδοχές για κάθε παιδί.
- 4) **Άδεια πατρότητας**. Η συγκεκριμένη μορφή άδειας δε ρυθμίζεται από καμία Κοινοτική Οδηγία, ενώ ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να αναγνωρίσουν την άδεια πατρότητας, η οποία θα συνέπιπτε χρονικά με την άδεια μητρότητας, έτσι ώστε να υπάρχει η δυνατότητα συμμετοχής του πατέρα στη γέννηση του παιδιού, αλλά και παραμονής του στο σπίτι με τη μητέρα και το παιδί ή παιδιά. Το δικαίωμα της άδειας αυτής θα πρέπει να είναι ανεξάρτητο από την εργασιακή κατάσταση της μητέρας.
- 5) **Γονική άδεια ανατροφής** σε μισθωτούς γονείς, οι οποίοι απασχολούνται σε

εργασία ιδιωτικού δικαίου ή σχέση έμμισθης εντολής σε κάποια επιχείρηση, ανεξάρτητα από τον αριθμό των απασχολούμενων, με τη συμπλήρωση ενός χρόνου προϋπηρεσίας στον ίδιο εργοδότη και την απασχόληση του άλλου συζύγου να είναι εκτός σπιτιού. Δίνεται το δικαίωμα της γονικής άδειας ανατροφής παιδιού για το χρονικό διάστημα, το οποίο μεσολαβεί από τη λήξη της άδειας μητρότητας μέχρι και τη συμπλήρωση των 3,5 ετών του παιδιού. Η διάρκεια της άδειας μπορεί να είναι μέχρι 3,5 μήνες συνολικά ή τμηματικά για τον καθένα από τους γονείς. Η γονική άδεια αποτελεί ατομικό δικαίωμα για κάθε γονέα, ξεχωριστά για κάθε παιδί και είναι άνευ αποδοχών. Το παραπάνω ισχύει και για τους μισθωτούς στον δημόσιο τομέα, τα Νομικά Πρόσωπα Δημόσιου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) όπως και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.). Όταν πρόκειται για καταστάσεις χηρείας, διαζυγίου, διάστασης ή γέννησης παιδιού εκτός γάμου, δίνεται το δικαίωμα γονικής άδειας μέχρι 6 μηνών στο γονέα, ο οποίος έχει την επιμέλεια του παιδιού. Σημειωτέο ότι το διάστημα αποχής από την εργασία λόγω γονικής άδειας ανατροφής θεωρείται χρόνος πραγματικής υπηρεσίας. Στην περίπτωση των δημόσιων υπηρεσιών προβλέπεται γονική άδεια μέχρι 2 χρόνια ξεχωριστά για κάθε γονέα για παιδιά μέχρι 6 ετών και η περίοδος απουσίας τους δεν θεωρείται περίοδος απασχόλησης.

- 6) **Άδεια απουσίας λόγω θηλασμού ή φροντίδας παιδιού για τους πατέρες.** Στον ιδιωτικό τομέα αφορά την άδεια απουσίας λόγω της ανάγκης για φροντίδα του παιδιού. Παρέχεται μειωμένο ωράριο ημερησίως ή ισόχρονη άδεια εφάπαξ ή τμηματικά στον πατέρα, εφόσον δεν έχει κάνει χρήση της συγκεκριμένης άδειας η μητέρα. Πρόκειται για άδεια με αποδοχές και δεν προκαλεί αρνητικές συνθήκες στον τομέα της εργασίας. Στον δημόσιο τομέα δίνεται το δικαίωμα για μειωμένο ωράριο ή άδεια ανατροφής τέκνου 9 μηνών και στον πατέρα εργαζόμενο. Ανάλογο δικαίωμα αναγνωρίζεται και στον μόνο γονέα στην περίπτωση μονογονεϊκής οικογένειας.
- 7) **Μονογονεϊκή άδεια** στους εργαζόμενους, οι οποίοι είναι χήροι, άγαμοι ή διαζευγμένοι, οι οποίοι έχουν την επιμέλεια του παιδιού ή των παιδιών. Πρόκειται για άδεια με αποδοχές για 6 εργάσιμες ημέρες το χρόνο, πέραν αυτής που δικαιούνται από άλλες διατάξεις, η χορήγηση της οποίας βασίζεται στις αυξημένες ανάγκες των παιδιών μέχρι τα 12 έτη. Πραγματοποιείται

εφάπαξ ή τμηματικά σε συνεννόηση με τον εργοδότη και βάσει των αναγκών του εργαζόμενου μόνου γονέα. Η άδεια δεν πρέπει να συμπίπτει χρονικά με την αρχή ή το τέλος της ετήσιας κανονικής άδειας. Όσον αφορά τους μόνους γονείς με τρία ή περισσότερα παιδιά, υπάρχει το δικαίωμα άδειας 8 εργάσιμων ημερών.

- 8) **Σχολική άδεια**, που αφορά τους εργαζόμενους γονείς παιδιών ηλικίας μέχρι 16 ετών, τα οποία είναι μαθητές στοιχειώδους ή μέσης εκπαίδευσης. Έχουν το δικαίωμα απουσίας από την εργασία τους κάποιες ώρες ή ολόκληρη την ημέρα με την άδεια του εργοδότη τους μέχρι τη συμπλήρωση 4 εργάσιμων ημερών ανά έτος. Η συγκεκριμένη άδεια αφορά τη δυνατότητα των γονέων να ενημερωθούν για τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών τους. Η χορήγηση της παραπάνω άδειας δεν προϋποθέτει την εργασία και των δυο συζύγων, αλλά πρόκειται για άδεια με αποδοχές ανεξάρτητα από τον αριθμό των ατόμων που εργάζονται στην επιχείρηση. Στην περίπτωση απασχόλησης και των δυο γονέων λαμβάνεται από κοινού απόφαση για τη χρήση της άδειας του ενός για ορισμένο χρονικό διάστημα. Η άδεια δεν αφορά τις ημέρες, κατά τις οποίες το σχολείο δεν λειτουργεί. Η ύπαρξη ή η απόκτηση παιδιών δεν παραχωρεί το δικαίωμα για αύξηση των ημερών της άδειας. Στις δημόσιες υπηρεσίες η άδεια αφορά τους εργαζόμενους γονείς παιδιών που φοιτούν σε δημοτικό και γυμνάσιο.
- 9) **Άδεια λόγω ασθενείας** μελών της οικογένειας. Οι εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης έχουν δικαίωμα για άδεια άνευ αποδοχών μέχρι 6 εργάσιμες ημέρες ανά έτος. Η άδεια αυτή χορηγείται εφάπαξ ή τμηματικά και αυξάνεται σε 8 εργάσιμες ημέρες, στην περίπτωση που ο εργαζόμενος έχει δυο παιδιά, και 12 ημέρες εργάσιμες, εάν έχει τρία και πάνω παιδιά. Τέλος, εάν πρόκειται για συζύγους, η άδεια ισχύει για τον καθένα ξεχωριστά.

Όλοι οι εργοδότες των εργαζομένων που έχουν προστατευόμενα μέλη-παιδιά ηλικίας έως 16 ετών και άνω των 16 με ειδικές ανάγκες, κατά τον προγραμματισμό των αδειών ετησίως, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των εργαζόμενων γονέων. (Κορωναίου, 2007).

Σύμφωνα με ενδείξεις, οι γυναίκες με παιδιά εργάζονται λιγότερο (-11 ποσοστιαίες μονάδες στο ποσοστό απασχόλησης) από ό,τι οι γυναίκες χωρίς παιδιά, ενώ οι άνδρες με παιδιά εργάζονται περισσότερο από ό,τι οι άνδρες χωρίς παιδιά (+

6,8 ποσοστιαίες μονάδες). Η σημαντική αυτή επιρροή της μητρότητας και της πατρότητας αντίστοιχα, όσον αφορά τη συμμετοχή τους στην απασχόληση, συνδέεται με τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων και με την έλλειψη ιδρυμάτων φροντίδας για τα παιδιά σε πολλά κράτη-μέλη. Παρά την αύξηση που υπήρξε στην παροχή φροντίδας για τα παιδιά σύμφωνα με τους ευρωπαϊκούς στόχους, σε πολλές χώρες τα ποσοστά κάλυψης βρίσκονται κάτω από τους παραπάνω στόχους, κυρίως όσον αφορά παιδιά μέχρι τριών ετών.

Η φροντίδα άλλων εξαρτώμενων μελών έχει επίσης σημαντική επιρροή στη δυνατότητα παραμονής στην αγορά εργασίας, γεγονός που έχει επιδεινωθεί με τη γήρανση του πληθυσμού. Ακόμη, η έλλειψη επαρκών μέτρων στην εξισορρόπηση της επαγγελματικής με την οικογενειακή ζωή μπορεί να επηρεάσει την απόφαση ανδρών και γυναικών στην απόκτηση παιδιών, γεγονός που συμβάλλει δραματικά στη γήρανση του πληθυσμού και το μελλοντικό εφοδιασμό της αγοράς εργασίας, επομένως και στην οικονομική ανάπτυξη. Αντίθετα, σε χώρες στις οποίες υπάρχουν ευνοϊκές συνθήκες στην παροχή φροντίδας για τα παιδιά με ρυθμίσεις γονικών αδειών και ευέλικτου ωραρίου εργασίας, τα ποσοστά απασχόλησης αλλά και τα ποσοστά των γεννήσεων είναι υψηλότερα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010).

3.2 Μέτρα Οικογενειακής Πολιτικής

Η οικογενειακή πολιτική, ως μια μορφή κοινωνικής πολιτικής, συναντάται σε δυο διαστάσεις, τη *ρητή και άμεση* και την *σιωπηρή και έμμεση*. Η ρητή και άμεση εκφράζεται μέσα από τη λήψη κατάλληλων μέτρων, μέσα από τα οποία επιδιώκεται μια σειρά στόχων για την επίτευξη της οικογενειακής ευημερίας. Η σιωπηρή και έμμεση μορφή οικογενειακής πολιτικής εκφράζεται και αυτή μέσα από τη λήψη μέτρων, με τα οποία επιδιώκονται στόχοι και τα οποία αφορούν έμμεσα ή άμεσα την οικογένεια. Επομένως, αναφέρεται σε συγκεκριμένες μορφές κοινωνικής πολιτικής, όπως είναι για παράδειγμα η στεγαστική πολιτική, η εργασιακή, η φορολογική, η μεταναστευτική κ.α. Η σιωπηρή και έμμεση οικογενειακή πολιτική παρουσιάζεται διαφορούμενη, αμφιλεγόμενη, με εσωτερικές αντιφάσεις ως προς τους στόχους της ρητής και άμεσης οικογενειακής πολιτικής.

Στη σύγχρονη Ευρώπη οι στόχοι της οικογενειακής πολιτικής για την

προστασία της οικογένειας ως θεσμού αφορούν παράλληλα την προώθηση της δημοκρατίας, των ατομικών δικαιωμάτων, της ισότητας των φύλων, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της προστασίας της οικογένειας από κοινωνικούς κινδύνους και της συμφιλίωσης της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής. Με την εδραιοποίηση των κοινωνικών αξιών ο κάθε στόχος διαφοροποιείται τόσο χρονικά όσο και στην εκάστοτε κοινωνία. Οι στόχοι προωθούνται μέσα από ρυθμίσεις με τη μορφή νόμων και διατάξεων δημιουργώντας το πλαίσιο, στο οποίο η οικογενειακή πολιτική εξελίσσεται μέσα από τα επιδόματα ή άλλες παροχές και μέσα από παρεχόμενες υπηρεσίες.

Όσον αφορά την οικογενειακή πολιτική στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρατηρούνται ορισμένες διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα. Για παράδειγμα, στις σκανδιναβικές χώρες, όπως η Σουηδία, η Δανία και η Φινλανδία, οι παρεχόμενες υπηρεσίες που αφορούν την οικογένεια επικρατούν, όπως και οι κοινωνικές υπηρεσίες. Κύριος στόχος είναι η δυνατότητα ίσων ευκαιριών στα δύο φύλα και η προώθηση της πολιτικής βασίζεται στα παιδιά.

Το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ολλανδία εν μέρει και η Ιρλανδία βασίζονται σε μια φιλελεύθερη πολιτική, μη παρεμβατική, στοχεύοντας στη στήριξη των οικογενειών με χαμηλά εισοδήματα και την προστασία παιδιών που εκτίθενται σε κοινωνικούς κινδύνους. Επικρατεί η αρχή της αυτονομίας του ατόμου, επομένως υπάρχει εξατομίκευση στις παρεχόμενες υπηρεσίες, ενώ οι δημόσιες υπηρεσίες και τα επιδόματα είναι περιορισμένα.

Η οικογενειακή πολιτική, την οποία ακολουθούν το Βέλγιο, η Γαλλία και το Λουξεμβούργο, μπορεί να χαρακτηριστεί προοδευτική και παράλληλα συντηρητική. Η οικογένεια αντιμετωπίζεται ως ένας κοινωνικός θεσμός, ωστόσο οι υπηρεσίες και άλλες παροχές έχουν εύκολη πρόσβαση.

Στη Γερμανία και την Αυστρία η οικογενειακή πολιτική δεν έχει αναπτυχθεί σε τέτοιο βαθμό, όπως συναντάται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Χαρακτηρίζονται δηλαδή περισσότερο συντηρητικές. Παρέχεται οικονομική βοήθεια στις οικογένειες, ενώ οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι λιγότερες και δε συμβάλλουν στη συμφιλίωση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής.

Στις χώρες του ευρωπαϊκού νότου, δηλαδή την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Ιταλία και την Ελλάδα, οι σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας είναι πολύ στενές, ενώ τα συστήματα κοινωνικής προστασίας ασθενή. Η οικογενειακή

αλληλεγγύη θεωρείται δεδομένη, ενώ οι παρεχόμενες υπηρεσίες και τα επιδόματα είναι πολύ περιορισμένα.

Στην Ελλάδα συγκεκριμένα η οικογενειακή πολιτική είναι κατά κύριο λόγο σιωπηρή και έμμεση. Εάν ανατρέξουμε στο Σύνταγμα της χώρας, όπως αυτό διαμορφώθηκε με το πέρασμα των χρόνων, η αξία της οικογένειας αποτελεί διαχρονικά το θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του έθνους. Πιο συγκεκριμένα, το Σύνταγμα εγγυάται το θεσμό της οικογένειας δεσμεύοντας την κρατική εξουσία. Το 1975 το ελληνικό Σύνταγμα κατοχύρωσε την ισότητα των δυο φύλων με φυσικό επακόλουθο τη μεταβολή του Οικογενειακού Δικαίου, το οποίο βασίστηκε σε πέντε βασικές αρχές: α) την αρχή της ισότητας των φύλων, β) την αρχή της προστασίας των συμφερόντων των παιδιών, γ) την αρχή του κλειστού αριθμού οικογενειακών σχέσεων, δ) την αρχή της καθαρότητας των συγγενικών σχέσεων και ε) την αρχή της προστασίας της οικογένειας, στην οποία βασίζεται το Οικογενειακό Δίκαιο. (Μουσούρου, 2005).

Στις βιομηχανικές χώρες η στάση των κυβερνήσεων όσον αφορά πολιτικές γύρω από την οικογένεια έχει αλλάξει σημαντικά σε σχέση με παλαιότερα. Η μείωση της γονιμότητας, η αύξηση των διαζυγίων, των μόνων γονέων και η είσοδος της γυναίκας στην αγορά εργασίας περιόρισαν τη σημασία των συστημάτων κρατικής στήριξης με στόχο την παραδοσιακή οικογένεια. Για την αντιμετώπιση των αλλαγών αυτών έχουν υιοθετηθεί κατά καιρούς διάφορες κυβερνητικές πολιτικές. Παρά τις ομοιότητες, που παρατηρούνται μεταξύ χωρών στην άσκηση οικογενειακής πολιτικής, υπάρχει εξέλιξη στην υποστήριξη των οικογενειών από τις κυβερνήσεις (Gauthier, 2010).

B. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Σκοπός Έρευνας

Κύριος σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων των φοιτητών και φοιτητριών των τμημάτων του Τ.Ε.Ι Κρήτης, που στεγάζονται στην πόλη του Ηρακλείου, όσον αφορά την κατανομή των ρόλων μεταξύ των μελών της οικογένειάς τους. Επιπλέον στόχος ήταν η μελέτη των συνθηκών διαβίωσης, κάτω από τις οποίες λειτουργεί η οικογένεια, και των μεταβολών, που μπορεί να επηρέασαν τις οικογένειες των φοιτητών-τριών με την εμφάνιση των νέων κοινωνικοοικονομικών δεδομένων (οικονομική κρίση-ανεργία).

Μέσα από τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία επιθυμούσαμε να αναδείξουμε τις μεταβολές τόσο στη δομή όσο και στη λειτουργία της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας, τις τυχόν μεταβολές ανάμεσα στους ρόλους των μελών της, καθώς επίσης τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που συναντώνται ανάμεσα στα δυο φύλα τη σημερινή εποχή μέσα από τη διερεύνηση των αντιλήψεων των φοιτητών-τριών.

4.2 Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα θέματα προς διερεύνηση ήταν τα εξής:

- 1) Η σχέση της ύπαρξης ή όχι εργασίας των γονέων με την κατανομή των ρόλων στα πλαίσια της οικογένειας.
- 2) Η συσχέτιση των ωρών εργασίας των γονέων των σπουδαστών με την ανάληψη των υποχρεώσεων και την κατανομή των ρόλων μέσα στην οικογένειά τους.
- 3) Η σχέση της διαμόρφωσης των ρόλων στην οικογένεια με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων των φοιτητών.

- 4) Η συσχέτιση της κατανομής των ρόλων μέσα στην οικογένεια με τον τόπο προέλευσης των φοιτητών (αγροτική, ημιαστική, αστική περιοχή).
- 5) Η σχέση των πιθανών μεταβολών στην κατανομή των ρόλων στις οικογένειες των φοιτητών με την οικονομική κρίση.
- 6) Η συσχέτιση της κατανομής των ρόλων μέσα στην οικογένεια με τις αντιλήψεις των φοιτητών για τους ρόλους.
- 7) Η σχέση του φύλου των σπουδαστών με τη διαμόρφωση των αντιλήψεών τους για τους ρόλους μες στην οικογένεια.
- 8) Η συσχέτιση του τμήματος φοίτησης με τη διαμόρφωση των αντιλήψεων των φοιτητών όσον αφορά τους ρόλους στα πλαίσια της οικογένειας.

4.3 Το Ερευνητικό Εργαλείο

Το εργαλείο για τη συλλογή των πληροφοριών και των προς διερεύνηση δεδομένων για την πτυχιακή μας εργασία ήταν το ερωτηματολόγιο (ποσοτική έρευνα), το οποίο δημιουργήθηκε σε συνεργασία με την υπεύθυνη καθηγήτρια. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται συνολικά από 26 ερωτήσεις, οι οποίες ταξινομήθηκαν ανάλογα με το περιεχόμενό τους σε 5 θεματικές ενότητες: α) τα κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία, β) την οικογενειακή κατάσταση των γονέων του ερωτώμενου, γ) την κατανομή των ρόλων στην οικογένεια, δ) την οικονομική κρίση και τις μεταβολές στους ρόλους και ε) τις αντιλήψεις για τους ρόλους στην οικογένεια.

Οι βασικές βιβλιογραφικές πηγές για τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ήταν τα αντίστοιχα εργαλεία δυο προγενέστερων ερευνών σχετικών με το θέμα και πιο συγκεκριμένα η πτυχιακή εργασία του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου «Ο ρόλος του άνδρα στην οικογένεια της υπαίθρου» (Πάντου, 2010) και η έρευνα του Κ.Ε.Θ.Ι. «Ο ρόλος των πατέρων στην εξισορρόπηση της επαγγελματικής και οικογενειακής-προσωπικής ζωής» (Κ.Ε.Θ.Ι., 2006). Ωστόσο έγινε επεξεργασία και προσαρμογή των ερωτήσεων στο θέμα μας, καθώς και προσθήκη νέων ερωτήσεων σε όποια ενότητα κρίθηκε απαραίτητο.

Η πρώτη ενότητα αποτελείται από έξι ερωτήσεις, που αφορούν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, όπως το φύλο, η ηλικία, το Τμήμα, η Σχολή και το έτος φοίτησης, καθώς και ο τόπος της μόνιμης κατοικίας της οικογένειας.

Η δεύτερη ενότητα αποτελείται από δώδεκα ερωτήσεις (ορισμένες από αυτές με κάποια υποερωτήματα), οι οποίες αναφέρονται στην οικογενειακή κατάσταση των γονέων του ερωτώμενου, τον αριθμό των μελών που διαμένουν στο ίδιο σπίτι, την ηλικία των γονέων, τον συνολικό αριθμό των παιδιών μέσα στην οικογένεια, την ηλικία και το φύλο των αδερφών, το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων, την ύπαρξη ή όχι εργασίας των γονέων, τον ελεύθερο χρόνο που έχει στη διάθεσή του κάθε γονέας σε εβδομαδιαίο επίπεδο, το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας, το επίπεδο ικανοποίησης του εισοδήματος της οικογένειας, την ύπαρξη ή όχι εργασίας του ερωτώμενου αυτό το διάστημα και για ποιο λόγο.

Η τρίτη ενότητα αποτελείται από τέσσερις ερωτήσεις, οι οποίες αφορούν τα πρόσωπα που έχουν την κύρια ευθύνη στο πλαίσιο των εργασιών του νοικοκυριού, τη βοήθεια των αδελφών στις δουλειές του σπιτιού και στην ανατροφή των μικρότερων αδελφών.

Η τέταρτη ενότητα περιλαμβάνει μια ερώτηση (με ένα υποερώτημα) σχετικά με τη μεταβολή στην ανάληψη καθηκόντων των γονέων στο πλαίσιο εργασιών του σπιτιού τα τελευταία 5 χρόνια, δηλαδή μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης.

Τέλος, η πέμπτη ενότητα αποτελείται από δυο ερωτήσεις: α) το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας του ερωτώμενου σχετικά με τις αντιλήψεις γύρω από τους ρόλους στην οικογένεια και β) το βαθμό επιρροής του περιβάλλοντος του ερωτώμενου (οικογένεια, σχολείο, κοινωνία) στις αντιλήψεις για τους ρόλους. Οι πιθανές απαντήσεις δόθηκαν βάσει της κλίμακας τύπου Likert, που αποτελείται στην πρώτη περίπτωση από πέντε διαβαθμίσεις (1=Διαφωνώ Απόλυτα, 2=Διαφωνώ, 3=Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ, 4=Συμφωνώ, 5=Συμφωνώ Απόλυτα), ενώ στη δεύτερη από τέσσερις (1=καθόλου, 2=λίγο, 3=αρκετά, 4=πολύ).

4.4 Περιγραφή και Επιλογή του Δείγματος

Το δείγμα μας προήλθε από το χώρο του Τ.Ε.Ι. Κρήτης και περιελάμβανε 250 φοιτητές από όλα τα τμήματα των τεσσάρων σχολών (Σ.Ε.Υ.Π., Σ.Δ.Ο., Σ.Τ.Ε.Φ και Σ.Τ.Ε.Γ.), τα οποία στεγάζονται στην πόλη του Ηρακλείου.

Η επιλογή του συγκεκριμένου δείγματος έγινε αφενός λόγω ευκολίας στην προσέγγιση (δείγμα ευκολίας), καθώς οι ερωτώμενοι βρίσκονταν στο ήδη οικείο για τους ερευνητές περιβάλλον, και αφετέρου λόγω της καταλληλότητας της ηλικίας τους, αφού θεωρήσαμε πως υπάρχουν σημαντικές πιθανότητες να έχει επηρεαστεί η συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα από τα νέα οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα στη χώρα μας.

4.5 Διαδικασία Συλλογής Ερευνητικών Δεδομένων

Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων ξεκίνησε το Σεπτέμβριο του 2013 και ολοκληρώθηκε το Δεκέμβριο του 2013. Για την επιλογή των σπουδαστών κάθε τμήματος πραγματοποιήθηκε κυρίως δειγματοληψία ευκολίας με κατ'ιδίαν προσέγγιση των φοιτητών σε κοινόχρηστους χώρους των Σχολών τους. Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν από τους συγγραφείς της παρούσας πτυχιακής εργασίας για το σκοπό της έρευνας, αλλά και για την τήρηση εχεμύθειας-ανωνυμίας κατά την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Για την διευκόλυνση των φοιτητών-τριών υπήρξαν προφορική ενημέρωση και διευκρινήσεις από τους σπουδαστές-συγγραφείς της παρούσας έρευνας.

Όσον αφορά τις δυσκολίες, που αντιμετώπισε η ερευνητική ομάδα, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε αρχικά την απόσταση μεταξύ των μελών της (διαφορετικές πόλεις διαμονής των ερευνητών), η οποία προκάλεσε καθυστερήσεις στην επικοινωνία και τη διεκπεραίωση ορισμένων υποχρεώσεων. Παρόλα αυτά αντιμετωπίστηκε ομαλά λόγω της καλής συνεργασίας μεταξύ των μελών.

Μια άλλη δυσκολία ήταν το γεγονός ότι οι ερωτώμενοι χρειάστηκε να δώσουν απαντήσεις για τους ρόλους στη βιολογική (πατρική) τους οικογένεια, καθώς και για

το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς τους, τα οποία αφενός αναφέρονταν σε παρελθοντικές συνθήκες και αφετέρου αποτελούσαν κατά κάποιο τρόπο προσωπικές ερωτήσεις. Στην πρώτη περίπτωση η αναφορά στο παρελθόν δεν αποτέλεσε σημαντικό εμπόδιο, καθώς αυτά τα γεγονότα για την πλειοψηφία των σπουδαστών είτε είναι πρόσφατα είτε εξακολουθούν να τα βιώνουν, εφόσον ζουν ακόμη κάτω από τη ίδια στέγη με τους γονείς τους. Στη δεύτερη περίπτωση υπήρξαν αρκετές ελλείψεις στις απαντήσεις, είτε επειδή οι σπουδαστές δεν επιθυμούσαν να δώσουν απάντηση είτε επειδή δεν γνώριζαν πραγματικά το οικογενειακό εισόδημα, ώστε να το αναφέρουν.

Μια τρίτη δυσκολία ήταν η εύρεση πρόσφατης, αλλά και σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας. Η ερευνητική ομάδα αναζήτησε πηγές σε βιβλιοθήκες του Ηρακλείου, των Χανίων και της Βέροιας, καθώς και ηλεκτρονικές πηγές μέσω του διαδικτύου και ορισμένων βάσεων δεδομένων, όπως το Scopus και το PubMed. Δυστυχώς δεν υπήρξαν πηγές απόλυτα συμβατές με το προς διερεύνηση θέμα της πτυχιακής εργασίας, όμως η ομάδα προσπάθησε να συλλέξει και να αξιοποιήσει τα σημαντικότερα ευρήματα και διαθέσιμα στοιχεία.

4.6 Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων

Η καταχώρηση, επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων έγινε μέσω του προγράμματος στατιστικής SPSS 17.0 και περιελάμβανε τη χρήση εφαρμογών περιγραφικής στατιστικής, όπως Frequencies και Crosstabulations, το Συντελεστή συσχέτισης Pearson(x^2) και την Ανάλυση Διακύμανσης One Way ANOVA (Analyze Of Variance).

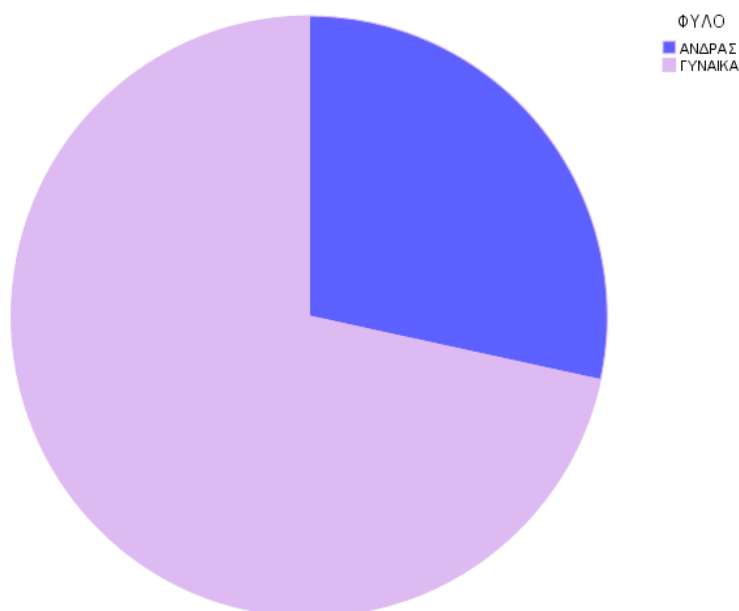
Για την ανάλυση των δεδομένων, εκτός από τη χρήση των παραπάνω μεθόδων, εφαρμόσαμε και κλίμακες βαθμολόγησης ως εξής: π.χ. για τις αντιλήψεις των σπουδαστών α) Διαφωνώ απόλυτα=1, β) Διαφωνώ=2, γ) Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ=3, δ) Συμφωνώ=4, ε) Συμφωνώ απόλυτα=5, ούτως ώστε να υπάρξει συνολικό σκορ, όπου όσο υψηλότερο το σκορ, τόσο περισσότερο συντηρητικές οι απόψεις των σπουδαστών. Το εύρος του συνολικού σκορ της κλίμακας κυμαίνεται μεταξύ του 1 και του 30.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Περιγραφική Στατιστική

- *5.1.1 Κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων του δείγματος*

Από το σύνολο των 250 συμμετεχόντων στην έρευνα το 28,4% αποτελούνταν από άνδρες, ενώ το 71,6% από γυναίκες. Η εμφανής υποεκπροσώπηση των ανδρών οφείλεται αφενός στο γεγονός ότι το 60% του δείγματος προέρχεται από το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, το οποίο είναι ένα γυναικοκρατούμενο ως επί το πλείστον Τμήμα, αφετέρου στο γεγονός ότι και άλλα τμήματα, όπως της Νοσηλευτικής, απαρτίζονται κυρίως από φοιτήτριες.

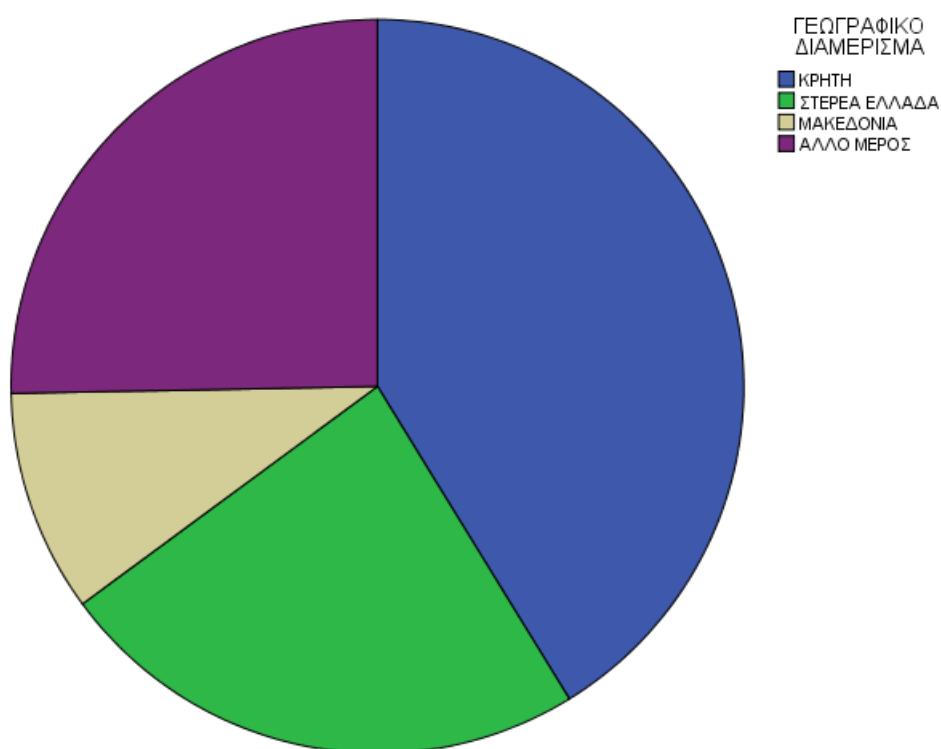

ΓΡΑΦΗΜΑ 1^ο : ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΥΛΟ

Όσον αφορά την ηλικία των συμμετεχόντων, η ελάχιστη τιμή (minimum) ήταν τα 18 έτη, ενώ η μέγιστη (maximum) τα 30 με μέση τιμή ηλικίας(mean) τα 20,99 έτη και τυπική απόκλιση (standard deviation) 2,33 έτη. Το 60% των ερωτώμενων προερχόταν από το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ενώ το υπόλοιπο 40% από άλλα τμήματα, όπως: Νοσηλευτικής, Λογιστικής, Διοίκησης Επιχειρήσεων, Τουριστικών Επαγγελμάτων, Ηλεκτρολογίας, Μηχανολογίας, Δομικών Έργων,

Εφαρμοσμένης Πληροφορικής & Πολυμέσων, Φυτικής Παραγωγής και Βιολογικών Θερμοκηπιακών Καλλιεργειών & Ανθοκομίας.

Όσον αφορά τον τόπο προέλευσης και επομένως και τόπο μόνιμης διαμονής της οικογένειας των ερωτώμενων, το 61,2% διαμένουν μόνιμα σε πόλη ή μεγάλο αστικό κέντρο, ενώ το υπόλοιπο 38,8% σε χωριό ή κωμόπολη. Το παρακάτω γράφημα αναπαριστά την κατανομή των ατόμων του δείγματος ως προς το γεωγραφικό διαμέρισμα διαμονής των οικογενειών τους με το **41,2%** να διαμένουν στην Κρήτη, το **23,7%** στη Στερεά Ελλάδα, το **9,8%** στη Μακεδονία, ενώ το υπόλοιπο **25,3%** να προέρχονται από τα υπόλοιπα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας.

ΓΡΑΦΗΜΑ 2^ο: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ

- 5.1.2 Κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία για την οικογένεια του ερωτώμενου και τους γονείς

Το 61,6% των γονέων των ερωτηθέντων είναι έγγαμοι, το 26,4% άγαμοι, το 6,8% διαζευγμένοι, το 4,4% χήροι/χήρες και το 0,8% διατηρούν άλλη μορφή συμβίωσης. Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί πως ενδέχεται τα αποτελέσματα σε αυτήν την ερώτηση να μην είναι έγκυρα, καθώς ορισμένοι φοιτητές φαίνεται να απάντησαν για την προσωπική οικογενειακή τους κατάσταση και όχι εκείνη των γονέων τους. Η διαπίστωσή μας αυτή προέκυψε από τον αυξημένο αριθμό γονέων, που παρουσιάζονται ως «άγαμοι», κάτι που δεν εμφανίζεται συχνά στην ελληνική πραγματικότητα. Επιπλέον υπήρξαν απορίες ορισμένων φοιτητών κατά την παρουσία μας ενόσω συμπλήρωναν τα ερωτηματολόγια, οι οποίοι παρανόησαν αρχικά την ερώτηση και απάντησαν για τον εαυτό τους.

Από το σύνολο των 250 φοιτητών το 83,2% συμβιώνουν με τον πατέρα τους στην πατρική οικογένεια, ενώ το 94% αυτών αναφέρει ότι διαμένουν με τη μητέρα τους. Το 2,4% των φοιτητών διαμένει στην πατρική οικογένεια με τον πατρικό ή το μητρικό παππού, ενώ το 6,4% αναφέρει πως συμβιώνουν με την πατρική ή τη μητρική γιαγιά. Τέλος η πλειοψηφία των σπουδαστών, δηλαδή το 77,2%, συμβιώνουν με τα αδέρφια τους στην πατρική οικογένεια.

Όσον αφορά τη μορφή οικογένειας το 74,4% των ερωτηθέντων είναι μέλη πυρηνικής οικογένειας, ενώ μόλις το 5,6% είναι μέλη εκτεταμένης.

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα, το 23,9% είναι απόφοιτοι λυκείου, το 21,8% απόφοιτοι Δημοτικής εκπαίδευσης, ενώ μόλις το 2,1% είναι οι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου σπουδών. Όσον αφορά τις μητέρες, το 34,8% είναι απόφοιτοι λυκείου, το 18% απόφοιτοι γυμνασίου, το 1,2% δεν έχουν παρακολουθήσει καθόλου σχολείο ή έχουν παρακολουθήσει μόνο μερικές τάξεις και τέλος μόλις το 0,4% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου σπουδών.

Όσον αφορά την επαγγελματική απασχόληση των πατέρων η πλειοψηφία, δηλαδή το 65% του συνόλου, είναι εργαζόμενοι, το 10,1% είναι άνεργοι που αναζητούν εργασία, το 24,1% συνταξιούχοι, ενώ μόλις το 0,8% είναι άεργοι. Από τις μητέρες το 46,7% είναι εργαζόμενες, το 28,7% ασχολούνται με τα οικιακά, το 11,5% είναι συνταξιούχοι, το 11,1% είναι άνεργες που αναζητούν εργασία, το 1,2% απάντησαν «Άλλο», ενώ μόλις το 0,8% είναι άεργες.

Στην ερώτηση σχετικά με το επάγγελμα των πατέρων προέκυψε ότι το 18,3% είναι ανειδίκευτοι εργάτες, το 14,5% αποτελείται από απασχολούμενους με επιστημονικά, καλλιτεχνικά ή συναφή επαγγέλματα, το 14% είναι χειριστές μηχανημάτων, ενώ μόνο το 1,1% είναι τεχνολόγοι ή τεχνικοί βοηθοί. Όσον αφορά το επάγγελμα των μητέρων, το 27,8% απασχολούνται ως υπάλληλοι γραφείου, το 26,2% ασχολούνται με επιστημονικά, καλλιτεχνικά ή συναφή επαγγέλματα, το 25,4% είναι απασχολούμενες στην παροχή υπηρεσιών, ενώ μόνο το 0,8%(ένα άτομο) είναι χειριστής μηχανήματος.

Όσον αφορά τον τομέα απασχόλησης των πατέρων, από τους 151 πατέρες, οι 117 απασχολούνται στον ιδιωτικό τομέα, ενώ οι υπόλοιποι 34 στο δημόσιο. Από τις 109 μητέρες, οι 81 απασχολούνται στον ιδιωτικό τομέα, ενώ οι 28 στο δημόσιο.

Από τους 154 πατέρες, για τους οποίους δόθηκε απάντηση, οι 143 εργάζονται με πλήρη απασχόληση, ενώ από τις 114 μητέρες, για τις οποίες δόθηκε απάντηση από τους ερωτώμενους, απασχολούνται πλήρως οι 94. Από τους 154 πατέρες οι 51 εργάζονται 21 με 40 ώρες εβδομαδιαίως, ενώ οι 15 πατέρες λιγότερες από 20 ώρες. Από τις 113 μητέρες οι 78 εργάζονται 21 έως 50 ώρες, ενώ οι 14 εργάζονται λιγότερες από 20 ώρες σε επίπεδο εβδομάδας.

Από το σύνολο των 24 πατέρων, οι οποίοι αναζητούν εργασία, οι 15 αναζητούν για διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών, ενώ από τις 31 μητέρες οι 17 αναζητούν εργασία για το ίδιο διάστημα. Στο σημείο αυτό παρατηρούμε ότι οι άνεργες μητέρες είναι περισσότερες από τους άνεργους πατέρες (31 γυναίκες έναντι 24 ανδρών).

Όσον αφορά το μηνιαίο εισόδημα των οικογενειών των σπουδαστών, το 45,7% από τα 199 νοικοκυριά, για τα οποία πήραμε απάντηση, ανήκουν στην κατηγορία των «1500 ευρώ και άνω», ενώ μόλις το 3,5% έχουν εισόδημα μέχρι 499 ευρώ με την πλειοψηφία, δηλαδή το 44,4%, να είναι «μέτρια» ικανοποιημένοι από το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

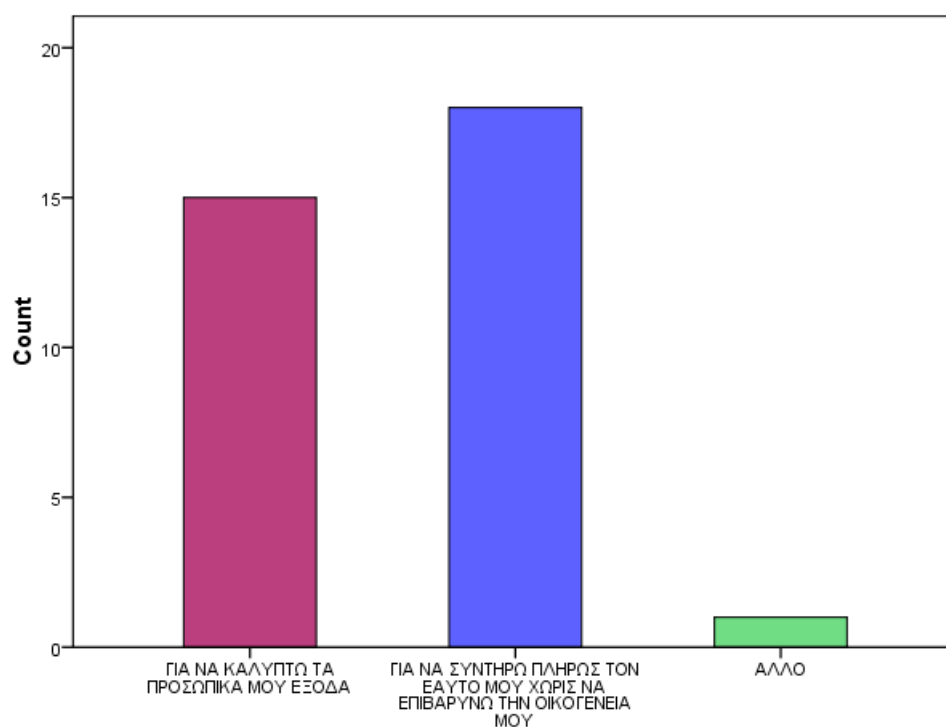
ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ	N	%
Άνδρες	71	28,4
Γυναίκες	179	71,6
Διαμονή σε μεγάλο αστικό κέντρο ή πόλη	153	61,2
Διαμονή στην Κρήτη	101	41,2
Συμβίωση με τη μητέρα	235	94
Μέλη πυρηνικής οικογένειας	186	74,4
Εργαζόμενοι αυτήν την περίοδο	34	13,6
ΓΟΝΕΙΣ		
Έγγαμοι	154	61,6
Άγαμοι	66	26,4
Απόφοιτοι Λυκείου (πατέρες)	58	23,9
Κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου σπουδών (πατέρες)	5	2,1
Απόφοιτοι Λυκείου (μητέρες)	85	34,8
Κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου σπουδών (μητέρες)	1	0,4
Εργαζόμενοι πατέρες	154	65
Άεργοι πατέρες	2	0,8
Εργαζόμενες μητέρες	114	46,7
Άεργες μητέρες	2	0,8
Πατέρες απασχολούμενοι ως ανειδίκευτοι εργάτες	34	18,3

Πατέρες απασχολούμενοι με καλλιτεχνικά, επιστημονικά ή συναφή επαγγέλματα	27	14,5
Μητέρες απασχολούμενες ως υπάλληλοι γραφείου	35	27,8
Μητέρες απασχολούμενες ως χειρίστριες μηχανημάτων	1	0,8
ΜΗΝΙΑΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ (Σε σύνολο 199 απαντήσεων)		
1500 ευρώ και άνω	91	45,7
Έως 499 ευρώ	7	3,5

Εξετάζοντας περισσότερο τη συγκεκριμένη μεταβλητή, συνδυάσαμε το ποσό του μηνιαίου εισοδήματος με το βαθμό ικανοποίησης από αυτό. Έτσι διαπιστώνουμε ότι τόσο για ποσά από 500 έως 999 ευρώ όσο και για ποσά μεγαλύτερα των 1500 ευρώ, οι περισσότεροι σπουδαστές απάντησαν πως είναι «μέτρια» ικανοποιημένοι. Παρόλα αυτά από τους 250 σπουδαστές μόνο το 13,6% εργάζονταν το διάστημα της συλλογής των ερωτηματολογίων και από τους 34 σπουδαστές, οι οποίοι εργάζονταν, οι 18 το έκαναν για να συντηρούνται πλήρως χωρίς να επιβαρύνουν την οικογένειά τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΒΑΣΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ

	N	%
ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΛΥΠΤΩ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΜΟΥ ΕΞΟΔΑ	15	44,1
ΓΙΑ ΝΑ ΣΥΝΤΗΡΩ ΠΛΗΡΩΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΠΙΒΑΡΥΝΩ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ	18	52,9
ΆΛΛΟ	1	2,9
ΣΥΝΟΛΟ	34	100,0

ΓΡΑΦΗΜΑ 3^ο : ΒΑΣΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ

• 5.1.3 Κατανομή των ρόλων μέσα στην οικογένεια

Στα πλαίσια της διερεύνησης των ρόλων, που τα μέλη αναλαμβάνουν μέσα στην οικογένειά τους, οι σπουδαστές ερωτήθηκαν για διάφορες ενασχολήσεις, δραστηριότητες και υποχρεώσεις. Οι απαντήσεις που δόθηκαν σχετικά με το ποιος έχει την κύρια ευθύνη είναι οι παρακάτω:

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΡΟΛΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΑΝΑΛΗΨΗ ΡΟΛΩΝ	ΜΕΛΟΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	%
Εργασίες Νοικοκυριού	Μητέρα	84,7
Εξωτερικές Εργασίες	Και οι δυο γονείς	47,2
Τεχνικές Εργασίες	Πατέρας	57,4

Οικονομική Διαχείριση	Και οι δυο γονείς	51,8
Μετακινήσεις Παιδιών	Και οι δυο γονείς	42,9
Συνοδεία Παιδιών σε Εξωσχολικές Δραστηριότητες	Και οι δυο γονείς	46,2
Συνοδεία Παιδιών σε Ιατρούς	Και οι δυο γονείς	61,2
Διάβασμα Παιδιών & Συζήτηση	Μητέρα	55,1
Συζήτηση για Προσωπικά Θέματα	Και οι δυο γονείς	43
Συναισθηματική Στήριξη	Και οι δυο γονείς	72,4
Διαπαιδαγώγηση	Και οι δυο γονείς	82,6
Ψυχαγωγία & Παιχνίδι	Και οι δυο γονείς	72,3
Παρέμβαση σε Προβλήματα των Παιδιών	Και οι δυο γονείς	74,9
Λήψη Αποφάσεων	Και οι δυο γονείς	80,6

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι μόνο ένα άτομο απάντησε πως δεν είχε κανέναν από τους δυο γονείς και πως είχε την κύρια ευθύνη για όλες τις παραπάνω υποχρεώσεις και αρμοδιότητες τόσο για τον εαυτό του/της, όσο και τα μικρότερα σε ηλικία μέλη της οικογένειας.

Όσον αφορά την κατανομή των ρόλων μεταξύ των αδελφιών διαφορετικού φύλου, οι 71 από τους 142 ερωτηθέντες, οι οποίοι έχουν αδέρφια του αντίθετου φύλου, ανέφεραν πως και τα δύο φύλα συμμετείχαν εξίσου στις δουλειές του σπιτιού, ενώ ακολουθούν τα «κορίτσια» με 46 απαντήσεις. Στην προσφορά βοήθειας για τις εξωτερικές εργασίες οι 81 ερωτηθέντες ανέφεραν πως τα αδέρφια βοηθούσαν εξίσου, είτε ήταν αγόρια είτε κορίτσια. Τέλος, όσον αφορά τη βοήθεια στο διάβασμα των μικρότερων παιδιών, οι 47 ερωτηθέντες ανέφεραν τα «κορίτσια», ενώ οι 45 έδωσαν την απάντηση «κανένας».

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΡΟΛΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΑΔΕΛΦΙΩΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥ ΦΥΛΟΥ

	ΑΓΟΡΙ	ΚΟΡΙΤΣΙ	ΑΓΟΡΙ ΚΑΙ ΚΟΡΙΤΣΙ	ΚΑΝΕΝΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ	13	46	71	12	142
ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΕ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	35	16	81	10	142
ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ ΜΙΚΡΟΤΕΡΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ	16	47	34	45	142

- *5.1.4 Οικονομική κρίση και μεταβολές στους ρόλους*

Από τα 235 άτομα, που έδωσαν απάντηση, το 63% ανέφερε πως δεν υπήρξε μεταβολή στην ενασχόληση του πατέρα με τις εργασίες του νοικοκυριού τα τελευταία πέντε χρόνια, οπότε και ξεκίνησε η οικονομική κρίση. Παρόμοια εικόνα εμφανίζεται και για τις μητέρες σε ποσοστό 74,6%. Επίσης δεν υπήρξε μεταβολή για την πλειοψηφία των πατέρων και των μητέρων με ποσοστά 69,6% και 68,5% αντίστοιχα σχετικά με τις εξωτερικές εργασίες.

Στην ερώτηση για τις μεταβολές στην οικονομική διαχείριση των εσόδων και των εξόδων της οικογένειας την τελευταία πενταετία, το 64,8% των πατέρων και το 61,6% των μητέρων εμφανίζονται σταθεροί. Όσον αφορά το διάβασμα και τη συζήτηση για θέματα του σχολείου δεν υπάρχουν μεταβολές τα πέντε τελευταία χρόνια. Το ποσοστό για τους πατέρες είναι 74%, ενώ για τις μητέρες 73,7%.

Τέλος, όσον αφορά την ψυχαγωγία και τις εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών, επίσης δεν υπάρχουν μεταβολές την τελευταία πενταετία, καθώς το 71,2% των πατέρων και το 66,2% των μητέρων φαίνεται να ασχολούνται στον ίδιο βαθμό με τα προηγούμενα χρόνια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΕ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

	N	Περισσότερο από πριν	Λιγότερο από πριν	Το ίδιο με πριν
Εργασίες νοικοκυριού (πατέρας)	235	22,1%	14,9%	63%
Εργασίες νοικοκυριού (μητέρα)	244	12,7%	12,7%	74,6%
Εξωτερικές εργασίες (πατέρας)	237	20,3%	10,1%	69,6%
Εξωτερικές εργασίες (μητέρα)	241	18,7%	12,9%	68,5%
Οικονομική διαχείριση εσόδων-εξόδων (πατέρας)	236	24,2%	11%	64,8%
Οικονομική διαχείριση εσόδων-εξόδων (μητέρα)	242	26,4%	12%	61,6%
Διάβασμα παιδιών-Συζήτηση (πατέρας)	227	8,8%	17,2%	74%
Διάβασμα παιδιών-	236	11,9%	14,4%	73,7%

Συζήτηση (μητέρα)				
Ψυχαγωγία- Δραστηριότητες (πατέρας)	226	8%	20,8%	71,2%
Ψυχαγωγία- Δραστηριότητες (μητέρα)	237	12,2%	21,5%	66,2%

- 5.1.5 Αντιλήψεις για τους ρόλους στην οικογένεια.

Οι φοιτητές ερωτήθηκαν για το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους ως προς ορισμένες αντιλήψεις, οι οποίες φαίνεται ότι επικρατούν στην ελληνική κοινωνία. Οι αντιλήψεις αυτές ουσιαστικά αποτελούν στερεότυπα και συνεπώς θεωρούμε ότι όσο υψηλότερος ο βαθμός συμφωνίας, τόσο περισσότερο παραδοσιακές-συντηρητικές οι αντιλήψεις των φοιτητών. Η βαθμολόγηση στην κλίμακα των απαντήσεων, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, είναι η εξής: 1=Διαφωνώ Απόλυτα, 2=Διαφωνώ, 3=Ούτε διαφωνώ ούτε συμφωνώ, 4=Συμφωνώ και 5=Συμφωνώ Απόλυτα. Επομένως θεωρούμε ως ελάχιστη τιμή(minimum) τον αριθμό 1 και ως μέγιστη (maximum) τον αριθμό 5. Να σημειωθεί, ωστόσο, ότι στις περισσότερες στατιστικές αναλύσεις, που ακολουθούν, έχουμε χρησιμοποιήσει το σκορ των αντιλήψεων 1, 2, 3 και 5 (Q1+Q2+Q3+Q5), διότι οι αντιλήψεις 4 και 6 δεν δηλώνουν με σαφήνεια αν το άτομο που συμφωνεί ή διαφωνεί είναι περισσότερο ή λιγότερο συντηρητικό αντίστοιχα όσον αφορά τις αντιλήψεις του.

Τα αποτελέσματα των αναλύσεων είναι τα παρακάτω:

- **Αντίληψη 1^η - «Η μητέρα πρέπει να έχει παραπάνω μερίδιο ευθύνης στην ανατροφή των παιδιών»:** Το 45,2% των ερωτηθέντων διαφωνεί με τη συγκεκριμένη αντίληψη, ενώ μόλις το 4,4% συμφωνεί απόλυτα.

- **Αντίληψη 2^η - «Ο πατέρας πρέπει να αποτελεί το οικονομικό θεμέλιο της οικογένειας»:** Το 42,4% διαφωνούν με την αντίληψη αυτή, ενώ το 2,8% συμφωνούν απόλυτα.

- **Αντίληψη 3^η - «Η γυναίκα τα καταφέρνει καλύτερα στις οικιακές δουλειές από ότι ο άνδρας»:** Στη συγκεκριμένη αντίληψη η πλειοψηφία, δηλαδή το 32%, απάντησαν ότι συμφωνούν, ενώ το 10,4% ότι διαφωνούν απόλυτα.

- **Αντίληψη 4^η - «Τα πρότυπα των γονέων όσον αφορά το φύλο επηρεάζουν καθοριστικά τους ρόλους που αναλαμβάνουν τα παιδιά τους τόσο στην οικογένεια, όσο και στη μετέπειτα ζωή τους»:** Το 47,6% από τους 248 ερωτηθέντες, που έδωσαν απάντηση, συμφωνούν με την παραπάνω αντίληψη, ενώ το 3,2% διαφωνούν απόλυτα.

- **Αντίληψη 5^η - «Ο πατέρας έχει την κύρια ευθύνη στη λήψη αποφάσεων»:** Στη συγκεκριμένη αντίληψη το 45,6% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι διαφωνούν, ενώ μόλις το 0,8% συμφωνούν απόλυτα.

- **Αντίληψη 6^η - «Όσο τα παιδιά ζουν με τους γονείς τους, δεν είναι υποχρεωμένα να συμβάλλουν στη φροντίδα του σπιτιού»:** Τέλος, στην τελευταία αντίληψη το 46,8% απάντησαν ότι διαφωνούν, ενώ το 3,2% ότι συμφωνούν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (Μέσες Τιμές)

ΑΝΤΙΛΗΨΗ	ΜΕΣΗ ΤΙΜΗ	ΤΥΠΙΚΗ ΑΠΟΚΛΙΣΗ
Η μητέρα πρέπει να έχει παραπάνω μερίδιο ευθύνης στην ανατροφή των παιδιών	2,50	1,038
Ο πατέρας πρέπει να αποτελεί το οικονομικό θεμέλιο της οικογένειας	2,57	1,032
Η γυναίκα τα καταφέρνει καλύτερα στις οικιακές δουλειές από ότι ο άνδρας	3,11	1,206
Τα πρότυπα των γονέων όσον αφορά το φύλο επηρεάζουν καθοριστικά τους ρόλους που αναλαμβάνουν τα παιδιά τους τόσο στην οικογένεια, όσο και στη μετέπειτα ζωή τους	3,79	0,973
Ο πατέρας έχει την κύρια ευθύνη στη λήψη αποφάσεων	2,27	0,942
Όσο τα παιδιά ζουν με τους γονείς τους, δεν είναι υποχρεωμένα να συμβάλλουν στη φροντίδα του σπιτιού	1,73	0,747

Κατά τη διεξαγωγή και μελέτη των αποτελεσμάτων μετρήσαμε και το σκορ, που προκύπτει από τις αντιλήψεις 1(Q1), 2(Q2), 3(Q3) και 5(Q5), οι οποίες μας

δίνουν μια πιο ξεκάθαρη εικόνα σχετικά με τις έμφυλες διαφοροποιήσεις και τα στερεότυπα, που επικρατούν στην ελληνική πραγματικότητα. Έτσι, λοιπόν, έχουμε εύρος βαθμολογίας από 1 έως 20 (αντί για 1 έως 30 για όλες τις αντιλήψεις) και τα αποτελέσματα των απαντήσεων είναι τα εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. ΣΚΟΡ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ Q1+Q2+Q3+Q5

ΣΥΝΟΛΟ	250
Μέση Τιμή	10,44
Μέσος Όρος	8
Τυπική Απόκλιση	3,263
Ελάχιστη Τιμή	4
Μέγιστη Τιμή	18

Παρατηρούμε ότι, με ελάχιστη τιμή τον αριθμό 4, μέγιστη τον αριθμό 18 και μέσο όρο τον αριθμό 8, η μέση τιμή είναι 10,44. Θεωρούμε ότι όσο μεγαλύτερο είναι το σκορ, τόσο περισσότερο παραδοσιακές είναι οι αντιλήψεις των ερωτηθέντων. Επομένως οι αντιλήψεις των φοιτητών δίνουν σκορ μεγαλύτερο του μέσου όρου και συνεπώς τείνουν να είναι περισσότερο παραδοσιακές-συντηρητικές όσον αφορά την κατανομή των ρόλων, που τα δυο φύλα θα πρέπει να αναλαμβάνουν στα πλαίσια της οικογένειάς τους.

Τέλος υπήρξε ερώτηση σχετικά με το ποιος επηρέασε τους φοιτητές και σε τι βαθμό στο σχηματισμό των αντιλήψεών τους. Οι σπουδαστές έχουν επηρεαστεί «αρκετά» και «πολύ» από την οικογένειά τους σε ποσοστό 87,2% στη διαμόρφωση των αντιλήψεων, που έχουν για τους ρόλους των φύλων. Από συγγενικά πρόσωπα η πλειοψηφία των φοιτητών που απάντησαν, δηλαδή το 45,2%, έχει επηρεαστεί «λίγο». Όσον αφορά την επιρροή από τους καθηγητές και το σχολείο, το 46,4% των ερωτηθέντων απάντησαν «λίγο». Το 48,6% των σπουδαστών επηρεάστηκαν «αρκετά» από φιλικά πρόσωπα. Το 46,2% των σπουδαστών δεν επηρεάστηκε «καθόλου» από τη θρησκεία στο σχηματισμό των αντιλήψεων, ενώ μόλις το 4% επηρεάστηκε «πολύ». Το 40,6% των 244 ερωτηθέντων, που έδωσαν απάντηση, επηρεάστηκε «λίγο» από τις αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ

	Καθόλου		Λίγο		Αρκετά-Πολύ	
	N	%	N	%	N	%
Οικογένεια	7	2,8	25	10	218	87,2
Συγγενείς	44	17,7	112	45,2	92	37,1
Καθηγητές-Σχολείο	32	12,9	115	46,4	101	40,7
Φίλοι	19	7,6	67	26,9	163	65,5
Θρησκεία	115	46,2	98	39,4	36	14,5
Η Ελληνική Κοινωνία	73	29,9	99	40,6	72	29,5
Άλλο	-	-	3	16,7	15	83,3

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε τους παράγοντες, που οι ίδιοι οι φοιτητές ανέφεραν ότι τους επηρέασαν στη διαμόρφωση των αντιλήψεων για τους ρόλους, επιπλέον αυτών που εμείς τους είχαμε παραθέσει στο ερωτηματολόγιο. Ανάμεσα σε αυτούς είναι ο Μαρξ, τα Μ.Μ.Ε., η σχολή φοίτησης, ο σύντροφος κ.α.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9. ΑΛΛΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ

	N
Η ΖΩΗ ΜΑΚΡΥΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	1
Ο ΜΑΡΞ	2
ΤΑ ΜΜΕ-Ο ΚΟΣΜΟΣ-ΑΛΛΟΙ ΛΑΟΙ	1
ΜΜΕ-ΜΟΡΦΩΣΗ	1
ΜΜΕ-ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ	1
Ο ΚΟΣΜΟΣ	1
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ	1

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ	1
ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΒΙΩΜΑΤΑ&ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ	1
Ο ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ	3
Η ΣΧΟΛΗ	3
ΤΑ ΑΔΕΛΦΙΑ	1
ΟΙ ΤΑΙΝΙΕΣ	1
ΣΥΝΟΛΟ	18

5.2 Συσχετίσεις Μεταβλητών

- *5.2.1 Η σχέση της ύπαρξης ή όχι εργασίας των γονέων με την κατανομή των ρόλων στα πλαίσια της οικογένειας.*

Μελετώντας τη σχέση μεταξύ της ύπαρξης εργασίας και της κατανομής των ρόλων όσον αφορά τους πατέρες, δεν παρουσιάστηκαν ιδιαίτερα σημαντικά αποτελέσματα. Οι μεταβλητές, οι οποίες συσχετίστηκαν, ήταν η ύπαρξη εργασίας με κάθε μια ξεχωριστά ανάληψη καθηκόντων ή υποχρεώσεων στα πλαίσια της οικογενειακής συμβίωσης βάσει του ερωτηματολογίου. Το μεγαλύτερο μέρος των αποτελεσμάτων δεν παρουσιάζει στατιστική σημαντικότητα.

Ωστόσο φαίνεται ότι σε κάποιες υποχρεώσεις-δραστηριότητες υπάρχει αλληλεπίδραση, όπως στην ενασχόλησή τους με τις εργασίες νοικοκυριού, τις μετακινήσεις των παιδιών από και προς το σχολείο και την ψυχαγωγία τους. Σε αυτούς τους τομείς φαίνεται πως οι πατέρες, οι οποίοι εργάζονται, συμμετέχουν λιγότερο από εκείνους, οι οποίοι δεν εργάζονται. Για τη μελέτη της συσχέτισης εφαρμόστηκε ο έλεγχος Pearson Chi-square (χ^2). Για να υπάρχει ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών, θα πρέπει ο δείκτης sig(p) να είναι μεγαλύτερος του **0,05**. Στα παρακάτω αποτελέσματα δεν ισχύει η ανεξαρτησία μεταξύ των μεταβλητών και επομένως διαπιστώνεται στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΑΤΕΡΩΝ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥΣ

	Value(x^2)	df	p
Εργασίες Νοικοκυριού	13,153	3	0,04
Μετακινήσεις παιδιών από & προς το σχολείο	11,149	4	0,025
Ψυχαγωγία	8,383	3	0,039

Όσον αφορά τις μητέρες, φαίνεται πως επηρεάζονται από την ύπαρξη εργασίας σε τομείς, όπως η οικονομική διαχείριση εσόδων-εξόδων, η συνοδεία των παιδιών σε εξωσχολικές δραστηριότητες και η λήψη αποφάσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΜΗΤΕΡΩΝ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΟΥΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	Value(x^2)	df	p
Οικονομική Διαχείριση εσόδων-εξόδων	11,639	3	0,009
Συνοδεία παιδιών σε εξωσχολικές δραστηριότητες	12,341	4	0,015
Λήψη Αποφάσεων	10,079	3	0,018

- 5.2.2 Η συσχέτιση των ωρών εργασίας των γονέων των σπουδαστών με την ανάληψη των υποχρεώσεων και την κατανομή των ρόλων μέσα στην οικογένειά τους.

Στη συγκεκριμένη συσχέτιση δεν παρουσιάστηκε κανένα στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα. Επομένως οι ώρες εργασίας είναι ανεξάρτητες από την κατανομή των ρόλων μέσα στην οικογένεια.

- 5.2.3 Η σχέση της διαμόρφωσης των ρόλων στην οικογένεια με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων των φοιτητών.

Μια άλλη συσχέτιση, που διερευνήθηκε, ήταν το κατά πόσο το μορφωτικό επίπεδο των γονέων επηρεάζει την κατανομή των ρόλων στα πλαίσια της οικογένειας των φοιτητών. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, που προέκυψαν, κατά το μεγαλύτερο μέρος δεν παρουσιάστηκαν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα. Φαίνεται πως το επίπεδο εκπαίδευσης δεν σχετίζεται με την ανάληψη των υποχρεώσεων και των αρμοδιοτήτων. Παρόλα αυτά απορρίπτεται η ανεξαρτησία των μεταβλητών σε δυο συγκεκριμένες περιπτώσεις:

- 1) Στις τεχνικές εργασίες και το μορφωτικό επίπεδο του **πατέρα**, καθώς ο δείκτης sig(p) είναι 0,041, δηλαδή μικρότερο του 0,05, άρα η μηδενική υπόθεση ότι το επίπεδο εκπαίδευσης του πατέρα είναι ανεξάρτητο από την ενασχόληση με τις τεχνικές εργασίες απορρίπτεται.
- 2) Στη συνοδεία στις εξωσχολικές δραστηριότητες και το μορφωτικό επίπεδο της **μητέρας**, καθώς έχουμε $p=0,010$, άρα $<0,05$, οπότε απορρίπτεται η ανεξαρτησία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΟ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

	Value (χ^2)	df	p
Τεχνικές Εργασίες Πατέρα	37,284	24	0,041
Συνοδεία παιδιών σε εξωσχολικές δραστηριότητες Μητέρας	42,961	24	0,010

- 5.2.4 Η συσχέτιση της κατανομής των ρόλων μέσα στην οικογένεια με τον τόπο προέλευσης των φοιτητών (αγροτική, ημιαστική, αστική περιοχή).

Όσον αφορά τη σχέση του τόπου προέλευσης των φοιτητών με την κατανομή των ρόλων στην οικογένεια, δεν προέκυψε καμία στατιστικά σημαντική συσχέτιση.

Οι γονείς αναλαμβάνουν τις ίδιες υποχρεώσεις και αρμοδιότητες είτε διαμένουν μόνιμα σε επαρχία είτε σε μεγάλο αστικό κέντρο.

- 5.2.5 *Η σχέση των πιθανών μεταβολών στην κατανομή των ρόλων στις οικογένειες των φοιτητών με την οικονομική κρίση.*

Κατά τη διερεύνηση των μεταβολών ως προς την κατανομή των ρόλων μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης διαπιστώθηκε ότι ουσιαστικά δεν έχουν υπάρξει αλλαγές στους ρόλους, που τα μέλη αναλαμβάνουν μέσα στην οικογένειά τους.

- 5.2.6 *Η συσχέτιση της κατανομής των ρόλων μέσα στην οικογένεια με τις αντιλήψεις των φοιτητών για τους ρόλους.*

Η μελέτη για την πιθανή συσχέτιση των αντιλήψεων των σπουδαστών με την κατανομή των ρόλων, όπως αυτή διαμορφώνεται και εφαρμόζεται μέσα στην οικογένειά τους, ανέδειξε ότι υπάρχουν τέσσερις τομείς, όπου εμφανίζεται σχέση αλληλεπίδρασης:

- 1) Οι μετακινήσεις των παιδιών από και προς το σχολείο, όπου ο δείκτης $\text{sig}(p)$ ήταν 0,045, δηλαδή $<0,05$, και επομένως απορρίφθηκε η ανεξαρτησία των μεταβλητών.
- 2) Η συνοδεία των παιδιών σε εξωσχολικές δραστηριότητες, όπου $p=0,041$, δηλαδή $<0,05$, οπότε και απορρίπτεται η υπόθεση περί ανεξαρτησίας των μεταβλητών.
- 3) Η συζήτηση για προσωπικά θέματα, που απασχολούν τα παιδιά, όπου το $p=0,032$, άρα $<0,05$, οπότε και απορρίφθηκε η έλλειψη σχέσης μεταξύ των μεταβλητών.
- 4) Τέλος η συναισθηματική στήριξη, όπου είχαμε $p=0,035$, δηλαδή $<0,05$, και συνεπώς απορρίφθηκε η ανεξαρτησία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ

	N	Mean	F	Sig
Μετακινήσεις παιδιών από & προς το σχολείο	247	10,45	2,716	0,045
Συνοδεία παιδιών σε εξωσχολικές δραστηριότητες	247	10,45	2,785	0,041
Συζήτηση για προσωπικά θέματα των παιδιών	237	10,38	2,976	0,032
Συναισθηματική Στήριξη	239	10,43	2,916	0,035

- 5.2.7 Η σχέση του φύλου των σπουδαστών με τη διαμόρφωση των αντιλήψεών τους για τους ρόλους μέσα στην οικογένεια.

Μία άλλη παράμετρος, η οποία ήταν σκόπιμο να μελετηθεί, ήταν ο βαθμός αλληλεπίδρασης του φύλου των σπουδαστών με τη διαμόρφωση των αντιλήψεών τους σχετικά με την κατανομή των ρόλων των μελών μιας οικογένειας. Για τη διερεύνηση χρησιμοποιήθηκε η στατιστική ανάλυση One Way Analysis Of Variance(ANOVA) και τα αποτελέσματα, που προέκυψαν, είναι ότι υπάρχει συσχέτιση του φύλου με την πρώτη, τη δεύτερη, την τρίτη και την πέμπτη αντίληψη. Οι εν λόγω αντιλήψεις αφορούν τους ρόλους, που οι γονείς αναλαμβάνουν συχνότερα στην ελληνική οικογένεια, και εκφράζουν μια περισσότερο συντηρητική προσέγγιση. Η ανεξαρτησία δεν απορρίπτεται για τις αντιλήψεις 4 και 5, εκείνες δηλαδή που αναφέρονται στους ρόλους που αναλαμβάνουν τα παιδιά. τα αποτελέσματα παρατίθενται στον πίνακα 13.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14. ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΦΥΛΟΥ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ

Σκορ αντιλήψεων Q1+Q2+Q3+Q5	N	Mean	F	Sig.
Άνδρες	71	12,45		
Γυναίκες	179	9,65		
ΣΥΝΟΛΟ	250	10,44	43,966	0,000

- 5.2.8 Η συσχέτιση του τμήματος φοίτησης με τη διαμόρφωση των αντιλήψεων των φοιτητών όσον αφορά τους ρόλους στα πλαίσια της οικογένειας.

Τέλος διερευνήθηκε η σχέση μεταξύ του τμήματος φοίτησης και των αντιλήψεων των φοιτητών με την ίδια στατιστική ανάλυση, που αναφέρθηκε προηγουμένως. Για όλες τις αντιλήψεις πέραν της τελευταίας εμφανίζεται σχέση αλληλεπίδρασης με το τμήμα φοίτησης, καθώς ο δείκτης $p(\text{sig})$ είναι μικρότερος του 0,05. Τα συγκεκριμένα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον πίνακα 14.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15. ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΦΟΙΤΗΣΗΣ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΤΙΑΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ

Σκορ αντιλήψεων Q1+Q2+Q3+Q5	N	Mean	F	Sig.
Κοινωνική Εργασία	150	9,64		
Νοσηλευτική	10	11,90		
Λογιστική	10	11,30		
Διοίκηση Επιχειρήσεων	10	11,00		
Τουριστικές Επιχειρήσεις	10	9,80		
Ηλεκτρολογία	10	12,90		
Μηχανολογία	10	13,50		

Δομικών Έργων	10	11,40		
Ε.Π.Π.	10	10,30		
Φυτική Παραγωγή	10	13,30		
ΘΕ.ΚΑ.	10	11,10		
ΣΥΝΟΛΟ	250	10,44	4,018	0,000

Γ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν η διερεύνηση ενός θέματος, το οποίο φαινόταν προσιτό στην προσέγγιση και ενδιαφέρον για μελέτη και το οποίο ευελπιστούσαμε ότι θα παρουσίαζε αποτελέσματα σημαντικά, αλλά και διαφορετικά από όσα γνωρίζαμε μέχρι σήμερα για τους ρόλους, που αναλαμβάνουν τα μέλη μέσα στην οικογένειά τους. Με την πάροδο των χρόνων, την αλλαγή στον τρόπο ζωής, τα νέα οικογενειακά σχήματα και τις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας ήταν πολύ πιθανό να έχουν επηρεαστεί άμεσα οι συνθήκες διαβίωσης της σύγχρονης οικογένειας, ο ελεύθερος χρόνος των γονέων, οι εκπαιδευτικές υποχρεώσεις των παιδιών κ.α.

Παρότι μεσολάβησαν κάποια χρόνια από τις προηγούμενες σχετικές έρευνες, που μελετήσαμε, δηλαδή εκείνη του Κέντρου Γυναικείων Μελετών & Ερευνών «Συνεργασία στην Οικογένεια και την Εργασία» (Παπαρρήγα-Κωσταβάρα & Χρονάκη, 2003), τις πτυχιακές μελέτες του Τμήματος Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου «Ο Ρόλος του Άνδρα στην Οικογένεια της Υπαίθρου» (Πάντου, 2010) και «Εργαζόμενες Γυναίκες και Ποιοτικός Χρόνος στις Διαπροσωπικές τους Σχέσεις στην Οικογένεια» (Καούνη, 2012), την εργασία του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Ηρακλείου «Ο Ρόλος της Γυναίκας στη Σύγχρονη Οικογένεια: Απόψεις Γυναικών» (Μπουσδέκη & Μπουνιαλέτου, 2008) και τη μελέτη του Ευρωπαϊκού Επιχειρησιακού Ομίλου Α.Ε. «Ρόλοι και Στερεότυπα στην Ελληνική Οικογένεια» (Ε.Ε.Ο., 2007), τα αποτελέσματα από την έρευνα της ομάδας μας δεν παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις.

Στις παραπάνω μελέτες επικρατούν οι γνωστές για τα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας απόψεις και στάσεις των μελών όσον αφορά την κατανομή των ρόλων, οι οποίοι είναι παραδοσιακοί κατά κύριο λόγο και ορισμένοι από αυτούς διαχωρίζονται βάσει του φύλου. Πιο συγκεκριμένα, εμφανίζεται παραδοσιακά η μητέρα-γυναίκα ως η κύρια υπεύθυνη για τις εργασίες του νοικοκυριού και τη φροντίδα του σπιτιού και των παιδιών, ενώ ο πατέρας ασχολείται κυρίως με εξωτερικές και τεχνικές εργασίες. Όσον αφορά υποχρεώσεις-αρμοδιότητες, όπως η λήψη αποφάσεων, οι μετακινήσεις των παιδιών και η ψυχαγωγία τους, φαίνεται πως οι ευθύνες μοιράζονται.

Σύμφωνα με τη δική μας διερεύνηση, από το συγκεκριμένο δείγμα σπουδαστών προκύπτει ότι η μητέρα αναλαμβάνει κατά κύριο λόγο τις εργασίες του νοικοκυριού και το διάβασμα-συζήτηση για θέματα του σχολείου, ενώ ο πατέρας ασχολείται κυρίως με τις τεχνικές εργασίες. Οι γονείς φαίνεται πως ασχολούνται εξίσου με όλες τις υπόλοιπες δραστηριότητες-υποχρεώσεις, δηλαδή τις εξωτερικές εργασίες, τη διαχείριση εσόδων-εξόδων, τις μετακινήσεις των παιδιών από και προς το σχολείο, τη συνοδεία σε εξωσχολικές δραστηριότητες, τη συνοδεία των παιδιών σε ιατρούς, τη συζήτηση για προσωπικά θέματα, τη συναισθηματική στήριξη, τη διαπαιδαγώγηση, την ψυχαγωγία- παιχνίδια με τα παιδιά, την παρέμβαση σε προβλήματα του παιδιού και ,τέλος, τη λήψη αποφάσεων.

Παρατηρούμε ότι και σε αυτήν την έρευνα η κατανομή των ρόλων φαίνεται να διατηρεί την παραδοσιακή της μορφή σε ορισμένες περιπτώσεις, καθώς η μητέρα κυρίως εξακολουθεί να ασχολείται με τις εργασίες του νοικοκυριού και το διάβασμα των παιδιών, όπως γνωρίζαμε ήδη, όπως επίσης και ο πατέρας κυρίως ασχολείται με τις τεχνικές εργασίες. Συνεπώς από τη μελέτη μας δεν παρουσιάστηκε στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα, το οποίο να διαφέρει από τις ήδη υπάρχουσες μελέτες. Ενδιαφέρον παρουσιάζει, ωστόσο, το γεγονός ότι, και στο δικό μας δείγμα, για όλες τις υπόλοιπες δραστηριότητες-υποχρεώσεις η ευθύνη είναι μοιρασμένη και στους δυο γονείς. Θα μπορούσαμε, δηλαδή, να πούμε ότι στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία φαίνεται να υπάρχει ισοτιμία ανάμεσα στα δυο φύλα.

Όσον αφορά την κατανομή των ρόλων μεταξύ των αδελφών διαφορετικού φύλου, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ανέφεραν πως «και τα δύο φύλα» συμμετείχαν εξίσου στις δουλειές του σπιτιού, ενώ ακολουθούν τα «κορίτσια». Στην προσφορά βοήθειας για τις εξωτερικές εργασίες οι περισσότεροι ερωτηθέντες ανέφεραν πως τα αδέλφια βοηθούσαν εξίσου, είτε ήταν αγόρια είτε κορίτσια. Τέλος, όσον αφορά τη βοήθεια στο διάβασμα των μικρότερων παιδιών, αρχικά αναφέρονται τα «κορίτσια», ενώ ακολουθεί η απάντηση «κανένας».

Σχετικά με τις αντιλήψεις, σύμφωνα με την έρευνα του Ευρωπαϊκού Επιχειρησιακού Ομίλου Α.Ε. «διαφαίνεται ότι η σημερινή ελληνική οικογένεια έχει διατηρήσει τον παραδοσιακό της χαρακτήρα όσον αφορά στην κατανομή των οικογενειακών βαρών και στις συνακόλουθες κυρίαρχες αντιλήψεις περί της θέσης και του ρόλου των φύλων. Η μόνη αναμφίβολα ποιοτική διαφορά συνίσταται στη

διαρκώς αυξανόμενη ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας, η οποία τις καθιστά αυτόματα συνυπεύθυνες για τη διαχείριση των οικονομικών της οικογένειας.» (Ευρωπαϊκός Επιχειρησιακός Όμιλος:96).

Πράγματι, οι αντιλήψεις των ερωτηθέντων τείνουν να είναι περισσότερο παραδοσιακές-συντηρητικές όσον αφορά την κατανομή των ρόλων, που τα δυο φύλα θα πρέπει να αναλαμβάνουν στα πλαίσια της οικογένειάς τους. Παρουσιάζεται σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στο φύλο και το τμήμα φοίτησης των σπουδαστών στο Τ.Ε.Ι. Ηρακλείου και τις αντιλήψεις τους σχετικά με την κατανομή των ρόλων μες στην οικογένεια, καθώς επίσης και στην ανάληψη συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων, όπως οι μετακινήσεις των παιδιών από και προς το σχολείο, η συνοδεία σε εξωσχολικές δραστηριότητες, η συζήτηση για προσωπικά θέματα των παιδιών και η συναισθηματική τους στήριξη.

Οι απαντήσεις στα κύρια ερωτήματα της έρευνας είναι οι εξής:

Σχέση της ύπαρξης εργασίας των γονέων με την κατανομή των ρόλων: Οι πατέρες, οι οποίοι εργάζονται, φαίνεται πως συμμετέχουν λιγότερο στις εργασίες νοικοκυριού, τις μετακινήσεις των παιδιών από και προς το σχολείο και την ψυχαγωγία τους από εκείνους, οι οποίοι δεν εργάζονται. Οι προαναφερθείσες δραστηριότητες-υποχρεώσεις προϋποθέτουν την ύπαρξη διαθέσιμου χρόνου και την παρουσία του πατέρα στο σπίτι, κάτι το οποίο προφανώς δεν είναι εφικτό όταν εκείνος εργάζεται. Όσον αφορά τις μητέρες, φαίνεται πως επηρεάζονται από την ύπαρξη εργασίας σε τομείς, όπως η οικονομική διαχείριση εσόδων-εξόδων, η συνοδεία των παιδιών σε εξωσχολικές δραστηριότητες και η λήψη αποφάσεων. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι δραστηριότητες-αρμοδιότητες αυτές προαπαιτούν αφενός την ύπαρξη αποφασιστικότητας, εφόσον η διαχείριση των χρημάτων και η λήψη αποφάσεων χρειάζονται δυναμισμό και οργάνωση, και αφετέρου την οικονομική ευμάρεια και την ύπαρξη ελεύθερου χρόνου, καθώς η συνοδεία σε δραστηριότητες προϋποθέτει την οικονομική δυνατότητα για τη συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες, ενώ η συνοδεία σε αυτές απαιτεί τη διαθεσιμότητα της μητέρας.

Σχέση των ωρών εργασίας των γονέων με την κατανομή των ρόλων: Από τη διερεύνηση της σχέσης των ωρών εργασίας των γονέων με την ανάληψη των υποχρεώσεων και την κατανομή των ρόλων μέσα στην οικογένειά τους, δεν προέκυψε καμία στατιστικά σημαντική συσχέτιση. Φαίνεται πως οι ρόλοι είναι

συγκεκριμένοι και οι γονείς προσπαθούν να ανταποκρίνονται σε αυτούς είτε εργάζονται πολλές ώρες είτε λίγες. Αυτό, βεβαίως, υποδηλώνει μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης και λιγότερες ώρες ξεκούρασης για όσους π.χ. εργάζονται με πλήρη απασχόληση και έχουν παράλληλα την ευθύνη για τη φροντίδα του σπιτιού και των μελών της οικογένειάς τους.

Σχέση του μορφωτικού επιπέδου γονέων με την κατανομή των ρόλων: Το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα σχετίζεται με την ενασχόληση με τεχνικές εργασίες, το οποίο δηλώνει πως όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης, τόσο λιγότερη είναι η ενασχόλησή του με χειρωνακτικές εργασίες. Η μητέρα επηρεάζεται από το μορφωτικό επίπεδο όσον αφορά τη συνοδεία σε εξωσχολικές δραστηριότητες, όπου μπορούμε να υποθέσουμε πως όσο υψηλότερο το επίπεδο εκπαίδευσης, τόσο μεγαλύτερη η συμμετοχή και ενδεχομένως η παρακίνηση των παιδιών να έχουν εξωσχολικές δραστηριότητες.

Σχέση του τόπου προέλευσης των σπουδαστών με την κατανομή των ρόλων των μελών της οικογένειάς τους: Κατά τη διερεύνηση της ύπαρξης συσχέτισης ανάμεσα στον τόπο προέλευσης και την ανάληψη των υποχρεώσεων-αρμοδιοτήτων των μελών των οικογενειών των φοιτητών, δεν προέκυψε κανένα στατιστικά σημαντικό αποτέλεσμα. Στη συγκεκριμένη συσχέτιση αναμέναμε κάποιες διαφορές κυρίως σε όσους διαμένουν σε επαρχία, αλλά φαίνεται πως οι υποχρεώσεις είναι συγκεκριμένες για το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας και δε διαχωρίζονται από το αν κάποιος διαμένει σε χωριό ή σε μεγάλο αστικό κέντρο.

Σχέση της κατανομής των ρόλων με τις μεταβολές, που επέφερε η οικονομική κρίση: Και σε αυτή τη διερεύνηση δεν παρουσιάστηκαν σημαντικές συσχετίσεις. Η οικονομική κρίση δεν έχει επηρεάσει τα ελληνικά νοικοκυριά όσον αφορά την κατανομή των ρόλων των μελών τους. Βέβαια ενδέχεται να μην έχει προλάβει να παρουσιαστεί σημαντική διαφορά λόγω του μικρού χρονικού διαστήματος από την εμφάνισή της. Μεταγενέστερες μελέτες θα μπορέσουν ίσως να μας δώσουν μια πληρέστερη εικόνα για το κατά πόσο η οικονομική κρίση επηρεάζει τα οικογενειακά σχήματα, την εργασία των γονέων, την ανάληψη και κατανομή των ρόλων και γενικότερα την ελληνική οικογένεια ή κατά πόσο οι ρόλοι παραμένουν ίδιοι παρά τις όποιες αλλαγές στις συνθήκες.

Σχέση των αντιλήψεων των φοιτητών με την κατανομή των ρόλων των μελών της οικογένειάς τους: Από τη συγκεκριμένη διερεύνηση, όπως είδαμε παραπάνω, προέκυψαν σημαντικά αποτελέσματα όσον αφορά τις μετακινήσεις των παιδιών από και προς το σχολείο, τη συνοδεία τους σε εξωσχολικές δραστηριότητες, τη συζήτηση για προσωπικά θέματα των παιδιών και τη συναισθηματική τους στήριξη. Παρατηρούμε ότι όλα έχουν άμεση σχέση με τα παιδιά και όχι με άλλες δραστηριότητες ή υποχρεώσεις των γονέων. Ο βαθμός, επομένως, στον οποίο οι γονείς ασχολούνται με τα παραπάνω επηρεάζει τις αντιλήψεις, που τα παιδιά διαμορφώνουν όσον αφορά τους ρόλους των δυο φύλων.

Σχέση του φύλου των σπουδαστών με τις αντιλήψεις τους για την κατανομή των ρόλων: Το φύλο, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση των αντιλήψεων, που τα παιδιά υιοθετούν ως ενήλικες. Οι γονείς αποτελούν πρότυπα μίμησης για τα παιδιά τους και επομένως τόσο τα κορίτσια όσο και τα αγόρια θεωρούν ότι οι αρμοδιότητες είναι μοιρασμένες βάσει φύλου, οπότε και θεωρούν ότι πρέπει να εφαρμόζονται κατά γενικό κανόνα.

Σχέση τμήματος φοίτησης με τις αντιλήψεις των σπουδαστών: Στατιστικά σημαντική συσχέτιση παρουσιάστηκε και σε αυτή τη διερεύνηση. Οι φοιτητές φαίνεται πως επιλέγουν το τμήμα και το αντικείμενο των σπουδών τους βάσει των προτύπων, που έχουν από τους γονείς τους, από τα οποία διαμορφώνονται και οι αντιλήψεις τους.

Εν κατακλείδι η παρούσα πτυχιακή έρευνα επιβεβαίωσε ως ένα βαθμό τα ήδη γνωστά δεδομένα της ελληνικής πραγματικότητας, όπου το κάθε φύλο έχει τις δικές του ευθύνες και βάσει αυτών σχηματίζονται οι αντιλήψεις των παιδιών, οι οποίες κατά πάσα πιθανότητα θα υιοθετηθούν στην μετέπειτα πορεία τους. Άλλωστε, σύμφωνα και με τη μελέτη μας, η οικογένεια έχει επηρεάσει στο μεγαλύτερο βαθμό από κάθε άλλο περιβάλλον τις αντιλήψεις των σπουδαστών. Η οικονομική κρίση δεν έχει επιδράσει σημαντικά στα ελληνικά νοικοκυριά, ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως οι περισσότερες υποχρεώσεις και δραστηριότητες των γονέων φαίνεται να μοιράζονται ανεξαρτήτως φύλου, εκτός βέβαια από τις παραδοσιακές (μητέρα-ευθύνη νοικοκυριού και διαβάσματος παιδιών και πατέρας-ευθύνη τεχνικών εργασιών). Οι γονείς αντεπεξέρχονται επαρκώς στις υποχρεώσεις τους σε γενικές γραμμές ανεξαιρέτως ύπαρξης και ωρών εργασίας, κάτι το οποίο δηλώνει την υπευθυνότητά τους και την ανταπόκριση στο ρόλο τους. Αισιόδοξα, λοιπόν,

μπορούμε να διαπιστώσουμε πως η ελληνική οικογένεια μάχεται παρά τις όποιες αντιξοότητες και προσπαθεί να διατηρήσει την παραδοσιακή της μορφή με μεγαλύτερο, όμως, προσανατολισμό στην ισότητα των φύλων και στη σωστή ανατροφή των παιδιών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Γεώργας, Γ.Ν. (1999). *Κοινωνική Ψυχολογία, Β' Τόμος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Διαμαντόπουλος, Α. (1995). *Αισθάνομαι, η Ψυχή στην Οικογένεια*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Ευρωπαϊκός Επιχειρησιακός Όμιλος Α.Ε. (2007). *Ρόλοι και Στερεότυπα στην Ελληνική Οικογένεια*. Α.Σ. Δίκτυο Για Την Άρση Του Κοινωνικού Αποκλεισμού Των Γυναικών - Έργο «ΑΛΚΗΣΤΙΣ» - Κ.Π Equal (Β' κύκλος).
- Κέντρο για Θέματα Ισότητας, (2002-2003). *Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών. χ.χ. χ.ε.*
- Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, (2006). *Ο ρόλος των Πατέρων στην Εξισορρόπηση Επαγγελματικής και Οικογενειακής – Προσωπικής Ζωής*. Αθήνα: Orange Films.
- Κούρος, Ι. (1993). *Ψυχολογικά θέματα παιδιών και εφήβων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λιμνιάτη, Α. (2011). *Γονεϊκοί Ρόλοι- Νέα Δεδομένα*. Αθήνα: ΟΣΕΛΟΤΟΣ.
- Μίσελ, Α.- Μουσούρου, Λ.Μ. (2000). *Κοινωνιολογία της Οικογένειας και του Γάμου. Βασικά Στοιχεία για την Ελληνική Οικογένεια*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Μουρίκη, Α. (2006). *Πολιτικές Προτεραιότητες και Σημαντικά Ζητήματα που Αναδύονται σε Σχέση με τη Συμφιλίωση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής*. Έργο Άλκηστις, Κ.Π Equal.
- Μουσούρου, Λ-Στρατηγάκη, Μ. (2005). *Ζητήματα Οικογενειακής Πολιτικής*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Μουσούρου, Λ. Μ. (1998). *Κοινωνιολογία της Σύγχρονης Οικογένειας*. Αθήνα: GUTENBERG.

- Μουσούρου Μ., (2005). *Οικογένεια και Οικογενειακή Πολιτική*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Πάντου, Χ. (2010). *Ο Ρόλος του Άνδρα στην Οικογένεια της Υπαίθρου*. χ. έκδοση.
- Παπαρρήγα-Κωσταβάρα, Κ. & Χρονάκη, Ζ. (2003) *Συνεργασία στην Οικογένεια και την Εργασία*. Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Εμπόρων –Βιοτεχνών Ελλάδος (ΚΕΚ–ΓΣΕΒΕΕ)-Κέντρο Γυναικείων Μελετών και Ερευνών.
- Παρασκευόπουλος Ι., Μπεζεβέγκης Η. & Γιαννίτσας Ν., (1998), *Διαφυλικές Σχέσεις*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Στρατηγάκη Μ., (2008). *Πολιτικές ισότητας των φύλων. Ευρωπαϊκές Κατευθύνσεις και Εθνικές Πρακτικές*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Στυλιανάκης, Α. (1999). *Ο ρόλος της Γυναίκας στη Σύγχρονη Οικογένεια*. Θεσσαλονίκη: Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο.
- Τσαούσης, Δ.Γ. (2006). *Η κοινωνιολογία του Ανθρώπου-Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Τσαρδάκη, Δ. (1984) *Διαδικασίες Κοινωνικοποίησης*. Αθήνα: ΣΚΑΡΑΒΑΙΟΣ.
- Τσουραμάνης, Χ. (2003). *Σύγχρονα Κοινωνικά Προβλήματα*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Borneman, E. (1988). *Η πατριαρχία*, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας.
- Hughes M.,-Kroehler C.J., (2007). *Κοινωνιολογία- Οι Βασικές Έννοιες*. Αθήνα:ΚΡΙΤΙΚΗ.

Ξενόγλωσση

- Stanggenborg, S. (1998). «*Gender, Family and Social Movements*». London: Pine Forge Press

Ηλεκτρονικές πηγές:

- Αλεξοπούλου, Ν., (2011) 'Και Εργαζόμενη και Μητέρα' 2(5), pp.1-2 (<http://www.psychologos-volos.gr/index.php/2012-04-27-08-45-50/133-2012-05-11-08-19-44>) [πρόσβαση στις 20 Μαΐου 2014].
- Αρβανίτης, Κ., Ξυδοπούλου, Ε., Παπαγιαννοπούλου, Μ., (2007) 'Εγχειρίδιο για το Ρόλο των Ανδρών/Πατέρων στην Εξισορρόπηση της Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής' 14(22), pp 13-31 . (http://www.kethi.gr/attachments/129_EGXEIRIDIO_EKSIRROPISH_OIKOGE NEIA_ERGASIA.pdf) [πρόσβαση στις 17 Μαΐου 2014].
- Διώτη-Γιαννοπούλου. (2010). 'Οικογένεια και Πτυχές της' 18(20), pp. 7-14 http://benl.primedu.uoa.gr/ptde/database-ptde/oikogeneia_kai_ptyxes_tis.pdf [πρόσβαση στις 10 Μαρτίου 2014].
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2009) ' Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή των ' 11(22), pp. 27-48 . (http://www.isotita.gr/var/uploads/POLICIES/isotita_2010.pdf) [πρόσβαση στις 9 Μαΐου 2014].
- Θεριανός, Κ. (2006) 'Για την Οικογένεια' 12(22), pp 23-36 <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C109/67/540,1953/> [πρόσβαση στις 10 Μαΐου 2014].
- Καπνίση, Φ., (2009) 'Τα πρότυπα σε Διαφορετικές Πολιτισμικά Ομάδες' 17(20), pp. 17-32 (<http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/handle/10889/1825> [πρόσβαση στις 16 Μαΐου 2013].
- Κασιμάτη, Π., Γεωργούλας, Σ., Παπαιωάννου, Μ., Πράνταλος, Ι. (2010)' Κοινωνιολογία (Γενικής Παιδείας-Βιβλίο Μαθητή)' 27(45), pp. 15-37 <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C109/67/540,1953/> [πρόσβαση στις 12 Μαρτίου 2014].
- Κερετζής, Λ., (2011) 'Οικογένεια και Οικογενειακές Σχέσεις. Ψυχολογία-Συμβουλευτική-Ψυχοθεραπεία' 14(22), pp. 24-45 . (http://kerentzis.blogspot.gr/2011/02/blog-post_19.html) [πρόσβαση στις 11 Μαΐου 2014].
- Μαζηρίδου , Ε. (2007) 'Ταυτότητες Φύλου στην Οικογένεια: Πεποιθήσεις και Πρακτικές και η Υποκειμενική Εμπειρία του Ανδρισμού και της Θηλυκότητας εκ

μέρους των Εφήβων' 16(24), pp 28-53
<http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/15528#page/1/mode/2up> [πρόσβαση στις 12 Μαΐου 2014].

- Μεσσήνης Σ. (2010) 'Οι Μορφές της Σύγχρονης Οικογένειας και οι Επιδράσεις στα Μέλη τους' 8(12), pp 1-3.
(<https://sites.google.com/site/stmessinis/ArxikiSelida/morphes-synchrones-oikogeneias>) [πρόσβαση στις 10 Μαΐου 2014].
- Μουρίκη, Μ. (2006) 'Καταγραφή Καλών Πρακτικών & Πολιτικών Συμφιλίωσης Επαγγελματικής και Οικογενειακής Ζωής' 18(20), pp 20-45 [http://www.eif.gov.cy/mlsi/dl/genderequality.nsf/0/F0434142B7DAC0DEC22579A500333291/\\$file/kales_praktikes_simfiliosis.pdf](http://www.eif.gov.cy/mlsi/dl/genderequality.nsf/0/F0434142B7DAC0DEC22579A500333291/$file/kales_praktikes_simfiliosis.pdf) [πρόσβαση στις 14 Ιουλίου 2014].
- Center of child and family studies, (2014) Leiden University: Mothers, fathers, sons and daughters: parental sensitivity in families with two children.
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24635666> [πρόσβαση στις 15 Μαΐου 2014].
- Gauthier, A., (2010) 'The State and the family: A comparative analysis of family policies in Industrialized Countries' 10(15), pp. 1 (<http://ideas.repec.org/b/oxp/obooks/9780198294993.html>) [πρόσβαση στις 18 Μαΐου 2014].
- Josafat M.,(2009) 'Μερικές Σκέψεις για τη Μοντέρνα Οικογένεια και το Μέλλον της' 10(13), pp. 1-5. <http://www.encephalos.gr/full/46-4-04g.htm> [πρόσβαση στις 15 Μαΐου 2014].

Χρήσιμες Πηγές:

- <http://socialpsychology.wordpress.com/>
- www.family.org
- www.genderpanteion.gr
- www.encephalos.gr/full/47-2-07g.htm
- <http://www.encephalos.gr/full/46-4-04g.htm>
- <http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/printJpg.jsp?>
- (<http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/printJpg.jsp?id=22499&p=64&r=0&realPat>

[h=/thesisBookReader\)](#)

- [Αρβανίτης, Κ., Ξυδοπούλου, Ε. & Παπαγιαννοπούλου, Μ. \(2007\) ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΡΟΛΟ ΤΩΝ ΑΝΔΡΩΝ/ΠΑΤΕΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΙΣΩΡΡΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ](http://www.kethi.gr/attachments/129_EGXEIRIDIO_EKSIRROPISH_OIKOGENEIA_ERGASIA.pdf)
http://www.kethi.gr/attachments/129_EGXEIRIDIO_EKSIRROPISH_OIKOGENEIA_ERGASIA.pdf).
- <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C109/67/540,1953/>
- <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24635666>
- http://www.isotita.gr/var/uploads/POLICIES/isotita_2010.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

➤ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ:

A. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. ΦΥΛΟ: (1) Άνδρας (2) Γυναίκα

2. ΗΛΙΚΙΑ: _____

3. ΣΧΟΛΗ: (1) ΣΕΥΠ (2) ΣΔΟ (3) ΣΤΕΦ (4) ΣΤΕΓ

4. ΤΜΗΜΑ: _____

5. ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ: 1^ο 2^ο 3^ο 4^ο 5^ο και άνω

6. ΤΟΠΟΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΑΣ:

6.1 Μένει σε: 1. Χωριό (κάτω από 1999 κατοίκους)

2. Κωμόπολη (2000-9999 κατοίκους)

3. Πόλη (10.000 και άνω)

4. Αθήνα/Θεσσαλονίκη:.....

6.2 Αναφέρατε τη γεωγραφική περιφέρεια στην οποία βρίσκεται (π.χ Θεσσαλία, Κρήτη) :

_____

B. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

7. Οικογενειακή Κατάσταση Γονέων:

(1) Έγγαμοι (2) Άγαμοι (3) Διαζευγμένοι (4) Χήρος/α (5) Άλλο

Εάν άλλο τι ακριβώς:.....

7.1 Στην πατρική σας οικογένεια ζείτε στο ίδιο σπίτι με ποια από τα παρακάτω άτομα (σημειώστε με X στο αντίστοιχο πλαίσιο) :

Πατέρα	Μητέρα	Παππού	Γιαγιά	Αδέλφια	Άλλο
☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. ΗΛΙΚΙΑ ΓΟΝΕΩΝ: Πατέρας _____ Μητέρα _____

9. ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ:

1 2 3 4 και άνω

10. ΗΛΙΚΙΑ ΑΔΕΛΦΩΝ: (Σημειώστε την ηλικία στο αντίστοιχο πλαίσιο για τον κάθε αδελφό):

1°   2°   3°   4°   5°   6°

--	--	--	--	--	--

11. ΦΥΛΟ ΑΔΕΛΦΩΝ (Σημειώστε όπου άνδρας-Α και όπου γυναίκα-Γ) :

1°   2°   3°   4°   5°   6°

--	--	--	--	--	--

12. ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ:

	Πατέρας	Μητέρα
Καθόλου σχολείο ή μερικές τάξεις Δημοτικού		
Απόφοιτος Δημοτικού		
Απόφοιτος Γυμνασίου		
Απόφοιτος Λυκείου		
Απόφοιτος Τεχνικής Σχολής		
Πτυχίο Ανώτατης Εκπαίδευσης (Τ.Ε.Ι, Πανεπιστήμιο)		
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού		

13. Σε ποια κατηγορία ανήκουν οι γονείς σας όσον αφορά την εργασία;

	Πατέρας	Μητέρα
Εργαζόμενος /η		
Άνεργος /η που αναζητά δουλειά		
Άνεργος /η		
Οικιακά		
Συνταξιούχος		

(Εάν εργάζονται, απαντήστε στις ερωτήσεις 13.1, 13.2, 13.3 και 13.4)

13.1 Οι γονείς σας εργάζονται στον ιδιωτικό ή στο δημόσιο τομέα;

Πατέρας: Ιδιωτικό τομέα   Δημόσιο τομέα

Μητέρα: Ιδιωτικό τομέα   Δημόσιο τομέα

13.2 Επαγγελματική απασχόληση γονέων (σημειώστε ακριβώς το επάγγελμα των γονέων σας – μη σημειώνετε γενικά ‘δημόσιος υπάλληλος’ ή ‘ιδιωτικός υπάλληλος’):

Πατέρας (π.χ. υδραυλικός) .....

Μητέρα (π.χ. δασκάλα) .....

13.3 Ποιο το είδος απασχόλησης των γονέων σας;

Πατέρας: α. μερική απασχόληση β. πλήρης απασχόληση

Μητέρα: α. μερική απασχόληση β. πλήρης απασχόληση

13.4 Πόσες ώρες εργάζονται περίπου οι γονείς σας ανά εβδομάδα (σημειώστε με X αυτό που ισχύει για τον καθένα):

	Πατέρας	Μητέρα
< 20 ώρες		
21-40 ώρες		
41-50 ώρες		
> 50 ώρες		

14. Αν κάποιος από τους γονείς σας είναι άνεργος (δηλαδή δεν εργάζεται τώρα, αλλά αναζητά εργασία), σημειώστε για πόσο χρονικό διάστημα:

	Πατέρας	Μητέρα
< 6 μήνες		
6-12 μήνες		
> 12 μήνες		

15. Πόσο ελεύθερο χρόνο έχουν περίπου οι γονείς σας σε επίπεδο εβδομάδας;

Πατέρας: 1-3 ώρες 4-6 ώρες 7-9 ώρες > 10 ώρες

Μητέρα: 1-3 ώρες 4-6 ώρες 7-9 ώρες > 10 ώρες

16. Αναφέρατε περίπου το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας: .....

17. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειάς σας είναι ικανοποιητικό για να καλύπτονται οι ανάγκες της ;

1. Καθόλου 2. Λίγο 3. Μέτρια 4. Αρκετά 5. Πολύ

18. Εσείς εργάζεστε αυτό το διάστημα;

Ναι _____ Όχι _____

(Εάν ναι, παρακαλούμε απαντήστε στην παρακάτω ερώτηση 18.1)

18.1 Ποιος είναι ο βασικός λόγος για τον οποίο εργάζεστε (σημειώστε με ένα X από τα παρακάτω τον πιο βασικό) ;

Για να στέλνω χρήματα στην οικογένειά μου	
Για να καλύπτω τα προσωπικά μου έξοδα (ρούχα, τσιγάρα, εξόδους κτλ)	
Για να αξιοποιώ τον ελεύθερο χρόνο μου	
Για να συντηρώ πλήρως τον εαυτό μου χωρίς να επιβαρύνω την οικογένειά μου	
Άλλο	

Γ. Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΡΟΛΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

19. Παρακαλούμε, σημειώστε με X στο αντίστοιχο πλαίσιο ποιος έχει/είχε την κύρια ευθύνη για το καθένα από τα παρακάτω (σημειώστε αυτό που ισχύει στη δική σας οικογένεια).

	Μητέρα	Πατέρας	Και οι δυο	Άλλο πρόσωπο
Εργασίες νοικοκυριού (μαγείρεμα, καθαριότητα κτλ)				
Εξωτερικές εργασίες (ψώνια, πληρωμή λογαριασμών κτλ)				
Πιο τεχνικές οικιακές εργασίες (φροντίδα κήπου, επισκευές κτλ)				
Οικονομική διαχείριση των εσόδων-εξόδων της οικογένειας				
Μετακινήσεις παιδιών από και προς το σχολείο				
Συνοδεία παιδιών σε εξωσχολικές δραστηριότητες (αθλητισμό, γλώσσες, ψυχαγωγικές δραστηριότητες)				
Συνοδεία παιδιών σε γιατρούς				
Διάβασμα παιδιών και συζήτηση για θέματα του σχολείου				
Συζήτηση με τα παιδιά για προσωπικά θέματα (φιλίες, σχέσεις, σεξ)				
Συναισθηματική στήριξη παιδιών				
Διαπαιδαγώγηση (κανόνες-τρόποι συμπεριφοράς, πειθαρχία)				
Ψυχαγωγία παιδιών, παιχνίδι				

Παρέμβαση σε προβλήματα που απασχολούν τα παιδιά				
Λήψη αποφάσεων				

20. Εάν έχετε αδέρφια του αντίθετου φύλου από το δικό σας, ποιος βοηθά/βοηθούσε κυρίως τους γονείς στις δουλειές του σπιτιού;

Μόνο το/α αγόρι/α ___ Μόνο το/α κορίτσι/α ___ Και το/α αγόρι/α και το κορίτσι/α ___

Κανένας ___ Δεν έχω αδέρφια του αντίθετου φύλου ___ Δεν έχω αδέρφια ___

21. Εάν έχετε αδέρφια του αντίθετου φύλου από το δικό σας, ποιος βοηθά/βοηθούσε τους γονείς στις εξωτερικές δουλειές του σπιτιού κυρίως;

Μόνο το/α αγόρι/α ___ Μόνο το/α κορίτσι/α ___ Και το/α αγόρι/α και το κορίτσι/α ___

Κανένας ___ Δεν έχω αδέρφια του αντίθετου φύλου ___ Δεν έχω αδέρφια ___

22. Εάν έχετε αδέρφια του αντίθετου φύλου από το δικό σας, ποιος βοηθούσε κυρίως τους γονείς στο μέγλωμα των μικρότερων παιδιών (πχ διάβασμα, παιχνίδι κλπ);

Μόνο το/α αγόρι/α ___ Μόνο το/α κορίτσι/α ___ Και το/α αγόρι/α και το κορίτσι/α ___

Κανένας ___ Δεν έχω αδέρφια του αντίθετου φύλου ___ Δεν έχω αδέρφια ___

Α. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ

23. Μετά την οικονομική κρίση, δηλαδή τα τελευταία 5 χρόνια περίπου, θεωρείτε ότι η μητέρα σας συμμετέχει στις παρακάτω δραστηριότητες/καθήκοντα της οικογένειας :

	Περισσότερο από πριν	Λιγότερο από πριν	Το ίδιο με πριν
Εργασίες νοικοκυριού (μαγείρεμα, καθαριότητα κ.τ.λ.)			
Εξωτερικές εργασίες, πληρωμή λογαριασμών κ.τ.λ.)			
Οικονομική διαχείριση των εσόδων-εξόδων της οικογένειας			
Διάβασμα παιδιών, συζήτηση για θέματα του σχολείου			
Ψυχαγωγία παιδιών, εξωσχολικές δραστηριότητες			

24. Μετά την οικονομική κρίση, δηλαδή τα τελευταία 5 χρόνια περίπου, θεωρείτε ότι ο πατέρας σας συμμετέχει στις παρακάτω δραστηριότητες/καθήκοντα της οικογένειας :

	Περισσότερο από πριν	Λιγότερο από πριν	Το ίδιο με πριν
Εργασίες νοικοκυριού (μαγείρεμα, καθαριότητα κ.τ.λ.)			
Εξωτερικές εργασίες, πληρωμή λογαριασμών κ.τ.λ.)			
Οικονομική διαχείριση των εσόδων-εξόδων της οικογένειας			
	Περισσότερο από πριν	Λιγότερο από πριν	Το ίδιο με πριν
Διάβασμα παιδιών, συζήτηση για θέματα του σχολείου			
Ψυχαγωγία παιδιών, εξωσχολικές δραστηριότητες			

Ε. ΑΝΤΙΑΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΛΟΥΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

25. Σημειώστε το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας σας με τις παρακάτω προτάσεις:

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
Η μητέρα πρέπει να έχει παραπάνω μερίδιο ευθύνης στην ανατροφή των παιδιών					
Ο πατέρας πρέπει να αποτελεί το οικονομικό θεμέλιο της οικογένειας					
Η γυναίκα τα καταφέρνει καλύτερα στις οικιακές δουλειές από ότι ο άνδρας					
Τα πρότυπα των γονέων όσον αφορά το φύλο επηρεάζουν καθοριστικά τους ρόλους που αναλαμβάνουν τα παιδιά τους τόσο στην οικογένεια όσο και στη μετέπειτα ζωή τους					
Ο πατέρας έχει την κύρια ευθύνη στη λήψη των αποφάσεων					
Όσο τα παιδιά ζουν με τους γονείς τους, δεν είναι υποχρεωμένα να συμβάλλουν στη φροντίδα του σπιτιού.					

26. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι το καθένα από τα παρακάτω περιβάλλοντα σας επηρέασε στη διαμόρφωση των αντιλήψεών σας για τους ρόλους των δύο φύλων (απαντήστε για το καθένα ξεχωριστά σημειώνοντας X στο αντίστοιχο πλαίσιο);

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ
Η οικογένειά μου				
Συγγενικά πρόσωπα				
Οι καθηγητές μου, το σχολείο				

Οι φίλοι μου				
Η θρησκεία, η εκκλησία				
Γενικότερα οι αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας				
Άλλος (αναφέρατε ποιος)				

➤ **ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ:**

Α. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

ΦΥΛΟ

	N	%
ΑΝΔΡΑΣ	71	28,4
ΓΥΝΑΙΚΑ	179	71,6
Total	250	100,0

ΗΛΙΚΙΑ

N	248
Missing	2
Mean	20,99
Std. Deviation	2,331
Minimum	18
Maximum	30

ΣΧΟΛΗ ΦΟΙΤΗΣΗΣ

	N	%
ΣΕΥΠ	160	64,0
ΣΔΟ	30	12,0
ΣΤΕΦ	40	16,0
ΣΤΕΓ	20	8,0
Total	250	100,0

ΤΜΗΜΑ ΦΟΙΤΗΣΗΣ

	N	%
Κοινωνικής Εργασίας	150	60,0
Νοσηλευτικής	10	4,0
Λογιστικής	10	4,0
Διοίκησης Επιχειρήσεων	10	4,0
Τουριστικών Επαγγελματιών	10	4,0
Ηλεκτρολογίας	10	4,0
Μηχανολογίας	10	4,0
Δομικών Εργων	10	4,0
Ε.Π.Π.	10	4,0
Φυτικής Παραγωγής	10	4,0
ΘΕ.ΚΑ.	10	4,0
Total	250	100,0

ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

	N	%
1ο ΕΤΟΣ	37	14,8
2ο ΕΤΟΣ	64	25,6
3ο ΕΤΟΣ	45	18,0
4ο ΕΤΟΣ	44	17,6
5 ΕΤΟΣ+	60	24,0
Total	250	100,0

ΤΟΠΟΣ ΜΟΝΙΜΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

	N	%
ΧΩΡΙΟ	49	19,6
ΚΩΜΟΠΟΛΗ	48	19,2
ΠΟΛΗ	104	41,6
ΑΘΗΝΑ/ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	49	19,6
Total	250	100,0

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ

	N	%
ΘΡΑΚΗ	2	,8
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	24	9,8
ΗΠΕΙΡΟΣ	1	,4
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	8	3,3
ΣΤΕΡΕΑ	58	23,7
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	11	4,5
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	6	2,4
ΕΠΤΑΝΗΣΑ	3	1,2
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	21	8,6
ΚΡΗΤΗ	101	41,2
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	4	1,6
ΚΥΠΡΟΣ	6	2,4
Total	245	100,0
Missing System	5	
Total	250	

Β.ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΟΝΕΩΝ

	N	%
ΕΓΓΑΜΟΙ	154	61,6
ΑΓΑΜΟΙ	66	26,4
ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΟΙ	17	6,8
ΧΗΡΟΣ/Α	11	4,4
ΑΛΛΟ	2	,8
Total	250	100,0

ΣΥΜΒΙΩΣΗ ΜΕ ΣΥΓΓΕΝΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Με τον πατέρα

	N	%
ΝΑΙ	208	83,2
ΟΧΙ	42	16,8
Total	250	100,0

Με τη μητέρα

	N	%
NAI	235	94,0
OXI	15	6,0
Total	250	100,0

Με τον παππού

	N	%
NAI	6	2,4
OXI	244	97,6
Total	250	100,0

Με τη γιαγιά

	N	%
NAI	16	6,4
OXI	234	93,6
Total	250	100,0

Με τα αδέρφια

	N	%
NAI	193	77,2
OXI	57	22,8
Total	250	100,0

Με άλλο πρόσωπο

	N	%
NAI	9	3,6
OXI	241	96,4
Total	250	100,0

ΜΟΡΦΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

	N	%
ΠΥΡΗΝΙΚΗ	186	74,4
ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΗ	33	13,2
ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΗ	14	5,6
ΑΛΛΟ	17	6,8
Total	250	100,0

ΗΛΙΚΙΑ ΓΟΝΕΩΝ

	ΗΛΙΚΙΑ ΠΑΤΕΡΑ	ΗΛΙΚΙΑ ΜΗΤΕΡΑΣ
N Valid	233	238
Missing	17	12
Mean	52,98	47,36
Std. Deviation	6,441	5,966
Minimum	37	35
Maximum	78	67

ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

	N	%
1	18	7,2
2	144	57,6
3	60	24,0
4+	28	11,2
Total	250	100,0

ΗΛΙΚΙΑ ΑΔΕΛΦΩΝ

		ΠΡΩΤΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ/Η	ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ/Η	ΤΡΙΤΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ/Η	ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ/Η	ΠΕΜΠΤΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ/Η	ΕΚΤΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ/Η
N	Valid	137	137	58	18	4	1
	Missing	113	113	192	232	246	249
	Mean	26,72	20,28	16,07	14,78	14,25	15,00
	Std. Deviation	4,727	6,557	7,008	8,250	5,252	
	Minimum	19	4	1	1	11	15
	Maximum	45	41	40	35	22	15

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ

Πατέρας

		N	%
	ΚΑΘΟΛΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟ Η ΜΕΡΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	8	3,3
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	53	21,8
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	33	13,6
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ	58	23,9
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ	45	18,5
	ΠΤΥΧΙΟ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (Α.Ε.Ι.,Τ.Ε.Ι.)	41	16,9
	ΚΑΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ	5	2,1
	Total	243	100,0
Missing	System	7	
Total		250	

Μητέρα

		N	%
	ΚΑΘΟΛΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟ Η ΜΕΡΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	3	1,2
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	38	15,6
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	44	18,0
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ	85	34,8
	ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ	36	14,8
	ΠΤΥΧΙΟ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (Α.Ε.Ι.,Τ.Ε.Ι.)	37	15,2
	ΚΑΤΟΧΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ/ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΥ	1	,4
	Total	244	100,0
Missing	System	6	
Total		250	

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΓΟΝΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Πατέρας

		N	%
Valid	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ/Η	154	65,0
	ΑΝΕΡΓΟΣ ΠΟΥ ΑΝΑΖΗΤΑ ΔΟΥΛΕΙΑ	24	10,1
	ΑΝΕΡΓΟΣ/Η	2	,8
	ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ	57	24,1
	Total	237	100,0
Missing	System	13	
Total		250	

Μητέρα

		N	%
Valid	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ/Η	114	46,7
	ΑΝΕΡΓΟΣ ΠΟΥ ΑΝΑΖΗΤΑ ΔΟΥΛΕΙΑ	27	11,1
	ΑΝΕΡΓΟΣ/Η	2	,8
	ΟΙΚΙΑΚΑ	70	28,7
	ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΣ	28	11,5
	ΑΛΛΟ	3	1,2
	Total	244	100,0
Missing	System	6	
Total		250	

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΓΟΝΕΩΝ

Πατέρας

		ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΠΑΤΕΡΑ				Total
		1-3 ΩΡΕΣ	4-6 ΩΡΕΣ	7-9 ΩΡΕΣ	>10 ΩΡΕΣ	
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ Ή ΜΗ	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ-Η	13	57	47	37	154
	ΜΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ-Η	0	6	21	56	83
Total		13	63	68	93	237

Μητέρα

		ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΜΗΤΕΡΑΣ				Total
		1-3 ΩΡΕΣ	4-6 ΩΡΕΣ	7-9 ΩΡΕΣ	>10 ΩΡΕΣ	
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ Ή ΜΗ	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ-Η	5	40	31	37	113
	ΜΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΣ-Η	3	19	31	74	127
Total		8	59	62	111	240

ΜΗΝΙΑΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

	N	%
0-499	7	3,5
500-999	48	24,1
1000-1499	53	26,6
1500+	91	45,7
Total	199	100,0
Missing System	51	
Total	250	

ΒΑΣΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ

		ΒΑΣΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ			Total
		ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΛΥΠΤΩ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΜΟΥ ΕΞΟΔΑ	ΓΙΑ ΝΑ ΣΥΝΤΗΡΩ ΠΛΗΡΩΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΠΙΒΑΡΥΝΩ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ	ΑΛΛΟ	
ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΥΤΟ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ	ΝΑΙ	15	18	1	34
Total		15	18	1	34

➤ **ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΥΠΑΡΞΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΟΝΕΩΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΡΟΛΩΝ**

- Πατέρας

ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,153 ^a	3	,004
Likelihood Ratio	12,517	3	,006
Linear-by-Linear Association	12,920	1	,000
N of Valid Cases	236		

ΜΕΤΑΚΙΝ.ΣΧΟΛΕΙΟ

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,149 ^a	4	,025
Likelihood Ratio	12,095	4	,017
Linear-by-Linear Association	9,057	1	,003
N of Valid Cases	236		

ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,383 ^a	3	,039
Likelihood Ratio	7,879	3	,049
Linear-by-Linear Association	,170	1	,680
N of Valid Cases	225		

- Μητέρα

ΟΙΚΟΝ.ΔΙΑΧ

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,639 ^a	3	,009
Likelihood Ratio	12,646	3	,005
Linear-by-Linear Association	,129	1	,720
N of Valid Cases	240		

ΣΥΝΟΔ.ΔΡΑΣΤΗΡ

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,341 ^a	4	,015
Likelihood Ratio	12,503	4	,014
Linear-by-Linear Association	4,892	1	,027
N of Valid Cases	242		

ΛΗΨΗΠΟΦ

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,079 ^a	3	,018
Likelihood Ratio	10,917	3	,012
Linear-by-Linear Association	,426	1	,514
N of Valid Cases	242		

➤ **ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΑΤΕΡΑ ΜΕ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ**

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	37,284 ^a	24	,041
Likelihood Ratio	37,784	24	,036
Linear-by-Linear Association	,002	1	,968
N of Valid Cases	230		

➤ **ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΟΔΕΙΑ ΣΕ ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	42,961 ^a	24	,010
Likelihood Ratio	48,626	24	,002
Linear-by-Linear Association	1,237	1	,266
N of Valid Cases	241		

➤ **ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΜΕ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΡΟΛΩΝ**

- **ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ**

Descriptives

Q1+Q2+Q3+Q5

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ΜΗΤΕΡΑ	54	10,70	2,969	,404	9,89	11,51	4	18
ΠΑΤΕΡΑΣ	48	10,60	3,706	,535	9,53	11,68	4	18
ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ	106	9,86	3,084	,300	9,26	10,45	4	17
ΆΛΛΟΣ	39	11,51	3,425	,548	10,40	12,62	4	17
Total	247	10,45	3,278	,209	10,04	10,86	4	18

Q1+Q2+Q3+Q5

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	85,758	3	28,586	2,716	,045
Within Groups	2557,359	243	10,524		
Total	2643,117	246			

- **ΣΥΝΟΔΕΙΑ ΣΕ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**

Descriptives

Q1+Q2+Q3+Q5

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
ΜΗΤΕΡΑ	67	11,10	3,381	,413	10,28	11,93	4	18
ΠΑΤΕΡΑΣ	31	10,42	3,594	,646	9,10	11,74	4	18
ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ	114	9,85	2,949	,276	9,30	10,40	4	17
ΆΛΛΟΣ	35	11,17	3,560	,602	9,95	12,39	4	17
Total	247	10,45	3,278	,209	10,04	10,86	4	18

Q1+Q2+Q3+Q5

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	87,864	3	29,288	2,785	,041
Within Groups	2555,253	243	10,515		
Total	2643,117	246			

- ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Descriptives

Q1+Q2+Q3+Q5

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
					ΜΗΤΕΡΑ	99		
ΠΑΤΕΡΑΣ	16	11,75	3,838	,960	9,70	13,80	6	18
ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ	102	10,20	3,404	,337	9,53	10,86	4	18
ΆΛΛΟΣ	20	11,95	3,034	,679	10,53	13,37	8	17
Total	237	10,38	3,288	,214	9,96	10,80	4	18

Q1+Q2+Q3+Q5

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	94,192	3	31,397	2,976	,032
Within Groups	2457,867	233	10,549		
Total	2552,059	236			

- ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ

Descriptives

Q1+Q2+Q3+Q5

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
					ΜΗΤΕΡΑ	54		
ΠΑΤΕΡΑΣ	3	6,67	1,155	,667	3,80	9,54	6	8
ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ	173	10,21	3,286	,250	9,72	10,71	4	18
ΑΛΛΟΣ	9	10,67	2,739	,913	8,56	12,77	7	14
Total	239	10,43	3,275	,212	10,01	10,85	4	18

Q1+Q2+Q3+Q5

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	91,598	3	30,533	2,916	,035
Within Groups	2461,013	235	10,472		
Total	2552,611	238			

➤ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΦΥΛΟΥ ΜΕ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

Descriptives

Q1+Q2+Q3+Q5

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
					ΑΝΔΡΑΣ	71		
ΓΥΝΑΙΚΑ	179	9,65	2,982	,223	9,21	10,09	4	18
Total	250	10,44	3,263	,206	10,04	10,85	4	18

ANOVA

Q1+Q2+Q3+Q5

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	399,312	1	399,312	43,966	,000
Within Groups	2252,404	248	9,082		
Total	2651,716	249			

➤ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΦΟΙΤΗΣΗΣ ΜΕ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

Descriptives

Q1+Q2+Q3+Q5

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Κοινωνικής Εργασίας	150	9,64	2,781	,227	9,19	10,09	4	17
Νοσηλευτικής	10	11,90	3,213	1,016	9,60	14,20	7	18
Λογιστικής	10	11,30	2,669	,844	9,39	13,21	7	15
Διοίκησης Επιχειρήσεων	10	11,00	4,216	1,333	7,98	14,02	5	17
Τουριστικών Επαγγελματιών	10	9,80	3,259	1,031	7,47	12,13	5	15
Ηλεκτρολογίας	10	12,90	2,998	,948	10,76	15,04	8	18
Μηχανολογίας	10	13,50	2,014	,637	12,06	14,94	11	16
Δομικών Εργων	10	11,40	4,477	1,416	8,20	14,60	4	17
Ε.Π.Π.	10	10,30	3,368	1,065	7,89	12,71	4	15
Φυτικής Παραγωγής	10	13,30	3,020	,955	11,14	15,46	9	17
ΘΕ.ΚΑ.	10	11,10	4,977	1,574	7,54	14,66	4	18
Total	250	10,44	3,263	,206	10,04	10,85	4	18

ANOVA

Q1+Q2+Q3+Q5

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	381,656	10	38,166	4,018	,000
Within Groups	2270,060	239	9,498		
Total	2651,716	249			